Френсіс Годжсон БЕРНЕТ

МАЛЕНЬКА ПРИНЦЕСА

Переклад Віти Левицької

Роман

Розділ 1

Сара

Одного похмурого зимового дня, коли Лондон огорнув такий густий жовтий туман, що аж увімкнули ліхтарі й у вітринах магазинів запалили газ, наче вже настала ніч, широкою вулицею неспішно котився кеб. У ньому сиділа маленька дивна дівчинка зі своїм батьком.

Дівчинка, підібгавши під себе ноги, притулилася до татка, а він обійняв її рукою. Вона дивилась у вікно на перехожих, і в її великих очах застиг дивний вираз незвичної, дорослої задумливості.

Від маленької дівчинки ніхто не очікував настільки дорослого погляду. Такий вираз виглядав би дивно й на обличчі дванадцятирічної дитини, але ж Сарі Кру було лише сім. Утім, по правді, вона завжди була мрійницею і вигадницею — скільки себе пам'ятала, завжди розмірковувала про життя дорослих і про світ, у якому їм доводилося жити. Сарі здавалося, ніби вона вже прожила багато-багато років.

Саме зараз дівчинка пригадувала свою мандрівку з Бомбея, звідки щойно поверталася зі своїм батьком, капітаном Кру. Вона думала про великий корабель, про ласкарів,[1] які мовчки тинялися туди-сюди, про дітей, що бавилися на гарячій палубі, і про молодих офіцерських дружин

— ті весь час намагалися зав'язати з нею розмову, а потім сміялися з того, що вона казала.

Її думки крутилися довкола тієї химерної обставини, що зовсім недавно вона ще жила в Індії під палючим сонцем, потім опинилася посеред океану, а зараз уже їде в дивному екіпажі химерними вулицями, де вдень темно, наче вночі. Це все так збентежило її, що Сара ближче присунулася до свого батька.

— Татку, — покликала вона притишеним таємничим голосом, майже прошепотіла, — татку!

— Що сталося, дорогенька? — запитав капітан Кру, пригорнув доньку ще міцніше й поглянув у її обличчя. — Про що думає моя Сара?

— Це воно, те місце? — прошепотіла Сара, тулячись до батька ще ближче. — Воно, правда ж, татку?

— Так, Сарочко, воно. Ми нарешті приїхали.

І хоча дівчинці було тільки сім років, вона зрозуміла, що батько теж сумує, коли каже про це.

Їй здавалося, що минуло багато років з того часу, коли батько почав готувати її до "того місця", як вона завжди його називала. Мати дівчинки померла під час пологів, тож вона не пам'ятала її й ніколи не сумувала за нею. А її молодий, вродливий, багатий батько, здавалося, був єдиною рідною душею на цілому світі. Вони завжди гралися разом і любили одне одного всім серцем. Дівчинка знала про те, що він багатий, тому що чула, як люди пліткували про його статки, думаючи, що вона не розуміє розмов. А ще Сара чула, як люди казали, що вона також буде багатою, коли виросте. І справді зовсім не розуміла, що означає "бути багатим". Вона завжди жила в розкішному бунгало[2] і звикла до того, що навколо є багато слуг. Замість вітання вони казали їй "селям",[3] називали

дівчинку "Місі Сагіб"[4] і дозволяли їй робити все, що заманеться. Вона мала багато іграшок, домашніх улюбленців. А ще в неї була няня, яка її просто обожнювала. Так дівчинка поступово зрозуміла, що багаті люди все це мають. Втім, на цьому її знання про багатство закінчувалися.

За своє недовге життя дівчинка мала лише одну річ, що по-справжньому турбувала її, і це було "те місце". Одного дня її мали туди відвезти. Клімат Індії дуже шкодить дітям, тож чимшвидше їх відсилали подалі — найчастіше до Англії, до школи. Дівчинка бачила, як від'їжджають інші діти, і чула, як їхні батьки й матері говорять про листи, що отримують від них. Вона знала, що зрештою теж муситиме поїхати, і хоча подеколи батькові оповіді про мандрівку та нову країну вабили її, Сару дуже засмучувала думка про те, що тато не залишиться з нею.

— А ти можеш поїхати до того місця зі мною, татку? — запитала дівчинка, коли їй було п'ять років. — Ходитимеш зі мною до школи? Я би тобі допомагала з уроками.

— Тобі не доведеться бути там дуже довго, Сарочко, — завжди відповідав батько. — Ти поїдеш до гарного будинку, де буде багато дівчаток, — з ними ти гратимешся, а я посилатиму тобі силу-силенну книжок. А потім ти виростеш так швидко, що здаватиметься, ніби й року не минуло. Станеш такою великою і розумною, що зможеш повернутися додому і дбати про свого татка.

Дівчинці подобалося думати про це. Бути господинею батькового дому, їздити з ним, сидіти на чолі стола під час званих обідів, розмовляти з ним і читати його книжки — саме цього вона хотіла більше за все на світі. Тож якщо задля цього треба було поїхати аж до Англії, до "того місця", вона готова змиритися. Їй було байдуже до інших дівчаток, але якщо в неї буде сила-силенна книжок, то вона якось упорається. Сара любила книги понад усе. А ще вона повсякчас вигадувала різні дивовижні історії та переповідала їх сама собі. Інколи вона розповідала їх ще й батькові, і вони подобалися йому не менше, ніж їй самій.

— Добре, татку, — м'яко мовила Сара. — Якщо ми вже тут, припускаю, мусимо змиритися.

Він засміявся від її мови — дуже по-дорослому це було сказано — й поцілував доньку. Насправді капітан і сам не змирився, хоча знав, що мусить приховати це. Його вигадниця Сара була для нього чудовою компанією, і він знав, що почуватиметься страшенно самотнім, коли повернеться до Індії. Він приходитиме до бунгало, знаючи, що даремно чекати, аби назустріч вибігло маленьке дівча у білій сукенці. Тож він міцно-міцно стиснув її в обіймах, коли кеб повернув на велику похмуру площу, де стояв будинок, що й був метою їхньої подорожі.

Це була велика тьмяна цегляна будівля, до останньої риски схожа на будівлі поряд, але на вхідних дверях сяяла мідна табличка, де чорними літерами було викарбувано напис:

Міс Мінчін,

Зразковий пансіон для юних леді

— Ось ми й приїхали, Саро, — якомога бадьорішим голосом промовив капітан Кру.

Потім він зняв її з кеба, вони піднялися сходами й подзвонили у дзвінок. Сара згодом частенько думала, що будинок чимось дуже нагадував саму Міс Мінчін. Він був респектабельний і добре вмебльований, але все в ньому було потворне — здавалося, ніби кожне крісло всередині приховує жорсткі пружини. У передпокої все було строге й відполіроване — навіть червонощокий місяць, який прикрашав високий годинник у кутку, — і той був начищений та мав суворий вигляд. Вітальня, куди їх провели, була застелена килимом із квадратним візерунком, крісла також були квадратні, а на важкій мармуровій камінній дошці стояв важкий мармуровий годинник.

Дівчинка присіла на один із твердих стільців із червоного дерева й швиденько окинула поглядом усе довкола.

— Татку, мені тут не подобається, — сказала вона. — Але, насмілюся сказати, солдатам — навіть найхоробрішим — теж не подобається йти в бій.

Капітан Кру щиро засміявся. Він був молодий, веселий, і йому ніколи не набридало слухати Сарині дивні вигадки.

— Ох, Сарочко, — промовив він. — Хто ж мені казатиме такі серйозні речі? Я не знаю нікого серйознішого, ніж ти.

— Але чому ти смієшся, коли чуєш серйозні речі? — поцікавилася Сара.

— Бо ти дуже кумедна, коли щось таке говориш, — відповів батько і ще більше розсміявся. І тоді він раптово підхопив її на руки й міцно поцілував — його сміх миттю стих. Здавалось, ніби на його очі навернулися сльози.

Цієї миті до кімнати увійшла міс Мінчін. Сара помітила, що вона дуже схожа на свій будинок: висока й похмура, поважна й потворна. Вона мала великі холодні риб'ячі очі й широку холодну риб'ячу усмішку. Усмішка стала ще ширшою, коли міс Мінчін побачила Сару та капітана Кру. Їй доводилося чути чимало схвальних пліток про цього молодого вояку від леді, котра порадила для нього пансіон. Серед іншого, міс Мінчін відзначила те, що він — багатенький татусь, який не скупиться на витрати для своєї маленької донечки.

— Для нас буде великою честю дбати про таке гарненьке й розумне дитя, капітане Кру, — промовила міс Мінчін, взяла Сару за руку й погладила її. — Леді Мередіт розповідала мені про її непересічний розум.

А кмітлива дитина — це справжній скарб для такого освітнього закладу, як мій.

Сара стояла сумирно, зосередивши погляд на обличчі міс Мінчін. Дівчинка, як завжди, ширяла думками десь далеко.

"Чому вона сказала, що я гарненьке дитя? — думала Сара. — Я ж зовсім не гарненька. От донька Колонель Грандж, Ізабель, — гарненька. Вона має ямочки на рожевих щічках і довге золотаве волосся. А у мене коротка темна стрижка і зелені очі, крім того, я дуже худа — словом, чарівності в мені нема ні на краплину. Взагалі, я — одна з найпотворніших дітей, яких мені тільки доводилося бачити. А вона тут починає розказувати байки".

Однак дівчинка помилялася, гадаючи, що вона — потворна. Вона зовсім не скидалась на Ізабель Грандж, яка була першою красунею полку, але все ж володіла дивною чарівністю. Сара була тендітна і граційна, дещо зависока як на свій вік і мала виразне, привабливе маленьке личко. Волосся було густе, темне й крутилося на кінцях. Очі й справді мали зеленувато-сіру барву, але це були великі чарівні очі, обрамлені довгими чорними віями, й хоча самій дівчинці не подобався їхній колір, іншим він був дуже до душі. Та все ж Сара була переконана, що вона потворна, і лестощі міс Мінчін гарного настрою їй не додали.

"Я би покривила душею, якби сказала, що вона вродлива, — думала дівчинка. — І сама би добре знала, що кажу неправду. Думаю, я така ж негарна, як і вона — на власний штиб. Цікаво, вона похвалила мене, маючи на увазі саме це?"

Коли дівчинка зазнайомилась із міс Мінчін краще, вона довідалася, нащо та хвалила її. Виявилося, що міс каже однаковісінькі слова кожному таткові чи матусі, які приводять дітей до її школи.

Сара стояла біля свого батька й прислухалася до його розмови з міс Мінчін. Її привезли саме в цей пансіон, бо дві доньки леді Мередіт здобули освіту саме тут, а капітан Кру дуже довіряв досвіду леді Мередіт. Він хотів, щоб Сара перебувала на "особливому становищі" і мала більше переваг, ніж звичайні вихованки пансіону. Їй призначалися гарненька спальня й вітальня — вона там мала жити сама. Ще вона мала отримати власного поні й екіпаж, а також гувернантку, котра мусила замінити дівчинці няню, що лишилася в Індії.

— Менше за все я непокоюся через її освіту, — сказав капітан Кру й весело засміявся, а тоді взяв Сарину долоньку і погладив її. — Складність полягатиме в тому, щоб утримати її від бажання вчитися надто швидко й надто багато. Вона завжди сидить, увіткнувши свого маленького носика в книжки. Сара їх не те що читає, міс Мінчін, вона їх ковтає, наче вовченя, а не маленька чемна дівчинка. Вона завжди відчуває страшенний голод за новими книгами, їй кортить ковтати дорослі книги — великі, грубі, товстенні. Байдуже навіть, якою мовою: англійською, французькою чи німецькою. Вона читає все підряд: історичні праці й біографії, поезію і все-все-все. Відтягуйте її від книжок, якщо вона надто зачитуватиметься. Нехай покатається на поні по доріжках або поїде купить собі нову ляльку. Їй варто було би більше бавитися з ляльками.

— Татку, — промовила Сара, — розумієш, якщо я купуватиму по новій ляльці кожних кілька днів, то зрештою матиму більше ляльок, ніж зможу оточити своєю любов'ю. Ляльки мусять бути близькими подругами. А для мене буде близькою подругою Емілі.

Капітан Кру й міс Мінчін перезирнулися.

— А хто така Емілі? — поцікавилася міс Мінчін.

— Розкажи, Саро, — заохотив доньку капітан Кру, усміхаючись.

Дівчинка відповіла, і її сіро-зелені очі виглядали в цю мить дуже серйозно й навіть розчулено.

— Це лялька, якої в мене поки що нема, — промовила Сара. — Ми з татком збираємося пошукати її разом і купити. Я назву її Емілі. Вона буде мені за друга, коли татко поїде. Я хочу, щоб вона мені розказувала про нього.

Широка риб'яча усмішка міс Мінчін стала аж нудотно-солодкою від лестощів.

— Який незвичний погляд на світ! — промовила вона. — Яке миле дитя!

— Так, — відповів капітан Кру і пригорнув Сару. — Вона дуже миле дитя. Дбайте про неї, міс Мінчін.

Сара ще кілька днів провела з татком у готелі. Вони були разом аж до того часу, доки він не відплив до Індії. Батько ходив із Сарою до багатьох великих крамниць. Там вони накупили безліч речей. По правді, вони купили значно більше, ніж Сара потребувала, але капітан Кру проявляв нестриманість укупі з простодушністю і хотів, щоб його донечка мала все, чого їй забагнеться, а на додачу все, що забагнеться йому. Так спільними зусиллями вони накупили гардероб, м'яко кажучи, завеликий для семирічної дитини. Там були оксамитові сукні, оторочені коштовним хутром, і мереживні сукенки, і вбрання, оздоблене вишивкою, і капелюхи з великими м'якими страусовими перами, і горностаєві шубки та муфти, і коробки з тоненькими рукавичками, батистовими носовичками й шовковими панчохами. Усе це вони придбали в таких кількостях, що ввічливі панночки за прилавками шепотілись поміж собою. Вони вирішили, що дивна дівчинка з великими серйозними очима, напевно, мусить бути щонайменше іноземною принцесою — може, вона донька якогось індійського раджі.[5]

І зрештою вони знайшли Емілі. Для цього їм довелось обійти чимало магазинів іграшок і побачити силу-силенну ляльок.

— Я хочу, щоб вона виглядала так, ніби вона насправді не лялька, — сказала Сара. — Я хочу, щоб вона виглядала так, ніби слухає мене, коли я їй щось розповідаю. Знаєш, татку, який клопіт із цими ляльками, — Сара схилила голову набік і заходилася розмірковувати вголос, — клопіт у тому, що ляльки виглядають так, ніби вони не чують.

Тож Сара із батьком шукали поміж великих ляльок і поміж маленьких, поміж ляльок із чорними очима й блакитними очима, поміж ляльок із каштановими кучерями й золотим волоссям, поміж ляльок вбраних і невбраних.

— Бачиш, — сказала Сара, коли вони роздивлялися ляльок без сукенок, — якщо я знайду ляльку, яка не матиме вбрання, ми можемо завезти її до кравця, і він пошиє їй усе так, щоб найліпше пасувало. Одяг справді сидітиме краще, якщо спочатку його приміряти.

Після низки розчарувань вони вирішили прогулятися пішки, щоб порозглядати вітрини крамниць. Кеб їхав слідом за ними. Сара з батьком минули два чи три місця, навіть не заходячи досередини, і ось коли вони наближалися до невеличкої крамнички, Сара раптом здригнулась і стиснула батькову руку.

— Ох, татку! — вигукнула вона. — Це ж Емілі!

Її щічки зарум'янилися, а в зелено-сірих очах засяяла така радість, ніби вона щойно впізнала когось дуже рідного і близького серцю.

— Вона й справді чекає тут на нас! — сказала дівчинка. — Давай зайдемо по неї.

— Боже мій! — зітхнув капітан Кру. — Думаю, зараз виявиться, що хтось мусить відрекомендувати нас цій ляльці.

— Ти, татку, відрекомендуєш їй мене, а я — тебе, — промовила Сара. — Але я впізнала її, щойно побачила, — тож, може, і вона мене впізнала.

Справді, може, вона її впізнала. Лялька мала дуже розумний вираз очей, коли Сара взяла її на руки. Вона була велика, але не настільки, щоб її було важко нести. Золотисто-каштанові кучері огортали її, наче мантія, а очі були глибокі, чисті, сіро-блакитні, з м'якими густими віями — справжніми, а не просто намальованими лініями.

— Звісно, — промовила Сара, вдивляючись у ляльчине обличчя (та сиділа в неї на колінах). — Звісно, татку, це Емілі.

Тож Емілі купили, а потім узяли до крамниці дитячого вбрання, де обрали їй гардероб, не менш грандіозний, ніж у самої Сари. Тепер лялька мала й мереживні сукні, й оксамитові, й муслінові, а ще капелюшки та пальта, й навіть гарненьку оздоблену мереживом білизну, ну й, звісно, рукавички, носовички та хутра.

— Я хочу, щоб вона завжди виглядала доглянутою, як дитя у дбайливої мами, — сказала Сара. — Адже я її мама, хоча й збираюся заприятелювати з нею.

Капітану Кру надзвичайно подобалося ходити по магазинах, але його засмучувала одна думка, що тягарем лежала на серці. Йому було нестерпно боляче розлучатися зі своєю обожнюваною, дивакуватою маленькою приятелькою.

Серед ночі він піднявся з ліжка, підійшов до Сари і спинився, дивлячись на неї. Донечка спала, обіймаючи Емілі. Темне волосся дівчинки розметалося по подушці, змішалось із золотаво-каштановими кучериками ляльки. Обидві вони були вбрані в оторочені мереживом

нічні сорочки, а їхні довгі вії однаково закручувались на їхніх щічках. Емілі дуже скидалася на справжню дівчинку, і капітан Кру тішився від того, що вона тут. Він голосно зітхнув і по-хлоп'ячому закрутив собі вуса.

— Ох, Сарочко, — сказав він сам до себе. — Думаю, ти й сама не знаєш, як твій татко за тобою сумуватиме.

Наступного дня капітан завіз доньку до пансіону міс Мінчін і залишив там. Уранці він мав відпливати. Сарин батько сказав міс Мінчін, що в Англії його справами займаються адвокати, панове Барроу і Скіпворс, тож вони надаватимуть їй поради, якщо вона цього потребуватиме, й оплачуватимуть рахунки за Сарине утримання. Батько писатиме доньці двічі на тиждень, а всі забаганки дівчинки слід виконувати, щойно вона чогось попросить.

— Вона має дуже чутливу душу й ніколи не вимагає чогось із простої примхи, — пояснив капітан Кру.

Потім він пішов разом із Сарою до її маленької вітальні, де вони попрощалися. Сара сіла таткові на коліна і тримала своїми маленькими ручками вилоги його пальта. Вона довго й пильно вдивлялась у батькове обличчя.

— Ти хочеш вивчити мене напам'ять, Сарочко? — запитав він, гладячи її волосся.

— Ні, — відповіла дівчинка. — Я вже це зробила. Ти вже закарбований у моєму серці.

Потім вони розцілувалися і обійнялись так міцно, ніби ніколи-ніколи не збиралися відпускати одне одного.

Коли кеб від'їхав від дверей, Сара сиділа на підлозі своєї вітальні, упершись підборіддям у долоні, і стежила поглядом, доки екіпаж не

повернув за ріг площі. Емілі сиділа поруч із дівчинкою і теж проводжала очима кеб. Коли міс Мінчін послала свою сестру, міс Амелію, подивитися, як там дитина, виявилося, що двері зачинено.

— Я їх замкнула, — промовив дивний ввічливий голосок із-за дверей. — Якщо дозволите, я хотіла би побути на самоті.

Міс Амелія була огрядною, дебелою жінкою, а ще вона страшенно боялася сестри. З них двох вона, безперечно, була добріша, проте міс Амелія ніколи не суперечила сестрі. Ось і зараз вона спустилася сходами вниз із виразом тривоги на обличчі.

— Я ще ніколи не бачила такої дивакуватої дитини, сестро, — промовила вона. — Дівчинка зачинилася, і з кімнати не чути ані найменшого шелесту.

— Це ліпше, ніж якби вона хвицалась і кричала, як то роблять деякі, — відповіла міс Мінчін. — Я очікувала, що ця розбалувана татова донька зчинить галас на цілісінький будинок. Якщо колись і бувала дитина, якій дозволяли робити все без винятку на власний штиб, то це вона.

— Я викладала її речі зі скринь, — промовила міс Амелія, — і хочу сказати, що ніколи не бачила нічого подібного. Соболині й горностаєві шубки, справжнє валансьєнське мереживо на білизні. Ти ж і сама бачила, як вона вбрана. Що думаєш?

— Думаю, що це просто смішно, — різко відповіла міс Мінчін. — Але в усьому цьому дівчинка дуже гарно виглядатиме на чолі шеренги, коли ми поведемо вихованок до церкви у неділю. У тому вбранні вона здаватиметься маленькою принцесою.

А нагорі у зачиненій кімнаті Сара з Емілі сиділи на підлозі, вдивляючись за ріг площі — туди, куди повернув кеб, тим часом як капітан Кру махав рукою і безперестанку посилав повітряні поцілунки.

Розділ 2

Урок французької

Коли наступного ранку Сара зайшла до класу, всі витріщились на неї очима, сповненими цікавості. До цього часу всі учениці — починаючи з Лавінії Герберт, яка в свої неповні тринадцять почувалася майже дорослою, і закінчуючи чотирирічною Лотті Лег, наймолодшою з вихованок, — уже чули пр, о Сару багато всього. Вони вже знали напевне, що міс Мінчін вважатиме новоприбулу зразковою ученицею, бо її присутність тут — вияв високої довіри до пансіону. Кільком дівчаткам навіть вдалося мигцем побачити її покоївку — француженку Марієт, яка приїхала напередодні. Лавінія проходила повз кімнату Сари саме тоді, коли двері були відчинені, й помітила, як покоївка розкладала речі з коробок, доставлених із магазинів із запізненням.

— Там було повнісінько нижніх спідниць, оторочених мереживними рюшами — просто незліченними низками рюшів, — прошепотіла вона своїй подрузі Джессі, нахилившись над підручником з географії. — Я бачила, як вони викладали їх із коробок. А ще я чула, як міс Мінчін казала міс Амелії, що її одяг занадто пишний, як на дитину, — аж сміховинний. Моя мама каже, що діти повинні вдягатися скромно. А зараз на ній одна з тих нижніх спідниць. Я бачила мереживо, коли вона сідала.

— А ще на ній шовкові панчохи! — шепотіла у відповідь Джессі, теж схилившись над географією. — І які ж у неї крихітні ніжки! Ніколи не бачила, щоб хтось мав такі маленькі ступні.

— Пхе, — злісно пхикнула Лавінія. — Це просто її черевички так зроблені, щоб нога виглядала меншою. Моя мама каже, що навіть велика ступня може виглядати маленькою, якщо над взуттям попрацює вправний швець. І я думаю, що вона зовсім не гарна. У неї очі такого дивного кольору.

— Вона не гарненька, як інші, — сказала Джессі, метнувши швидкий погляд через кімнату, — але на неї хочеться подивитися ще раз. Вона має страшенно довгі вії, а от очі в неї просто зеленкуваті, нічого особливого.

Сара тихенько сиділа на своєму місці. Вона чекала, що їй скажуть робити. Розмістили нову вихованку біля столу міс Мінчін. Дівчинку зовсім не бентежило те, що за нею водночас спостерігає стільки пар очей. Їй було цікаво, тож вона спокійно озиралася на дітей, які дивились на неї. Сара хотіла дізнатися, про що вони думають, і чи подобається їм міс Мінчін, і чи переживають вони за свої уроки, і чи татко котроїсь із них схожий на її власного. Сьогодні вранці вона довго говорила з Емілі про свого татка.

— Зараз він у морі, Емілі, — розповідала дівчинка. — Ми мусимо бути хорошими подругами одна одній і розповідати про все-все, що тільки станеться. Емілі, поглянь на мене. Ти маєш найпрекрасніші очі, які мені тільки доводилося бачити. Як би я хотіла, щоб ти вміла говорити!

Сара мала химерну уяву й полюбляла вигадувати різні цікавинки. Одна з її вигадок стосувалась Емілі — дівчинка вдавала, ніби лялька насправді жива й чує її та розуміє. Тож коли Марієт одягнула Сару в темно-синю шкільну форму та зав'язала їй волосся темно-синьою стрічкою, дівчинка попрямувала до Емілі, що сиділа на власному стільчику, і дала їй книгу.

— Почитай сама, доки я буду внизу, — мовила Сара.

Вона помітила, що Марієт дивиться на неї з цікавістю, тож звернулася до покоївки із серйозним виразом обличчя:

— Знаєте, що я думаю про ляльок? — сказала Сара. — Вони багато що можуть робити потайки від нас. Можливо, Емілі насправді вміє читати, розмовляти чи ходити, але вона робить це тільки тоді, коли в

кімнаті немає людей. Це її секрет. Розумієте, якби люди знали, що ляльки все це вміють робити, вони би примушували їх працювати. Тож, можливо, вони домовилися між собою тримати все це в таємниці. Якщо ви лишатиметесь у кімнаті, Емілі просто сидітиме тут і дивитиметься поперед себе. Та коли ви вийдете, вона почне читати, чи ж, може, дивитиметься у вікно. А потім, коли вона почує чиїсь кроки, мерщій поспішить назад, скочить у свій стільчик і вдаватиме, ніби сиділа там увесь час.

"Comme elle est drole!"[6] — подумки відзначила Марієт, а коли спустилася сходами вниз, то розповіла про все старшій покоївці. По правді, їй уже починала подобатись ця маленька дивакувата дівчинка з розумним обличчям і чудовими манерами. Раніше вона дбала про зовсім не таких увічливих дітлахів. Сара була дуже приємною дитиною, вона так мило, поштиво казала: "Якщо ваша ласка, Марієт", "Дякую, Марієт" — це не могло не тішити. Марієт похвалилася старшій покоївці, що дівчинка дякує їй так, ніби звертається до леді.

— Вона ніби принцеса, ця крихітка, — сказала Марієт. Покоївка справді раділа, що отримала це місце — маленька господиня дуже їй подобалась.

Кілька хвилин Сара сиділа на своєму місці в класі, а інші учениці так само пильно її вивчали. Зрештою міс Мінчін поважно постукала по столу.

— Панночки, — мовила вона. — Хочу представити вам вашу нову співученицю.

Усі дівчатка підвелися, і Сара теж.

— Сподіваюсь, ви добре ставитиметесь до міс Кру. Вона щойно прибула до нас із дуже далеких країв — аж із Індії. Коли закінчаться уроки, вам слід буде познайомитись.

Вихованки церемонно вклонилися, а Сара зробила маленький реверанс. Потім усі сіли на свої місця і знову заходилися пильно вдивлятись.

— Саро, — промовила міс Мінчін таким тоном, яким звикла висловлюватись у класі, — підійдіть до мене.

Вона взяла книгу зі столу і заходилася гортати сторінки. Сара ввічливо підійшла.

— Ваш тато найняв покоївку-француженку, — мовила міс Мінчін. — Тож я дійшла висновку, що він хотів, аби ви приділяли особливу увагу вивченню французької мови.

Сара збентежилася.

— Певно, він її найняв, — сказала вона, — бо він… він думав, що вона мені сподобається, міс Мінчін.

— Боюся, — промовила міс Мінчін, кисло посміхнувшись, — що вас надміру розбалували. Тож тепер вам завжди здається, ніби все робиться на догоду вашим примхам. А в мене склалося враження, що ваш тато хотів, аби ви вчили французьку.

Якби Сара була старшою або менше дбала про те, щоб завжди виявляти ввічливість, вона би все пояснила кількома словами. Та зараз дівчинка відчула, що її щоки зрадницьки червоніють. Міс Мінчін була суворою і дуже поважною персоною — вона здавалася цілком переконаною в тому, що Сара не знає ані словечка французькою. Тож дівчинці було якось незручно виправляти міс Мінчін. Насправді ж Сара навіть не могла пригадати, коли вона вивчила французьку. Батько говорив із нею цією мовою з того часу, коли вона була немовлям. Її мати була за походженням із Франції, капітан Кру обожнював цю мову, тож так склалося, що Сара завжди чула її та знала не гірше за рідну.

— Я… я справді ніколи не вчила французьку, але… але… — затинаючись, почала пояснювати дівчинка. Вона засоромилась, але прагнула все пояснити.

Один із прикрих секретів міс Мінчін полягав у тому, що вона сама не розмовляла французькою і всіляко прагнула приховати цей неприємний факт. Тож вона не воліла далі обговорювати цю тему, щоб випадково не наразитися на несподіване запитання від нової учениці.

— Досить, — різко відрубала міс Мінчін. — Якщо ви ще не вивчали цю мову, вам слід розпочати заняття негайно. Наш учитель французької, месьє Дюфарж, прийде за кілька хвилин. Візьміть поки цю книгу і прогляньте її, доки ми на нього чекаємо.

Сарині щоки почервоніли. Вона повернулася на своє місце й відкрила підручник. Із серйозним виразом обличчя поглянула на першу сторінку. Дівчинка знала, що посміхнутися буде неввічливо з її боку, а проявити неввічливість вона хотіла менш за все. Та було якось дивно, що її збираються навчати найпростіших речей — на першій сторінці було написано, що "le pere" означає "батько", а "la mere" означає "мати".

Міс Мінчін пильно дивилась на нову вихованку.

— Схоже, що ви чимось невдоволені, Саро, — промовила вона. — Дуже прикро, що вам не до душі вивчення французької.

— Я дуже люблю французьку, — відповіла Сара. Вона вирішила спробувати ще раз усе пояснити, — але…

— Ви повинні слухатись, коли вам загадують щось зробити, — перебила міс Мінчін. — Вивчайте підручник.

І Сарі не лишилося нічого іншого, як підкоритися. Навіть не посміхнувшись, вона вивчила, що "le fils" означає "син", а "le frere" означає "брат".

"Коли прийде месьє Дюфарж, — думала дівчинка, — я зможу йому все пояснити".

Незабаром прийшов месьє Дюфарж. Він виявився приємним, розумним французом середнього віку. Учитель зацікавлено поглянув на Сару, яка саме з ввічливості вдавала, ніби її увага поглинута підручником.

— Це моя нова учениця, мадам? — поцікавився вчитель у міс Мінчін. — Сподіваюсь, мені з нею пощастить.

— Її батько — капітан Кру — дуже турбується про те, щоб донька почала вивчати мову. Але, боюся, вона вже налаштувала себе упереджено проти занять. Здається, зовсім не бажає вчитися, — пояснила міс Мінчін.

— Мені шкода, якщо це так, мадемуазель, — лагідно звернувся вчитель до Сари. — Може, коли ми почнемо наші заняття, я зможу вас переконати в тому, що французька — дивовижна мова.

Сара підвелася зі свого місця. Вона була майже у відчаї від того, що впала в немилість. Тож дівчинка благально поглянула на месьє Дюфаржа своїми великими зеленими очима. Сара знала, що він усе зрозуміє, варто буде їй заговорити. Тож вона почала пояснювати своєю вільною, добірною французькою. Мадам не зрозуміла. Сарі й справді досі не доводилося вивчати французьку мову — із підручників, — але її татко й решта людей увесь час говорили з нею французькою. Тож вона читає нею і пише так само, як читає й пише англійською. Її татко обожнює цю мову, і тому вона також її обожнює. Люба матінка, яка померла, народивши її, була родом із Франції. Сара буде рада вивчати те, чого

навчатиме її месьє, але вона просто намагалася пояснити мадам, що вже знає слова з цього підручника, — і дівчинка взяла до рук книжку.

Коли вона почала говорити, міс Мінчін аж здригнулася і пильно втупилась на дівчинку крізь окуляри, не зводивши обуреного погляду, аж доки та не закінчила. Месьє Дюфарж посміхнувся, і його посмішка свідчила про щире замилування. Доки він слухав цей чудовий дитячий голосок, що легко й невимушено щебетав його рідною мовою, йому здалося, ніби він потрапив на батьківщину, котра у ці похмурі туманні лондонські дні мріялася недосяжно далекою. Коли дівчинка закінчила пояснення, вчитель забрав у неї підручник, подарувавши їй теплий погляд. Потім він звернувся до міс Мінчін:

— Мадам, мушу зізнатися, — мовив він, — що я навряд чи багато чого її навчу. Вона не вчила французької. Вона сама француженка. У неї дуже вишукана вимова.

— Ви мусили мені про це сказати, — повернувшись до Сари, вигукнула міс Мінчін — їй дуже допекло це непорозуміння.

— Я ж… я ж намагалася, — лепетала дівчинка. — Я… я, мабуть, не так почала.

Міс Мінчін і сама добре знала, що дівчинка пробувала пояснити, — Сара була не винна в тому, що їй просто не дали змоги розказати все до пуття. Та коли побачила, що учениці дослухаються до розмови і Лавінія та Джессі хихотять, затулившись французькими граматиками, вона просто розлютилась.

— Тиша, панночки! — суворо вигукнула вона, постукуючи по столу. — Негайно вгамуйтеся!

І з цієї миті міс Мінчін незлюбила свою новеньку вихованку.

Розділ 3

Ерменґарда

Того першого ранку, сидячи неподалік від міс Мінчін і знаючи про те, що всі учениці в класі пильно за нею спостерігають, Сара помітила маленьку дівчинку приблизно такого ж віку, як і вона сама. Дівчинка зосереджено дивилась на неї простакуватими світло-блакитними очима. Вона була гладка, не надто кмітлива на вигляд, але мала гарненькі пухкі губенята. Її лляне волосся було стягнуте в тугий хвостик, зав'язаний стрічкою. Дівчинка перекинула хвостик через плече й задумливо покусувала кінчик стрічки. Поклавши лікті на парту, вона здивовано поглядала на нову ученицю. Коли месьє Дюфарж заговорив до Сари, здалося, ніби вона трошки злякалась, а коли Сара виступила уперед і з невинним, зворушливим виглядом без жодних попереджень заходилась відповідати французькою, пухкенька дівчинка аж підскочила з несподіванки й зашарілась від неймовірного здивування. Вона тижнями проливала сльози відчаю над своїми марними спробами запам'ятати, що "la mere" французькою означає "мати", а "le pere" — "тато". Для неї було потрясінням раптово почути, як дівчинка такого ж віку, як і вона сама, не лише добре пам'ятає ці слова, але, без сумніву, знає значно більше, та ще й може правильно поєднувати їх із дієсловами — легко, неначе бавлячись.

Вона дивилася на Сару так пильно і так розгублено кусала кінчик своєї стрічки, що аж привернула увагу міс Мінчін. Та цієї миті кипіла від люті, тож негайно накинулася на вихованку.

— Міс Сент-Джон! — суворо вигукнула вона. — Що означає ваша поведінка? Негайно заберіть лікті зі столу! І вийміть стрічку зі свого рота! Сядьте рівно!

Міс Сент-Джон знову підскочила, а коли Лавінія та Джессі захихотіли, то зашарілася ще дужче, ніж раніше, — дівчинка так

побуряковіла, що здавалося, ніби вона не стримається і зараз розплачеться. Сара помітила це, і їй стало так прикро, що вона відчула симпатію до ображеної дівчинки й захотіла заприятелювати з нею. Сара завжди так поводилась — неодмінно втручалася, коли когось ображали або засмучували.

— Якби Сара була хлопцем і жила кілька століть тому, — бувало, казав її тато, — вона би мандрувала країною з мечем напоготові, щоб рятувати й захищати всіх знедолених. Вона завжди рветься до бою, коли бачить, як когось ображають.

Тож вона відчула симпатію до пухкенької, вайлуватої міс Сент-Джон і час від часу поглядала на неї протягом цілого ранку. Сара помітила, що навчання дається дівчинці непросто. Навряд чи їй колись загрожувала небезпека, що її можуть перехвалити, як взірцеву учениці. Її урок французької був жалюгідним видовищем — від того, як вона вимовляла слова, крадькома посміхався навіть месьє Дюфарж. А Лавінія, Джессі й інші дівчатка, яким говорити вдавалося краще, навіть підсміювалися або поглядали на неї зі здивуванням та зневагою. Та Сара не сміялася. Вона старалася вдавати, ніби не чує, коли міс Сент-Джон говорить із помилками. Міс Кру мала запальний характер, і тому розлютилася, коли почула хихотіння й побачила знічене, простакувате дитяче обличчя.

— Це навіть зовсім не смішно, — прошепотіла вона сама до себе, схилившись над книгою. — Вони не повинні сміятися.

Коли урок закінчився й учениці зібралися невеликими гуртами потеревенити, Сара озирнулася, щоб знайти міс Сент-Джон, і коли побачила, що та з нещасним виглядом притулилась у віконній ніші, підійшла до неї і заговорила. Вона сказала кілька слів, якими дівчатка зазвичай обмінюються на початку знайомства, але зробила це дуже по-дружньому — таку приязнь було неможливо не помітити.

— Як тебе звати? — запитала Сара.

Щоб пояснити здивування міс Сент-Джон, треба згадати про те, що нова учениця за короткий час привернула неабияку увагу — її з'ява в школі не була чимось буденним. Про неї ввечері перед сном балакала ціла школа, із неабияким інтересом переповідаючи різні суперечливі плітки. Знайомство з ученицею, яка мала власний екіпаж, власного поні, власну покоївку й нещодавно прибула з Індії, було далеко не звичайним.

— Мене звати Ерменґарда Сент-Джон, — відповіла дівчинка.

— А мене — Сара Кру, — сказала Сара. — У тебе дуже гарне ім'я. Наче з якогось роману.

— Тобі подобається? — збентежилася дівчинка. — А мені… Мені подобається твоє.

Головна проблема міс Сент-Джон полягала в тому, що в неї був дуже розумний батько. Подеколи це здавалось їй страхітливою напастю. Якщо ти донька батька, який знає усе на світі, говорить сімома чи вісьмома мовами, має бібліотеку з тисячі томів, і, здається, знає їх усі напам'ять, він принаймні очікує від тебе, щоб ти знала, що написано в підручниках, і, цілком імовірно, вимагатиме від тебе запам'ятати кілька дат з історії або виконати вправи з французької. Ерменґарда була суворим випробуванням для містера Сент-Джона. Він не міг збагнути, як дитина може бути такою обмеженою, простакуватою і не виявляти особливих талантів ні у чому.

— Боже милостивий! — не раз вигукував він, дивлячись на доньку. — Подеколи я думаю, що вона така ж тупа, як її тітонька Еліза!

Якщо її тітонька Еліза повільно вчила і швидко забувала все, що мусила запам'ятати, то, безперечно, Ерменґарда дуже скидалася на неї. Вона була найгіршою ученицею школи — з цим годі було сперечатися.

— Примусьте її вчитися, — сказав її батько міс Мінчін.

Тож Емерґарда тепер майже весь час або відчувала себе осоромленою, або плакала. Вона зубрила науку і миттю її забувала, та навіть якщо їй вдавалося запам'ятати якийсь факт, вона просто його не розуміла. Тож природно, що коли з нею захотіла познайомитися Сара, дівчинка просто сиділа і дивилась на неї з неймовірним захопленням.

— Ти вмієш говорити французькою, правда ж? — з повагою запитала вона.

Сара сіла поряд на широку лаву у віконній ніші й, підібгавши ноги, обхопила свої коліна руками.

— Я говорю французькою, бо чула її все своє життя, — відповіла вона. — Ти би теж так могла, якби завжди чула цю мову.

— О ні, я не змогла би, — засумнівалась Ерменґарда. — Я ніколи не навчуся говорити французькою!

— Чому? — здивовано запитала Сара.

Ерменґарда струснула головою, від чого її хвостик заметався.

— Ти ж чула щойно, як я говорю, — сказала вона. — У мене так завжди. Я просто не можу вимовити ті слова. Вони такі дивні.

Вона замовкла на якусь мить, а потім додала з острахом у голосі:

— Ти розумна, правда ж?

Сара поглянула через вікно на похмуру площу, де, цвіріньканочи, стрибали горобці, подивилась на металеву огорожу й темне гілля дерев і на якийсь час задумалася. Вона часто чула, як про неї кажуть, що вона

"розумна", і їй було цікаво, чи справді це так, — а якщо так, то як це вийшло.

— Не знаю, — сказала вона. — Хтозна.

А потім, помітивши похмурий погляд на круглому, повновидому обличчі, усміхнулась і змінила тему розмови.

— Ти хотіла би побачити Емілі? — поцікавилась вона.

— А хто така Емілі? — запитала Ерменґарда, точнісінько як міс Мінчін перед тим.

— Ходімо до моєї кімнати, я покажу, — сказала Сара, беручи дівчинку за руку.

Вони разом зіскочили з лави й піднялися нагору.

— А правда, — прошепотіла Ерменґарда, коли вони прямували через хол, — правда, що ти маєш власну кімнату для ігор?

— Так, — відповіла Сара. — Татко попросив міс Мінчін, щоб вона дозволила мені мати власну кімнату, бо коли я граюся, то люблю вигадувати історії та розповідати їх сама собі. Я не люблю, коли мене хтось чує. Коли я думаю про те, що мене слухають, мені вже не так цікаво гратися.

Вони вже дісталися до коридору, що вів до Сариної кімнати, й Ерменґарда раптом спинилася, затамувавши подих і вдивляючись у нову знайому.

— Ти вмієш вигадувати історії! — оторопіло запитала вона. — Ти робиш це так само добре, як розмовляєш французькою? Правда?

Сара подивилась на неї зі здивуванням.

— Усі вміють вигадувати історії, — відповіла вона. — Ти ніколи не пробувала це робити?

Міс Кру застережливо поклала долоню на руку Ерменґарди.

— Давай зайдемо тихенько, — прошепотіла вона, — а потім я зненацька відчиню двері. Може, нам вдасться її спіймати.

Сара ніби й жартувала, але в її очах проглядався відблиск загадкової надії, яка вразила Ерменґарду, хоча вона не зрозуміла, про що йдеться, або кого хоче спіймати Сара, або чому вона хоче це зробити.

Хай би що це означало, Ерменґарда була впевнена: ішлося про щось дуже захопливе. Тож, схвильована від очікування, вона пройшла навшпиньки коридором. Дівчатка старалися не шуміти, доки не дістались до кімнати. Тоді Сара зненацька повернула ручку й широко відчинила двері. Перед ними відкрилася кімната, як на долоні, — у коминку палав вогонь, а перед ним сиділа у кріслі чудова лялька, читаючи книжку.

— Ну от, вона знову сіла в крісло до того, як ми її піймали! — пояснила Сара. — Вони завжди так роблять. Швидкі, мов блискавка.

Ерменґарда перевела погляд із подруги на ляльку і назад, спантеличено запитала:

— Вона може ходити?

— Так, — відповіла Сара. — Принаймні я вірю в це. Принаймні я вдаю, що вірю в це. І тому здається, ніби це правда. Ти ніколи нічого не вдавала?

— Ні, — сказала Ерменґарда. — Ніколи. Розкажи мені про це.

Вона була така зачарована своєю незвичайною новою подругою, що дивилася на Сару більше, ніж на Емілі, — незважаючи на те, що Емілі була найвродливішою лялькою, яку їй тільки доводилося бачити.

— Сядьмо, — запропонувала Сара, — і я тобі розкажу. Це так легко — коли вже почнеш, то не можеш зупинитися. Увесь час хочеш розповідати історії. Це чудово! Емілі, ти маєш послухати. Це Ерменґарда Сент-Джон, Емілі. Ерменґардо, це Емілі. Хочеш потримати її?

— А можна? — запитала Ерменґарда. — Можна, правда? Вона така прекрасна!

І вона взяла Емілі.

Ніколи за своє коротке й не дуже веселе життя міс Сент-Джон і не мріяла про таку годину, яку вона провела з дивакуватою новою ученицею. Вони просиділи разом цілу годину, аж доки не продзвенів дзвінок на обід і дівчатка мусили спуститися вниз до їдальні.

Сара сиділа на килимку перед вогнем і розповідала дивні речі. Вона знову підібгала під себе ноги, її зелені очі сяяли, а щоки пломеніли рум'янцем. Дівчинка розказувала про свою мандрівку і про Індію. Та найбільше Ерменґарду вразила її вигадка про те, що ляльки вміють ходити, розмовляти й робити, що їм заманеться, коли в кімнаті немає людей, але мусять зберігати свої вміння в таємниці, тож миттєво, "наче блискавка", повертаються на свої місця, коли до кімнати хтось заходить.

— Ми так робити не можемо, — казала Сара із серйозним виглядом. — Розумієш, це такі особливі чари.

А коли Сара розповідала історію про те, як шукала Емілі, Ерменґарда помітила, що її обличчя раптово змінилося. Воно миттю спохмурніло, із

сяючих очей зникли вогники. Дівчинка зненацька схлипнула, глибоко зітхнувши, а потім міцно зімкнула вуста і тримала їх стисненими у ниточку, наче затялась не зробити чогось. Ерменґарда подумала, що якби вона була схожа на інших дівчаток, то неодмінно розпустила би нюні. Але Сара трималася.

— Тобі що, боляче? — ризикнула запитати Ерменґарда.

— Так, — відповіла Сара, помовчавши хвильку. — Але болить не тіло.

Потім вона тихенько додала, намагаючись говорити рівним голосом:

— Скажи, ти любиш свого татка більше за все на світі?

Ерменґарда аж відкрила рота від несподіванки. Вона знала: для чемної учениці із пансіону шляхетних панянок не годиться зізнаватись у тому, що їй навіть на гадку ніколи не спадало, ніби вона може любити свого батька. Дівчинка просто не могла розказати, що вона старається всіма можливими способами уникнути того, щоб лишитись у його товаристві бодай на десять хвилин. Тож вона почувалася дуже зніченою та розгубленою.

— Я дуже... дуже рідко його бачу, — затинаючись, промовила вона. — Він завжди у бібліотеці — щось читає.

— А я люблю свого татка в десять разів більше за все на світі, — сказала Сара. — Він поїхав. Ось чому мені боляче.

Вона опустила голову на коліна й нерухомо сиділа протягом кількох хвилин.

"Зараз вона заплаче", — злякано подумала Ерменґарда.

Однак Сара не плакала. Вона сиділа нерухомо, і її короткі чорні кучері спадали на вуха. Потім дівчинка заговорила, не піднімаючи голови.

— Я пообіцяла йому, що витримаю розлуку, — сказала вона. — Так і буде. Треба витримувати різні неприємні речі. Подумати лишень, що доводиться витримувати солдатам! Татко — солдат. Якби почалася війна, йому довелося б витримувати походи, спрагу й, може, навіть поранення. І ніхто від нього ніколи би не почув ані словечка нарікань — ані словечка.

Ерменґарда могла лишень дивитись на неї, але відчувала, що в душі наростає обожнювання. Сара була така чудова, така незвичайна — дуже відрізнялася від будь-кого іншого.

Зрештою Сара підняла обличчя, відкинула назад свої темні кучері та ледь усміхнулася своєю дивною усмішкою.

— Якщо ми розмовлятимемо і розмовлятимемо, — і я розповідатиму тобі історії про те, як вдавати різні речі, думаю, мені буде легше витримати розлуку. Забути не вдасться, але витримати стане легше.

Ерменґарда й сама не знала, чому їй здавило горло, а очі ніби наповнилися слізьми.

— Лавінія і Джессі — найкращі подруги, — хрипко сказала вона. — Я би дуже хотіла, щоб ми також стали найкращими подругами. Ти згодна? Ти дуже розумна, а я — найтупіша учениця школи, але ти мені так сильно подобаєшся!

— Я рада, — сказала Сара. — Коли ти комусь подобаєшся, це сповнює тебе вдячністю. Так. Ми будемо подругами. І знаєш що, — несподівана думка осяяла її обличчя, — я можу допомогти тобі з французькою.

Розділ 4

Лотті

Якби Сара була іншою дитиною, те життя, яке очікувало на неї у зразковому пансіоні міс Мінчін протягом наступних кількох років, не пішло би їй на користь. З нею поводились так, ніби вона була високоповажною гостею, а не просто маленькою дівчинкою. Якби Сара була самовпевненою, свавільною дитиною, то розбестилася б і стала зовсім нестерпною від такої кількості лестощів і потурань кожній примсі. Якби дівчинка була ледачою, то неодмінно закинула би навчання.

Потай міс Мінчін недолюблювала її, але вона була занадто практичною жінкою, аби сказати чи зробити щось, що змусило б таку бажану учениці покинути її школу. Вона добре знала, що якби Сара тільки написала своєму таткові, що їй тут незатишно чи ж вона почувається нещасною, капітан Кру без зайвих міркувань одразу перевів би доньку до іншого навчального закладу. На думку міс Мінчін, якщо дитину весь час хвалити й не забороняти їй робити все, що заманеться, їй буде добре там, де з нею так поводяться. Тож Сару без угаву хвалили: і за те, як вона швидко вчиться на уроках, і за хороші манери, і за привітність до інших учениць, і за щедрість — варто їй було дати шість пенсів як милостиню зі свого завжди повного гаманця. Найзвичніші її вчинки вихваляли так, наче це були вияви найвищої чесноти, і якби вона не була така розумна й вимоглива до себе, то неодмінно стала би дуже самовдоволеною особою. Та, на щастя, Сара вміла безсторонньо сприймати себе саму і обставини, в яких опинилася. Вона не раз обговорювала ці думки з Ерменґардою.

— З людьми трапляються різні речі, — казала вона. — Зі мною трапилося дуже багато всього хорошого. Просто так сталося, що мені завжди подобалось учитися і читати книжки, до того ж я гарно запам'ятовую все, що маю вивчити. Так сталося, що я народилась у розумного, доброго, милого татка, який може дати мені все, що я тільки забажаю. Може, в мене насправді зовсім не такий хороший характер,

але якщо ти маєш усе, що хочеш, і довкола всі до тебе добре ставляться, як тут не виявляти гарні риси? Я навіть не знаю, — серйозно вела вона далі, — як дізнатися, чи я справді мила дитина, чи, може, просто жахлива. Може, я найнестерпніша дитина у світі, просто про це не знають, бо мене ніхто не випробовував.

— Лавінію також ніхто не випробовував, — незворушно відповіла Ерменґарда, — але вона і так нестерпна.

Сара мимохіть потерла кінчик свого маленького носика, міркуючи над цією думкою.

— Можливо, — зрештою сказала вона, — можливо, це тому, що Лавінія росте.

Такий висновок послужливо підказала пам'ять — дівчинка пригадала, як міс Амелія казала якось, що Лавінія занадто швидко росте, і це не може не позначитись на її здоров'ї та характері.

Втім, Лавінія і справді була зла. Вона надміру заздрила Сарі. До того часу, як приїхала новенька учениця, вона почувалася головною в школі. Лавінія верховодила, бо вміла стати просто нестерпною, якщо інші не робили так, як вона казала. Командувала молодшими ученицями й задирала носа перед старшими, які вже годились їй у товаришки. Вона була досить-таки гарненькою і вдягалася найкраще серед усіх, коли зразковий пансіон виходив на прогулянку по двоє. Аж тут приїхала Сара зі своїми оксамитовими пальтами, соболиними муфтами і страусовими перами, що спадали вниз із капелюшків. Міс Мінчін поставила новеньку на чолі шеренги учениць. Спершу це неабияк допікало Лавінії, але згодом з'ясувалося, що Сара й сама була лідером — не тому, що вміла ставати нестерпною, а тому, що ніколи такою не бувала.

— Сара Кру має одну особливу рису, — Джессі доводила до сказу свою найкращу подругу, коли говорила те, що думає насправді. — Вона

зовсім не пишається собою, ти знаєш, про що я, Лавві. Я впевнена, що не змогла би так — ну, хоч би трошки запишалась, — якби мала всі ці чудові речі й якби наді мною так трусились. Це просто гидко, як міс Мінчін демонструє її, коли приходять батьки.

— "Треба, щоб до нас у вітальню зайшла дорогенька Сарочка й розповіла місіс Масгрейв про Індію!", — перекривила Лавінія, дуже схоже імітуючи міс Мінчін. — "Дорогенька Сарочка мусить заговорити французькою до леді Піткін. У цієї дівчинки просто досконала вимова!" У кожному разі, французьку вона вивчила зовсім не в пансіоні. І нічого такого особливого в цьому немає. Вона каже, що взагалі її не вчила. Просто підхопила зльоту, бо ж її татко вільно говорить цією мовою. І, до речі, щодо її татка — не бачу нічого особливого в тому, щоб бути офіцером в Індії.

— Ну, — повільно мовила Джессі, — він убивав тигрів. Шкура одного тигра, якого він убив, лежить у Сариній кімнаті. Тому вона їй подобається. Сара лежить на ній, гладить хутро рукою і розмовляє з нею, ніби шкура — це кішка.

— Вона завжди робить щось дурнувате, — відрізала Лавінія. — Моя мама каже, що її звичка вигадувати різні речі — просто безглузда. Вона каже, що з неї виросте ексцентрична особа.

І справді, Сара ніколи не задирала носа. Вона була дуже дружньою і ділилась усім, що мала, щедрою рукою. Маленькі учениці, які вже звикли до того, що їх зневажають і зганяють зі свого шляху дорослі панночки десяти й дванадцяти років, ніколи не плакали через ту, якій найбільше заздрили старші учениці. Сара виявляла неабияку турботливість. Коли хтось із менших падав і обдирав собі колінце, вона неодмінно підбігала, щоб допомогти підвестися, і знаходила у кишені цукерку або якусь іншу дрібничку, аби втішити малечу. Вона ніколи не відштовхувала менших товаришок із дороги і не вважала їхній вік чимось принизливим, схожим на пляму на їхній репутації.

— То й що з того, що їй лише чотири, — суворо вичитувала вона Лавінію, коли та відшльопала Лотті та обізвала її немовлям. — Наступного року їй виповниться п'ять, а ще через рік — шість. А коли мине, — в Сариних очах читався осуд, — шістнадцять років, їй буде аж двадцять.

— Подумати тільки, — пхикнула Лавінія, — ми вміємо додавати!

Звісно, шістнадцять і чотири разом дорівнює двадцять — це незаперечний факт, проте навіть найсміливіші серед учениць не зважувалися мріяти про той час, коли їм виповниться двадцять.

Тож молодші учениці обожнювали Сару. Ще більшої популярності, ніж раніше, вона зажила, коли влаштувала у своїй кімнаті чаювання для дівчаток, яких старші зневажали. Вони гралися з Емілі, до того ж бавилися сервізом, що належав ляльці, — чашки з синіми квітами були наповнені неміцним, дуже солодким чаєм. Дівчаткам раніше не доводилося бачити лялькового сервізу, який був би так схожий на справжній. З того вечора поміж учениць-першоліток Сару визнали заледве не богинею та королевою.

Лотті Лег ставилася до неї з такою пошаною, що якби Сара не була настільки турботливою, подібне надміру уважне ставлення могло би її навіть стомлювати. Лотті віддав до школи дещо безтурботний молодий батько — він навіть не уявляв собі, що робити з донькою. Її матуся померла, і з дівчинкою змалку поводилися так, ніби вона була улюбленою лялькою або розбалуваною мавпочкою чи кімнатним песиком, тож вона росла просто нестерпною дитиною. Коли їй чогось кортіло або ж вона чогось не бажала, Лотті неодмінно скиглила і верещала. Слід зазначити, що вона завжди хотіла те, що не могла отримати, і не бажала терпіти речі, що були їй корисними. Завивання її пронизливого голоска постійно лунали то з одного, то з іншого закутка будинку.

Найсильніша зброя Лотті полягала в тому, що дивовижним чином вона дізналася: маленьку дівчинку, яка втратила матір, усі жаліють і приділяють їй багато уваги. Може, Лотті почула щось таке від дорослих, які говорили про неї невдовзі після смерті мами. А тепер усвідомлення цієї переваги стало її звичкою, і дівчинка невпинно користувалася цим знанням.

Сарине знайомство з нею зміцніло одного ранку, коли, проходячи повз вітальню, вона почула, як міс Мінчін разом із міс Амелією намагаються вгамувати якусь дитину, що без угаву кричала й, певно, не збиралася зупинятись. Завивання було таким невтомним, що міс Мінчін мусила майже кричати — поважно та суворо, як і зазвичай, — щоб її почули.

— Чому вона кричить? — роздратовано допитувалася міс Мінчін.

— Ой-йой-йой! — долинало до Сари. — У мене немає мам-маму-сі!..

— Ох, Лотті! — вигукнула міс Амелія. — Припини, дорогенька! Не кричи! Будь ласка, вгамуйся!

— Ой! Ой! Ой! Ой! — Лотті схлипувала і завивала. — Немає ма-ма-маму-сі!..

— Її треба відшмагати, — виголосила міс Мінчін. — Тебе треба відшмагати, нестерпна дитино!

Лотті завила ще голосніше, ніж до того. Міс Мінчін почала кричати. Сила її голосу наростала й наростала, доки крик не став громоподібним, і тут вона раптом підскочила зі свого стільця, сповнена безсилого обурення, й вибігла з кімнати, лишивши міс Амелію самотужки залагоджувати клопіт.

Сара спинилась у коридорі й міркувала над тим, чи варто їй увійти до кімнати. Вона нещодавно заприятелювала з Лотті й думала, що зможе заспокоїти її. Тут із кімнати вийшла міс Мінчін. Побачивши дівчинку, директорка відчула роздратування. Вона розуміла: її крик, що долинав із кімнати, не міг звучати ані велично, ані приязно.

— Саро! — вигукнула вона, намагаючись вичавити із себе усмішку, що пасувала би в цю мить.

— Я спинилася тут, — пояснила Сара, — бо знаю, що це Лотті. І я подумала, можливо, у мене вийде її заспокоїти. Дозволите мені спробувати, міс Мінчін?

— Якщо у вас вийде, будете розумницею, — відповіла міс Мінчін, міцно стиснувши губи. А потім, помітивши, що Сара дещо здивована її різкістю, змінила тон розмови: — Втім, ви в кожному разі розумниця, — схвально сказала вона. — Насмілюся припустити, що у вас вийде. Спробуйте.

І міс Мінчін пішла, лишивши Сару.

Коли Сара увійшла до кімнати, Лотті лежала на підлозі. Дівчинка нестримно кричала і скажено метеляла своїми маленькими пухкими ноженятами, а міс Амелія схилилася над нею, сповнена жаху і відчаю, — бідолашна жінка розчервонілася і змокла від зусиль. Лотті вже давно, ще вдома, у своїй власній дитячій кімнаті, зрозуміла, що для того, аби вгамувати її, коли вона плаче й колотить ногами по підлозі, їй дадуть усе, що тільки заманеться. Бідолашна товстуля міс Амелія спочатку пробувала один підхід, потім інший.

— Крихітко моя, — казала вона. — Я знаю, що в тебе, бідолашки, немає матусі…

Потім вона вела зовсім іншим тоном:

— Лотті, якщо ти не припиниш, я тобі дам добрячого прочухана… Бідне янголятко!.. Ну що ж це?.. Ти зла, погана, неслухняна дитина! Я тебе відшмагаю! От побачиш!..

Сара тихенько підійшла. Вона ще й сама не знала, що збирається робити, але мала внутрішнє переконання, що краще було би водночас не казати таких різних слів, та ще й так безпорадно і схвильовано.

— Міс Амеліє, — тихенько сказала вона. — Міс Мінчін дозволила мені спробувати заспокоїти Лотті. Можна?

Міс Амелія повернулась і з відчаєм подивилася на дівчинку.

— Гадаєте, у вас вийде? — задихано запитала вона.

— Не знаю, чи вийде, — так само упівголоса відповіла Сара, — але я спробую.

Міс Амелія підвелася з колін, важко зітхнувши, а пухкенькі ніжки Лотті й далі колотили по підлозі.

— Ви можете тихенько вийти з кімнати, — сказала Сара, — я лишусь із нею.

— Ох, Саро! — у голосі міс Амелії вчувалося благання. — У нас ще ніколи раніше не було такої нестерпної вихованки. Думаю, ми не зможемо тут її тримати.

Проте вона тихенько полишила кімнату, відчуваючи несказанну радість.

Сара стояла кілька хвилин над верескливою дитиною і мовчки дивилася на неї. Потім вона сіла просто на підлогу біля Лотті й почала

чекати. У кімнаті, крім невпинних дитячих криків, більш не лунало ані звука. Такий розвиток подій був для маленької міс Лег дивним, адже вона звикла, що у відповідь на її крики мали лунати вмовляння, протести, накази і спроби її переконати. Дівчинка лежала на підлозі, молотила руками й ногами та пронизливо верещала, аж раптом збагнула, що єдина людина, яка є біля неї, аніскілечки не звертає на крики уваги. Це зацікавило Лотті. Вона розплющила свої зарюмсані оченята, щоб подивитися, хто ж сидить біля неї. І раптом побачила, що це інша дівчинка. І ще й не абихто, а власниця Емілі та інших чудових речей. Вона спокійно дивилася на вередливу дівчинку і, здавалося, просто думала про щось своє. Спинившися на кілька секунд, щоб усе це роздивитися, Лотті збиралась було почати істерику наново, але тиша, яка панувала в кімнаті, й дивне, зацікавлене обличчя Сари завадили їй — її перше завивання вийшло якимось невпевненим.

— У мене немає ма-ту-сі-і-і! — почала вона, але її голос був уже не таким пронизливим.

Сара дивилась на неї з бажанням допомогти. Тепер у її очах світилося розуміння.

— І в мене теж, — промовила вона.

Це було так неочікувано, що дівчинка вражено заціпеніла. Лотті припинила смикати ніжками і вигинатися — просто лежала й дивилась. Коли заплакану дитину нічим не вдається вгамувати, найкраще може зарадити якась нова думка, що її відволіче. А ще, по правді, Лотті зовсім не подобались ані зла міс Мінчін, ані занадто поблажлива міс Амелія. Їй значно більше була до душі Сара, хоча вона знала її зовсім трішки. Дівчинці не хотілося забувати своєї образи, але вона почувалася дещо спантеличеною, тож, похмуро схлипнувши, спитала:

— А де вона?

Сара на хвильку задумалася. Їй казали про те, що її матуся була на небесах, і вона багато про це думала, — втім, її висновки відрізнялися від уявлень звичайних людей.

— Вона подалася на небеса, — сказала Сара. — Але я впевнена, що вона час від часу іде звідти, щоб подивитися на мене, хоча я її і не бачу. Так само і твоя. Може, вони обидві дивляться на нас зараз. Хтозна, можливо, вони обидві зараз тут, у цій кімнаті.

Лотті сиділа пряма, як струна, і дивилася просто поперед себе. Вона була гарненькою кучерявою дівчинкою, і її круглі оченята нагадували незабудки в росі. Та якби мама бачила її протягом останніх півгодини, вона навряд чи думала би про те, що ця неслухняна дитина заслуговує на матусю-янгола.

Сара розповідала і далі. Може, комусь її історія і здалась би більше схожою на казочку, але у її власній уяві все це було настільки реальним, що й Лотті дослухалась до кожного слова. Їй раніше вже розказували, що її мама тепер має крильця і корону, й показували картинки, на яких були зображенні панночки, вбрані у білі льолі, — казали, що це янголи. Проте Сара повідала, здавалося, цілком реальну історію про чудову країну, де живуть справжні люди.

— Там простираються цілісінькі поля квітів, — вела вона, віддаючись своїй історії аж до самозабуття. Здавалося, ніби вона розповідає все це уві сні. — Неозорі поля лілій! Коли над ними повіває легенький вітерець, він піднімає їхній приємний аромат у повітря, і люди вдихають його на повні груди — так там завжди, бо вітерець ніколи не вщухає. Дітки бігають полями поміж лілій, збирають повні оберемки квітів, сміються і плетуть вінки. Вулиці сяють. А люди ніколи не стомлюються, хоч би як далеко вони подались. Вони можуть літати, куди їм заманеться. А стіни довкола небесного міста зроблені з перлів та золота. Вони не надто високі, тож люди можуть підходити до них і перехилятися, мов через перила, щоб подивитись униз, на землю, усміхнутися і послати чудесні повідомлення.

Хоч би яку історію заходилася розповідати Сара, Лотті все одно перестала би плакати і зачаровано вслухалася б у її оповідь. Та ця була, безперечно, найчарівнішою серед усіх. Дівчинка присунулася поближче до Сари й жадібно ловила кожне слово, доки оповідь не скінчилася — надто швидко. Коли Сара змовкла, Лотті так засмутилася, що знову примхливо скривила губенята.

— Я хочу туди, — запхинькала вона. — У мене немає матусі у цій школі.

Сара помітила сигнал про небезпеку й повернулася зі своїх мрій. Вона взяла дівчинку за пухкеньку ручку і притягнула ближче до себе, примирливо засміявшись.

— Я буду твоєю матусею, — сказала вона. — Ми будемо грати, ніби ти — моя маленька донечка. А Емілі буде твоєю сестрою.

На щічках Лотті з'явились ямочки.

— Правда? — перепитала вона.

— Атож, — відповіла Сара і звелася на ноги. — Ходімо до Емілі, розкажемо їй. А потім я вмию твоє личко і розчешу твої кіски.

Лотті з радістю згодилася на це й швиденько подалась до кімнати нагорі, навіть не згадавши про те, що причиною трагедії, яка тривала протягом останньої години, було саме те, що вона відмовлялася вмиватись і розчісуватись до вечері, і міс Мінчін покликали якраз для того, аби вона застосувала свій безсумнівний авторитет.

З цього часу Сара стала названою матір'ю.

Розділ 5

Беккі

Наймогутніша сила, якою володіла Сара, вабила навіть більше прихильників, ніж усі її коштовні дрібнички і той факт, що вона була "взірцевою ученицею". Цій силі найбільше заздрили Лавінія та інші дівчатка, хоча водночас відчували, що зачаровані нею, і від цього самі на себе сердились. Ця сила полягала у Сариному вмінні розповідати історії і перетворювати все, про що вона розказувала, на чудову оповідку.

Будь-хто, кому довелося навчатись у школі з майстерними оповідачами, знає, що означає це диво — як його чи її оточують вдячні слухачі й стишеним голосом благають розказати історію. Як навколо збирається цілий гурт і скупчується довкола тих, кому пощастило найбільше, сподіваючись приєднатися до обраних і послухати оповідь. Сара не просто вміла оповідати, а обожнювала це. Коли вона стояла або сиділа посеред кола слухачів і починала вигадувати чарівні історії, її зелені очі збільшувались і сяяли, щоки рожевіли, а сама Сара, не усвідомлюючи того, що робить, майстерно грала, втілюючи свою оповідь. Вона передавала чудові або тривожні моменти перепадами інтонацій, розхитувалась і схилялася всім своїм худеньким тільцем, робила драматичні жести руками. Дівчинка забувала про те, що її слухають діти. Вона ніби бачила і проживала чарівну казку, з королями, королевами і прекрасними панночками, про пригоди яких оповідала. Іноді по закінченні історії Сарі забивало дух від захоплення. Тоді вона клала руку собі на груди, що швидко здіймалися, і, переводячи подих, жартувала сама із себе.

— Коли я розповідаю історію, — казала Сара, — вона не здається мені щойно вигаданою. Вона здається більш реальною, ніж ми, більш справжньою, ніж шкільний клас, у якому ми сидимо. Я почуваюся так, ніби втілююсь у кожного героя своєї казки — по черзі, в одного за іншим. Це дивне відчуття.

Сара вже вчилась у школі міс Мінчін зо два роки. Якось пополудні одного туманного зимового дня, коли вона виходила зі свого екіпажа, зручно загорнута у свої найтепліші оксамити й хутра, — при цьому дівчинка навіть не здогадувалася, наскільки пишно виглядає, — вона раптом зловила на собі погляд. Сара саме йшла тротуаром, і помітила, що за огорожею стоїть маленька невиразна постать, повернувши голову і вдивляючись широко розплющеними очима на неї. На її перемащеному обличчі відбивалася дивна суміш палкості і сором'язливості, тож Сара, кинувши погляд у відповідь, доброзичливо усміхнулась — вона звикла так усміхатися людям.

Та власниця перемащеного обличчя і широко розплющених очей, без сумніву, злякалася, що її зловили на гарячому, коли вона витріщалась на таку важливу персону. Вона миттю сховалася, наче чортик із табакерки, і помчала на кухню, зникнувши так раптово, що якби ця дівчинка не була таким знедоленим бідолашним створінням, Сара неодмінно від душі посміялася б.

Того ж вечора, коли Сара сиділа посеред кола слухачів у кутку класу, розповідаючи одну зі своїх історій, та сама маленька постать несміло увійшла до кімнати, тримаючи ящик з вугіллям, заважкий для неї. Дівчинка опустилася на коліна перед коминком, щоб досипати вугілля й вимести попіл.

Вона була чистіша, ніж тоді, коли вдивлялася крізь шкільну огорожу, але виглядала такою ж наляканою. Без сумніву, дівчинка боялася бодай кинути погляд на учнів або ж виказати, що вона дослухається. Вона обережно кидала грудки вугілля, щоб не створити зайвого шуму, і дуже тихо вимітала попіл. Та за кілька хвилин Сара помітила, що дівчинка дуже зацікавилась оповіддю — вона намагалася робити свою роботу повільніше, сподіваючись почути кілька слів казки. Зрозумівши це, Сара почала говорити голосніше й більш зрозуміло.

— Русалоньки прудко пливли у кришталево-зеленій воді й тягнули за собою тенета, зіткані з глибоководних перлів, — розповідала вона. — Принцеса сиділа на білій скелі й дивилася на них.

Це була чудова казка про Принцесу, яка кохала Морського Принца й пішла жити до нього у сяючі підводні печери.

Маленька служниця перед коминком вимела попіл один раз, потім удруге, а тоді ще й утретє. Коли вона зробила свою роботу тричі, розповідь так захопила її, що дівчинка цілком у неї поринула і зовсім забула про те, що їй взагалі не можна було слухати, так само, як забула і про решту. Вона сиділа навпочіпки біля коминка, і щітка завмерла без діла в її пальцях. Голос оповідачки лунав і далі, заводячи її у звивисті морські гроти, освітлені м'яким, ніжним блакитним сяйвом і вкриті чистим золотим піском. Дивовижні морські квіти й рослини хиталися довкола неї, а спів і музика, що долинали звіддалік, відбивались луною.

Тут щітка для попелу випала зі згрубілої від роботи руки, і Лавінія Герберт озирнулася.

— Це дівчисько підслухувало! — сказала вона.

Звинувачена підняла щітку і схопилась на ноги. Вона взяла свій ящик із вугіллям і прожогом вискочила з кімнати, наче зляканий зайчисько.

Сара спаленіла.

— Я знала, що вона слухає, — сказала твердо. — Чому їй не можна слухати?

Лавінія хитнула головою грацiйно і зверхньо.

— Що ж, — зазначила вона, — не знаю, чи твоїй мамі було би до вподоби, якби вона знала, що ти розповідаєш казки різним служницям. А от моїй мамі точно це б не сподобалось.

— Моїй мамі? — перепитала Сара, дивуючись. — Принаймні не думаю, що вона заперечувала би. Вона знає, що історії належать усім.

— Я думала, — різко заперечила Лавінія, нагадуючи очевидні речі, — що твоя мама вже померла. Як же вона може знати щось?

— А ти гадаєш, вона нічого не знає? — спитала Сара суворим голосом. Подеколи її голосок звучав справді суворо.

— Сарина мама знає все, — втрутилася Лотті. — І моя мама теж — та, інша мама, не Сара — вона ж бо моя мама тут, у школі міс Мінчін. Там, де вони зараз, сяють вулиці, простираються поля лілій, і всі збирають їх у букети. Сара розповідала мені, коли вкладала мене спати.

— Це дуже погано, — сказала Лавінія, повертаючись до Сари, — вигадувати казочки про небеса.

— У Святому Писанні є набагато чарівніші історії, — відповіла Сара. — Ти й сама це помітиш, якщо захочеш. Звідки ти знаєш, що я розповідаю казочки? Втім, я скажу тобі дещо, — промовила вона з притиском: — ти ніколи не дізнаєшся, чи правдиві мої історії, якщо не станеш добрішою до людей. Ходімо звідси, Лотті.

І вона вийшла з кімнати, сподіваючись, що десь зможе знайти маленьку служницю. Проте її ніде не було видно — навіть слід прохолов.

— А можна поцікавитись: хто та дівчинка, яка топить коминки? — того ж вечора запитала Сара у Марієт.

Марієт заходилася пояснювати.

— Звісно, мадемуазель Саро, ви можете в мене запитати. Вона — нещасне дівча, яке недавно взяли на роботу посудомийкою. Крім миття посуду, вона має ще багато обов'язків: чистить взуття і решітки, носить важкі кошики з вугіллям угору і вниз по сходах, драїть підлогу та миє вікна, — словом, дівчинка на побігеньках. Їй уже чотирнадцять років, але вона така низенька, що виглядає заледве на дванадцять. Якщо чесно, мені її шкода. Вона така сором'язлива, що коли до неї хтось пробує заговорити, то вона ні словечка з вуст — тільки ховає свої злякані очі.

— А як її звати? — запитала Сара. Вона сиділа за столом, поклавши підборіддя на руки, й уважно слухала розповідь покоївки.

— Беккі. Мені не раз доводилося чути, як слуги внизу кликали її: "Агов, Беккі зроби це", — чи "Беккі, зроби-но те", — і так кожні п'ять хвилин цілісінький день.

Коли Марієт пішла, Сара ще якийсь час сиділа й дивилася на вогонь, думаючи про Беккі. Дівчинка вигадувала історію, де Беккі була головною героїнею, до якої всі кепсько ставилися. Вона міркувала над тим, що маленька служниця виглядає так, ніби ніколи не мала вдосталь їжі. У неї були голодні очі. Сара сподівалася, що знову побачить її. Та хоча подеколи і вдавалося помітити, як вона носить речі туди-сюди сходами, служниця завжди виглядала такою заклопотаною і наляканою, що поговорити з нею було просто неможливо.

Кілька тижнів потому, іншого туманного дня, коли Сара увійшла до своєї вітальні, вона побачила зворушливе видовище. У її власному улюбленому кріслі перед коминком спала Беккі. На її носі красувалася пляма від попелу, такими ж плямами був поцяткований фартух. З голівки майже зсунувся ковпак, а на підлозі біля ніг стояв порожній ящик для вугілля — зовсім змучена від важкої праці, дівчинка заснула. Її послали нагору прибрати спальні до вечора. Кімнат було дуже багато, тож їй довелося бігати цілісінький день. Сарині кімнати маленька служниця залишила насамкінець. Вони не були схожі на інші кімнати,

прості й порожні. Вважалося, що звичайним ученицям годиться вдовольнятися найнеобхіднішим. А Сарина затишна вітальня здавалася посудомийці острівком розкоші, хоча це була просто мила, яскрава кімнатка. Зате там були картини і книги, й різні цікавинки, привезені з Індії, а ще диван і велике м'яке крісло. У власному кріселку сиділа Емілі з виглядом богині. У кімнатці завжди горів вогонь у коминку за гарно начищеною решіткою. Беккі приберігала цю вітальню насамкінець своєї денної роботи, бо для неї заходити сюди було відпочинком, і вона завжди сподівалася урвати кілька хвилинок для себе — просто вмоститись у м'яке крісло, дивитися поперед себе і думати про прихильну долю дитини, якій пощастило жити в таких умовах і яка може, коли надворі холодно, ходити в гарненьких капелюхах і пальтах, аж на неї хочеться кинути швидкий погляд крізь огорожу.

Цього вечора, коли Беккі присіла, її натомлені ніжки охопило чудове, чарівливе відчуття полегшення. Здавалось, ніби воно поширилося на все її маленьке тіло. Від вогню віяло теплом і затишком, спокій огорнув її, наче чари, і доки служниця дивилася на розпечені вуглинки, легка усмішка блукала її замурзаним обличчям, а потім голівка схилилася, очі заплющились, і дівчинка сама не помітила, як заснула. Вона була в кімнаті не більше десяти хвилин, коли увійшла Сара, але здавалося, ніби Беккі поринула в такий міцний сон, як Спляча Красуня, огорнена дрімотою вже сотню років. Проте вона — бідолашна — зовсім не скидалася на Сплячу Красуню. Беккі виглядала як негарна, худорлява, вбрана у лахміття служниця.

Сара настільки відрізнялася від неї, що здавалася створінням з іншого світу.

Цього вечора в неї був урок танців, а такі вечори вважалися у пансіоні неабиякою подією, хоча й відбувалися щотижня. Учениці вбирались у свої найкращі сукні, а оскільки Сара танцювала дуже добре, вона чекала уроків із великим нетерпінням і загадувала Марієт, щоб та вбирала її у найделікатніше і найвишуканіше вбрання.

Сьогодні Сара була вбрана у рожеву сукню, а ще Марієт купила кілька справжніх бутонів, щоб зробити вінок і прикрасити ними темні кучері. Дівчинка вчила новий чудовий танок, у якому вона, здавалося, пурхала кімнатою, наче великий рожевий метелик, і від цих розваг її обличчя щасливо світилося.

Коли вона увійшла до кімнати — ніби запливла, зробивши кілька танцювальних па, — то раптом побачила Беккі, з голови якої майже сповз ковпак.

— Ой! — скрикнула Сара, угледівши її. — Бідолашна!

Вона зовсім не розсердилась, побачивши у своєму улюбленому кріслі тьмяну обірвану постать. Кажучи правду, Сара навіть зраділа, що знайшла її тут. Коли всіма зневажена героїня її оповіді прокинеться, вона зможе з нею поговорити. Сара тихенько підійшла поближче і спинилася, дивлячись на неї. Беккі засопіла уві сні.

— Краще, щоб вона прокинулася сама, — міркувала Сара. — Мені би не хотілось будити її. Але міс Мінчін страшенно розлютиться, якщо знайде її тут. Зачекаю ще кілька хвилин.

Сара присіла на край столу, чеберяючи своїми тендітними, вбраними у рожеве ніжками, і думала, що ліпше зробити. Міс Амелія могла увійти будь-якої миті, і якби це сталося, Беккі неодмінно б лаяли.

"Але ж вона так стомилася, — думала Сара, — так стомилася!"

Палаюча вуглинка миттю увірвала її роздуми. Вона відламалась від великого шматка й упала на решітку. Беккі прокинулась і розплющила очі, злякано хапаючи повітря. Вона не знала, що заснула, — просто сіла на хвильку й відчула приємне тепло та світло. І ось вона із шаленим переляком уже дивиться на гарненьку учениці, яка примостилась неподалік від неї і схожа на рожеву фею, а в її очах світиться цікавість.

Беккі підскочила і схопила свій ковпак. Вона відчула, що він збився набакир, і тепер гарячково намагалася виправити ситуацію. Ох, оце так вона влипла в халепу! Вона про це неодмінно пошкодує! Це ж треба — заснути в кріслі панночки! Та її виженуть з роботи, оком не встигне змигнути, ще й нічого не заплатять.

У Беккі вирвався згук, схожий на здавлене ридання.

— Міс, міс! — почала пояснювати вона, затинаючись. — Пробачте, міс! Я не хотіла, правда, міс!

Сара зіскочила зі столу і підійшла поближче.

— Не бійся! — сказала вона, так само, як сказала би будь-якій маленькій дівчинці. — Це дрібниці, не варті уваги.

— Я не збиралася цього робити, міс, — промовляла Беккі. — Просто від вогню йшло тепло, а я так натомилася. Я не навмисно!

Сара дружньо засміялася і поклала свою руку на плече служниці.

— Ти просто стомилася, — мовила вона, — і не могла зарадити своїй утомі. Ти ще й досі повністю не прокинулась.

Як же бідолашна Беккі дивилась на неї! Якщо по правді, вона ще ніколи не чула, аби з нею так привітно, мило розмовляли. Їй увесь час наказували або повчали, чи ж примушувати дотримуватися певних правил. А ця дівчинка — така чудова в рожевій танцювальній сукні — дивилася на неї, ніби зовсім не звинувачуючи її. Так, наче Беккі й справді мала право стомитися і навіть заснути! А дотик ніжної ручки до її плеча був найдивовижнішим з усього, що вона будь-коли відчувала.

— А ви, міс, ви не… Ви не сердитесь на мене? — зітхнула Беккі. — Ви не розкажете хазяйці?

— Ні! — вигукнула Сара. — Звісно, не розкажу.

Вираз гіркоти й страху на перемащеному вугіллям обличчі пробудив у Сариному серці невимовне співчуття. У її голівці закрутилися химерні думки. Вона торкнулася ручкою щоки Беккі.

— Знаєш, — сказала Сара, — ми однаковісінькі. Я така ж маленька дівчинка, як і ти. Це просто нещасливий збіг обставин, що я не опинилась на твоєму місці, а ти — на моєму.

Беккі не зрозуміла ані словечка. Її розум не міг осягнути таких чудернацьких думок, і фраза "нещасливий збіг обставин" означала для неї лихо, що могло статися, коли хтось перебігав дорогу або впав із драбини, і тому його завезли до лікарні.

— Збіг обставин, міс, — із повагою пробелькотіла служниця. — Правильно?

— Саме так, — підтвердила Сара і поглянула на Беккі замріяним поглядом. Але наступної миті вона заговорила зовсім іншим тоном. Сара зрозуміла, що Беккі не втямила, що вона має на увазі.

— Ти вже зробила свою роботу? — запитала вона. — Можеш затриматися тут на кілька хвилин?

Беккі знову перехопило подих.

— Тут, міс? Я?

Сара підбігла до дверей, відчинила їх, визирнула і прислухалась.

— Нікого не видно, — пояснила вона. — Якщо ти вже закінчила прибирати спальні, може, залишся тут на трошки? Може, ти би хотіла посмакувати шматочок торта?

Протягом наступних десяти хвилин Беккі здавалося, ніби вона потрапила у світ, створений фантазією. Сара відчинила буфет і дала їй великий шматок торта. Вона дуже раділа, коли бачила, як голодна дівчинка жадібно відкушувала і ковтала смаколик. Сара щось розповідала, запитувала, весело сміялася, доки страхи Беккі не розвіялись остаточно. Зрештою вона набралася сміливості, щоб і самій запитати.

— А це... — ризикнула вона, із захватом вдивляючись у рожеву сукню. Запитувала Беккі майже пошепки: — А це ваша найкраща?

— Це одна з моїх танцювальних суконь, — відповіла Сара. — Тобі подобається?

На кілька секунд Беккі майже втратила дар мови від захоплення. Зрештою вона промовила голосом, у якому бриніло обожнювання:

— Одного разу я бачила принцесу. Я стояла на вулиці в натовпі. Люди зібралися, щоб подивитись, як вищий світ іде в оперу. А на одну леді всі дивилися більше, ніж на інших. Люди казали, що то принцеса. Вона була вже доросла панночка, але вбрана геть в усе рожеве — з голови до п'ят, і навіть квіти були рожеві. Я її одразу згадала, коли побачила, як ви сидите там, на столі. Ви виглядали точнісінько як вона.

— Я часто думала, — сказала Сара задумливим голосом, — що мені сподобалось би бути принцесою. Цікаво, як би я почувалася? Думаю, якось я спробую вдати, ніби я — принцеса.

Беккі дивилась на неї із захопленням, але нічогісінько не зрозуміла. У погляді відчувалось обожнення. Згодом Сара виринула із задуми і повернулася до співрозмовниці з новим запитанням.

— Беккі, — спитала вона, — ти ж слухала ту історію?

— Так, міс, — зізналася Беккі, знову стривожившись. — Я знала, що мені не можна. Але казка була така гарна! Мені дуже хотілося послухати!

— Мені приємно, що тобі сподобалося слухати, — мовила Сара. — Коли ти розповідаєш історії, найприємніше — це коли знаходяться вдячні слухачі. Не знаю, чому так. А ти би хотіла почути, що було далі?

Беккі знову перехопило подих.

— Я? Послухати? — перепитала вона. — Страшенно, міс! Послухати казку про Принца і про маленьких русалоньок із зірками у волоссі, які плавають і сміються?

Сара кивнула.

— Боюсь, у нас уже зараз нема часу, щоб розказувати історії, — відповіла вона. — Та якщо ти мені скажеш, коли ти знову збираєшся прийти до моєї кімнати, я спробую теж бути тут. Так я розповідатиму казку потрошку кожного разу — аж до кінця. Це гарна, довга казка, а ще я весь час вигадую її продовження.

— Тоді, — з гідністю мовила Беккі, — я не зважатиму на те, який важкий ящик із вугіллям. І як мене лаятиме кухарка. Я весь час буду думати про казку.

— Добре, — сказала Сара. — А я тобі розкажу її всю, аж до кінця.

Коли Беккі спустилася сходами вниз, вона була вже зовсім іншою Беккі, аніж та, котра нещодавно піднімалася, зігнута під вагою вугілля. У неї був ще один шматок торта в кишені, вона почувалася ситою і зігрітою, не лише від їжі та вогню. Найбільше зігріло й наситило її інше — увага, яку їй приділила Сара.

Коли Беккі пішла, Сара сиділа на своєму улюбленому місці — на краю стола. Її ноги стояли на кріслі, лікті вона вмостила на колінах, а підборіддя сперла на долоні.

— Якби я була принцесою — справжньою принцесою, — бурмотіла вона, — я би роздавала людям щедрі пожертви. Та навіть якщо я лише вдаватиму, ніби я — принцеса, все одно в моїх силах вигадувати щось маленьке для інших людей. Наприклад, щось таке, як для Беккі. Вона була б така щаслива, ніби отримала від мене щось цінне. Буду вдавати, ніби робити щось для людей — це як дарувати їм подарунки. Щойно я так і зробила.

Розділ 6

Діамантові копальні

Незабаром після цього надійшла захоплива новина. Захопливою її вважала не лише Сара, а й уся школа. Новина стала головним предметом обговорення на кілька тижнів. В одному зі своїх листів капітан Кру розповів дивовижну історію. Його шкільний приятель неочікувано при їхав до Індії, щоб відвідати капітана. Він був власником великої земельної ділянки, де знайшли діаманти, і зараз займався організуванням видобутку коштовностей. Якщо справа піде так, як задумано, незабаром він неймовірно розбагатіє. А з доброї пам'яті про шкільні роки він вирішив надати своєму другові можливість випробувати удачу — словом, запропонував капітанові Кру стати партнером у справі видобутку діамантів. Принаймні це зрозуміла Сара з батькових листів. Звісно, жодні справи, навіть вагоміші, не могли би по-справжньому

зацікавити дівчинку або її шкільних подруг. Та фраза "діамантові копальні" звучала так схоже на історії з арабських казок, що ніхто не міг лишитися байдужим. Сара вважала, що це дуже захопливо, й описувала для Ерменґарди й Лотті картини, де звивисті, заплутані переходи снувалися під землею, їхні стіни й стеля були всипані сяючими каменями, а дивні темношкірі люди видобували їх важкими кирками. Ерменґарді історія дуже сподобалась, а Лотті просила, щоб тепер Сара переповідала її щовечора. Лавінія дуже розізлилася, коли почула про діамантові копальні, і сказала Джессі, що взагалі не вірить у те, що вони існують.

— Моя мама має діамантовий перстень, який коштує сорок фунтів, — казала вона. — І цей камінь не такий уже й великий, скажу я вам. Якби існували копальні, напхані діамантами, їхні власники були би сміховинно багатими.

— Може, Сара незабаром стане сміховинно багатою, — хихотіла Джессі.

— Вона і зараз сміховинна, без цього багатства, — пхикнула Лавінія.

— Схоже, ти її ненавидиш, — сказала Джессі.

— Нічого такого, — буркнула Лавінія, — але я не вірю в те, що бувають діамантові копальні.

— Проте люди звідкись мусять брати діаманти, — парирувала Джессі й знову захихотіла. — Лавініє, а як ти думаєш, що сказала Гертруда?

— Навіть не знаю. Але якщо це знову щось про нашу неповторну Сару, то повір — мені все одно.

— Справді, про Сару. Знаєш, про що одна з її вигадок? Сара вдає, ніби вона принцеса. Бавиться весь час, навіть у школі. Вона каже, що це

допомагає їй краще вчитися. А ще вона хотіла, щоб Ерменґарда теж стала принцесою, але та відмовилась — сказала, що вона для цього занадто гладка.

— Ну, це правда, — кивнула Лавінія. — Вона занадто гладка. А Сара — занадто худа.

Джессі знову захихотіла.

— Сара каже, що немає значення, як ти виглядаєш або чим володієш. Важливо тільки, що ти думаєш і що робиш.

— Думаю, вона вважає, що жебрачка може перетворитись на принцесу, — насмішкувато відповіла Лавінія. — Давай відтепер називати її Ваша Королівська Високість.

Того дня уроки вже скінчилися, і учениці сиділи перед коминком у класній кімнаті, насолоджуючись часом, який любили більш за все. Це був час, коли міс Мінчін разом із міс Амелією пили свій чай у вітальні, дотримуючись непорушного ритуалу. О цій порі про все вже було перебалакано, всі секрети розказано, надто як молодші учениці поводилися добре й не лаялись та не ганяли довкола галасуючи, що насправді відбувалося досить часто. Якщо ж молодші чинили галас, старші дівчатка вгамовували їх суворим слівцем і прочуханом. Порядку треба було дотримуватися, в іншому разі могли з'явитися міс Мінчін та міс Амелія, і веселощам настав би кінець. Саме тоді, коли Лавінія про щось розповідала, відчинилися двері й увійшла Сара. За нею чеберяла Лотті — дівчинка всюди ходила за названою мамою хвостиком.

— Ось вона, з цією набридливою малечею! — невдоволено прошепотіла Лавінія. — Якщо вона їй так подобається, чому вона не поселить її з собою? Закладаюсь, це дівчисько почне пхинькати, не мине й п'яти хвилин.

Вийшло так, що Лотті раптово закортіло погратись у класній кімнаті, і вона почала благати свою названу маму піти з нею. Лотті одразу ж приєдналася до гурту менших учениць, які бавились у кутку. Сара присіла на лавку у віконній ніші, взяла книжку й читала. Це була книжка про Французьку революцію, і дівчинка незабаром спинилась на малюнку, де були зображені в'язні у Бастилії — чоловіки, які провели стільки років за ґратами, що коли їх визволили, довге сиве волосся і бороди майже повністю сховали їхні обличчя, а бідолашні вже й забули про світ за стінами в'язниці й існували, наче уві сні.

Сара думками була так далеко від класної кімнати, що повернення до реальності стало для неї не надто приємним — раптово завищала Лотті. Ще ніколи їй не було так важко не втрачати витримки, як тоді, коли її відривали від книги в найбільш неслушний момент. Люди, які люблять читання, знають те роздратування, що охоплює їх у подібну мить. Спокуса бути нестриманим і сказати щось під гарячу руку буває така велика, що з нею важко боротися.

— У мене з'являється таке відчуття, наче мене хтось ударив, — якось по секрету розповіла Сара Ерменґарді. — І мені страшенно хочеться вдарити у відповідь. Я мушу стримуватися, щоб не сказати щось неприємне.

Ось і зараз Сара була змушена тримати себе в руках, коли відклала книжку на лавку і й вийшла зі свого затишного закутка.

Лотті ганяла по класній кімнаті й галасувала, чим неабияк роздратувала Лавінію та Джессі, аж поки не впала та не розбила своє пухкеньке колінце. Тепер вона кричала й підстрибувала посеред невеликого гурта друзів та ворогів, які по черзі втішали й лаяли її.

— Негайно припини, нюня! Зараз же припини! — наказувала Лавінія.

— Я не нюня… Не нюня! — верещала Лотті. — Саро, Са-ро!

— Якщо вона не спиниться, її почує міс Мінчін, — непокоїлася Джессі. — Лотті, дорогенька, я дам тобі пенні!

— Не треба мені твій пенні, — схлипнула Лотті. Поглянувши вниз на своє колінце й побачивши там краплину крові, вона розридалася ще дужче.

Сара підбігла через усю кімнату й, опустившись на коліна, обняла дівчинку.

— Заспокойся, Лотті, — сказала вона. — Заспокойся. Лотті, ти обіцяла Карі.

— Вона мене обізвала нюнею, — ридала Лотті.

Сара заспокійливо поплескала її, але далі говорила твердим голосом, який Лотті добре знала:

— Але якщо ти плакатимеш, то й справді станеш нюнею. Ти обіцяла.

Лотті пам'ятала, що вона обіцяла, але вирішила підвищити голос.

— У мене немає мамусі, — голосила вона. — У мене зовсім немає мамусі-і-і!

— Чому ж, — бадьоро відказала Сара, — хіба ти забула? Хіба ж не Сара — твоя мамуся? Ти не хочеш, щоб Сара була твоєю мамусею?

Лотті кинулась їй в обійми, заспокоєно сопучи.

— Ходімо зі мною, сядемо на лаві біля вікна, — вела далі Сара, — і я пошепки розкажу тобі якусь історію.

— Розкажеш? — запхинькала Лотті. — А ти розкажеш мені про діамантові копальні?

— Діамантові копальні? — перебила Лавінія. — Ах ти розбалуване, шкодливе дівчисько, я би тебе зараз відлупцювала!

Сара мерщій звелася на ноги. Треба пам'ятати, що вона дуже глибоко поринула в читання книги про Бастилію і ледве стримувала гнів, коли зрозуміла, що доведеться піти й подбати про свою названу доньку. Вона не була янголом, і їй зовсім не подобалась Лавінія.

— Що ж, — палко мовила Сара. — Мені би теж хотілося тебе відлупцювати. Та я цього не робитиму! — стримала вона свій характер. — Хоч би як мені кортіло тебе відшмагати, і з якою радістю я б це зробила, — я стримаюсь. Ми не маленькі невиховані діти. Ми обидві вже досить дорослі, щоб знати, що можна робити, а що ні.

Тепер Лавінії випала нагода відігратись.

— О так, ваша королівська високосте, — сказала вона. — Ми ж принцеси, як не гляди. Принаймні одна з нас точно. Тепер школа мусить пишатися тим, що міс Мінчін вдалося прийняти в учениці саму принцесу!

Сара заклякла на місці. Вона виглядала так, ніби збирається дати ляпаса. Може, так і було. Вигадка, ніби вона — принцеса, незмірно тішила її. Сара ніколи не розповідала про неї дівчаткам, до яких не відчувала приязні. Нова розвага вдавати із себе принцесу була дуже великим секретом, тож Сара сприймала все, пов'язане з нею, дуже близько до серця. Вона би хотіла, щоб це лишилось у таємниці, але ось Лавінія висміяла її захоплення майже перед усією школою. Сара відчула, як кров прилила до обличчя, а у вухах задзвеніло. Вона ледве стрималася. Принцеси не шаленіють від люті. Тож опустила руку й постояла якусь хвильку нерухомо. Коли Сара зрештою заговорила, її

голос був твердий і спокійний. Вона високо тримала голову, і всі довкола слухали її.

— Це правда, — сказала вона. — Інколи я вдаю, ніби я принцеса. І це дає мені снагу поводитися, як принцеса.

Лавінія розгубилась — не знала, що відповісти. Уже кілька разів таке бувало, що вона не могла придумати задовільної відповіді в суперечці із Сарою. Причина в тому, що симпатії решти дівчаток, здавалося, невиразно схилялись на сторону її суперниці. Ось і зараз Лавінія бачила, як вони зацікавлено нашорошили вуха. І справді, всім дівчатам подобалися принцеси, й вони очікували почути більше про цю історію, тож підійшли ближче до Сари.

Лавінія спромоглася вигадати лише одну репліку, і то не надто дотепну:

— Боже мій, — сказала вона, — будемо сподіватися, коли тебе коронують, ти про нас не забудеш!

— Не забуду, — відповіла Сара й після цього більше не мовила ані слова. Просто мовчки стояла і пильно дивилась на Лавінію, доки та не взяла Джессі за руку й не повернулася, щоб іти.

Після цього дівчатка, які заздрили Сарі, називали її "Принцеса Сара" із підкреслено презирливою інтонацією. А ті, яким вона подобалася, називали її так, щоб висловити своє обожнення. Ніхто не говорив на неї просто "принцеса" замість "Сара". Дівчатка, які приязно до неї ставилися, вважали, що цей титул звучить дуже ефектно й велично. І міс Мінчін, коли почула про це, то раз чи двічі згадала про цей факт перед батьками, що навідувались до школи, вважаючи, що це додає пансіону якоїсь королівської пишноти.

Беккі ж вважала, що це — найочевидніша річ у світі. Знайомство, яке розпочалося туманного полудня, коли маленька служниця злякано підхопилася зі зручного крісла, де так необачно заснула, дедалі міцніло. Якби міс Мінчін і міс Амелія хоча би щось запідозрили про цю приязнь, миттю її заборонили би. Вони знали, що Сара "добре ставиться" до посудомийки, проте їм анічогісінько не було відомо про ті чудові моменти, коли, страшенно ризикуючи, маленька служниця прибирала кімнати нагорі з блискавичною швидкістю, щоб потім дістатися до Сариної вітальні й поставити додолу важкий ящик із вугіллям, радісно зітхнувши. При такій нагоді розповідалися історії і смакувалися лагоминки — або ж похапцем пакувались до кишень про запас, щоб лишити смакоту на потім, коли Беккі піде спати наверх, до своєї комірчини на горищі.

— Але я мушу їсти обережно, міс, — зізналась якось Беккі, — бо якщо лишатиму крихти, по них прийдуть пацюки.

— Пацюки! — перелякано вигукнула Сара. — Тут що, справді є пацюки?

— Та ще й багацько, міс, — відповіла Беккі буденним тоном. — Ну, найбільше, певно, в мене на горищі. Мусиш змиритися з їхнім шарудінням, коли вони бігають туди-сюди. Я вже звикла, навіть не зважаю на них, доки вони не залазять на мою подушку.

— Жах! — не стрималася Сара.

— Та до всього можна звикнути з часом, — мовила Беккі. — Доводиться звикати, міс, якщо вже випало народитися служницею. Як на мене, то краще вже пацюки, ніж таргани.

— Я теж так думаю, — погодилася Сара. — Припускаю, з пацюком навіть можна подружитися за якийсь час. А от із тарганом — ніколи.

Подеколи Беккі мала змогу лишитися тільки на кілька хвилин у яскраво освітленій, теплій кімнаті. Тоді дівчатка могли обмінятися лише парою слів. Та завжди до старомодної кишені Беккі, яку вона носила під верхньою спідницею, прив'язуючи її до талії стрічкою, потрапляв пакуночок із чимось поживним. Пошуки смаколиків для Беккі, які займали би мало місця, стали ще однією метою в Сариному житті. Коли дівчинка їхала в екіпажі або гуляла, вона пильно розглядала вітрини крамниць. Першого разу, коли Сара додумалася принести додому кілька пиріжків із м'ясом, це стало для неї справжнім відкриттям. Коли Беккі побачила їх, її очі засяяли.

— Ох, міс, — пробурмотіла вона. — Вони такі поживні. Найпоживніші з усього. Ну, тістечка теж дуже смачні, але вони просто тануть у роті й не затримуються, якщо ви розумієте, про що я, міс. А пиріжки лишаться у животі.

— Ясно, — завагалася Сара. — Не думаю, що було би добре, аби пиріжки лишились у животі назавжди, але впевнена, що вони смакуватимуть.

Вони й справді смакували — так само, як і бутерброди з яловичиною, придбані в кулінарії, як і рулети, як і копчені ковбаски. З часом Беккі позбулася відчуття втоми й постійного голоду, і тепер ящик із вугіллям уже не здавався їй таким нестерпно важезним.

Хоч би яким важким він був і хоч як злилася кухарка, хай яка непосильна робота звалювалась на плечі Беккі, вона завжди з надією очікувала на вечір — сподівалася на те, що зустріне у вітальні Сару. По правді, їй вистачало просто побачити міс Сару, а пиріжки з м'ясом були зовсім не обов'язковими. Якщо дівчаткам ставало часу лише на кілька слів, це були завжди дружні, веселі слова, які могли підбадьорити. Коли ж часу було більше, тоді лунала чергова порція історій або вигадувались інші забави — їх так приємно було згадувати й обдумувати ввечері, лежачи в ліжку на горищі. Сара не мала ані найменшого уявлення про те, що вона означала для бідолашної Беккі, якою благодійницею

здавалася — адже вона просто неусвідомлено робила те, що подобалось їй найбільше, виконуючи дану їй Природою роль людини, що дарує. Якщо Природа наділила тебе цією схильністю, твої руки завжди тягнуться, щоб обдарувати інших, і твоє серце відкрите до людей. І хоча може статися так, що якогось разу руки виявляться порожніми, та все ж серце буде завжди наповненим і ти матимеш, що подарувати: тепло, доброту, приємні моменти, допомогу і сміх. Адже буває так, що веселий добрий сміх виявляється найкращою допомогою.

Раніше Беккі майже не знала, що таке сміх, у своєму злиденному важкому житті. Сара навчила її сміятися і сміялась разом з нею. Хоча жодна з дівчаток про те й не здогадувалася, їхній сміх був такий самий поживний, як і пиріжки з м'ясом.

За кілька тижнів до Сариного одинадцятого дня народження прийшов лист від її батька. У ньому не відчувалося такого піднесеного й безтурботного настрою, як зазвичай. Йому явно не велося — Сарин тато був надто заклопотаний справами, пов'язаними з діамантовими копальнями.

"Бачиш, моя маленька Сарочко, — писав він, — твій татко не зовсім підхожий до ведення справ. Усі ці цифри та документи дуже турбують мене. Я на них не цілком розуміюся, все це виглядає понад мої сили. Може, якби я не був такий знервований, я би не крутився без сну півночі, а потім не метався у кошмарах. Якби моя маленька хазяєчка була тут, вона би дала мені свою серйозну, хорошу пораду. Правда, ти б мені щось порадила, маленька хазяєчко?"

Він жартома називав доньку "маленькою хазяєчкою" за її надто дорослу вдумливу поведінку.

Тато уже готувався до її дня народження. Поміж інших речей він замовив нову ляльку в Парижі — її гардероб мусив бути дивом

кравецької майстерності. Утім, на лист із запитанням, чи хоче донька у подарунок нову ляльку, Сара відповіла дуже вигадливо.

"Я стаю занадто дорослою, — писала вона. — Розумієш, мені вже ніхто й ніколи не подарує ще одну ляльку. Ця буде останньою. Думаю, в цьому є щось дуже важливе. Якби я вміла римувати, то впевнена, написала би вірш "Остання лялька". Однак римувати я не вмію. Пробувала якось, але вийшло смішно. Вірші виходять зовсім не такі, як у Воттса, Кольриджа чи Шекспіра.[7]

Звісно, ніхто не здатен посягнути на місце Емілі, проте я ставитимусь до Останньої Ляльки з особливою пошаною. Я впевнена, що дівчатка зі школи її теж полюблять. Їм усім подобаються ляльки, хоча деякі, кому вже майже п'ятнадцять років, вдають, ніби вони занадто дорослі, аби бавитися ляльками".

Коли капітан Кру читав цього листа у своєму бунгало в Індії, у нього від болю розколювалася голова. Стіл перед ним був завалений паперами й листами, що примушували його хвилювалися й неабияк турбували, проте він засміявся так, як не сміявся вже тижнями.

— Ох, — мовив він, — із кожним роком моя дівчинка стає все кумеднішою. Маю надію, що справи підуть добре, і я зможу вирватись, аби провідати її. Віддав би що завгодно, аби лишень зараз, у цю мить, відчути, як мене обіймають її маленькі рученята! Віддав би що завгодно!

День народження готувалися святкувати з неабиякою пишнотою. Веселощі мали відбутись у прикрашеній класній кімнаті. Планувалося, що відкриття подарунків відбудеться на спеціальній церемонії, а святковий бенкет пройде в приймальні міс Мінчін. Коли нарешті цей день настав, всіх охопило страшенне збудження. За клопотами й приготуваннями ніхто й не помітив, як минув ранок. Клас був прикрашений гірляндами гостролисту, столи винесли, а лави присунули до стін і накрили червоними чохлами.

Коли Сара зранку увійшла до своєї вітальні, то знайшла на столі маленький непримітний пакунок із коричневого паперу. Дівчинка знала, що це подарунок, і думала, що здогадалася, від кого він. Сара розгорнула пакунок із відчуттям ніжності. Це була подушечка для шпильок із вицвілої, колись червоної фланелі. З неї стирчали чорні голівки шпильок, з яких було старанно викладено слова:

"Шастя і здоровля"

— Ох, — зітхнула Сара, відчуваючи, як у серці розливається тепле почуття. — Як це приємно! Аж до сліз!

Наступної миті вона відчула себе спантеличеною. Зі споду до подушечки була приколота карточка, а на ній чорним по білому написано: "Міс Амелія Мінчін".

Сара крутила карточку в руках.

"Міс Амелія, — подумки дивувалась вона. — Бути цього не може!"

Та ось вона почула, як двері обережно відчинилися, й побачила, що це зазирнула Беккі.

На її обличчі завмер вираз ніжності й щастя. Дівчина несміливо увійшла й стояла, від хвилювання загинаючи пальці.

— Вам сподобалося, міс Саро? — запитала вона. — Сподобалося?

— Чи мені сподобалося? — вигукнула Сара. — Моя дорога Беккі, то це ти зробила сама!

Беккі схвильовано схлипнула, а на її очі навернулися сльози радості.

— Та це ж нічого такого, просто фланель. І вона не нова. Та я дуже хотіла зробити вам якийсь подарунок, от і шила подушечку ночами. Я знаю, ви зможете вдавати, ніби вона з атласу, а шпильки прикрашені діамантами. Я пробувала так робити, коли шила її. А карточка, міс, — Беккі вела далі з сумнівом у голосі, — це ж нічого, що я підібрала її зі сміття, правда ж? Її викинула міс Амелія. У мене власної карточки нема, а який же подарунок без карточки? Ось я і приколола карточку міс Амелії.

Сара підбігла до неї і рвучко обійняла. Вона не могла пояснити собі або комусь іншому, чому щось стискало їй горло.

— Ох, Беккі! — вигукнула вона й засміялася. — Я тебе люблю, Беккі, — правда, люблю!

— Міс, — видихнула Беккі, — дякую, міс, дуже дякую. Але ж подарунок того не вартий. Фланель була не нова.

Розділ 7

Знову діамантові копальні

Коли Сара ввійшла до класу, прикрашеного гірляндами з гостролисту, її супроводжувала своєрідна процесія. Міс Мінчін, вбрана у свою найпишнішу шовкову сукню, вела дівчинку за руку. Слідом крокував слуга, несучи коробку, в якій була Остання Лялька. Потім ішла служниця з іншою коробкою в руках, а замикала ходу Беккі, вбрана в чистий фартух і новий чепчик, — вона несла третю коробку. Сарі більше до душі було би увійти до кімнати, як зазвичай, але міс Мінчін послала по неї й у розмові, що відбулась у її власній вітальні, висловила своє бачення.

— Це особлива подія, — сказала вона. — Тому я не бажаю, щоб усе пройшло буденно.

Тож Сару завели з помпезністю, від чого іменинниця дуже засоромилась, адже великі дівчатка пильно дивились на неї та штурхали одна одну ліктями, а менші учениці весело крутилися на своїх місцях.

— Тиша, панночки, тиша! — промовила міс Мінчін, щоб угамувати жваве перешіптування. — Джеймсе, поклади коробку на стіл і відкрий кришку. Еммо, постав ту, що в тебе, на стілець. Беккі! — вигукнула вона несподівано суворо.

Беккі від хвилювання майже забула, що відбувається, — вона посміхалася, дивлячись, як Лотті нетерпляче крутиться у радісному передчутті. Роздратований голос так настрашив Беккі, що вона ледь не випустила з рук коробку, і коли налякано, незграбно присіла, щоб вибачитися, це було так смішно, що Лавінія і Джессі захихотіли.

— Тобі не дозволено дивитись на юних панночок, — сказала міс Мінчін. — Ти забуваєшся. Постав свою коробку.

Беккі мерщій виконала наказ і налякано позадкувала до дверей.

— Можете іти, — міс Мінчін відпустила слуг, махнувши рукою.

Беккі шанобливо ступила убік, щоб пропустити старших слуг. Вона не змогла стриматися, щоб не кинути сумовитий погляд на коробку, яка стояла на столі. Щось зроблене з блакитного атласу просвічувалось між сувоями тонкого обгорткового паперу.

— Якщо ваша ласка, міс Мінчін, — раптом промовила Сара, — чи не дозволите ви Беккі зостатись?

Це був дуже сміливий учинок. Від несподіванки міс Мінчін ледве не підскочила. Вона одягнула свій монокль і пильно, стривожено поглянула на свою зразкову вихованку.

— Беккі! — вигукнула вона. — Моя дорогенька Саро!

Сара зробила крок до міс Мінчін.

— Будь ласка, дозвольте, я ж знаю, що їй теж дуже хочеться подивитися на подарунки, — пояснила Сара. — Вона теж дівчинка, ви ж розумієте.

Міс Мінчін була просто шокована. Вона переводила погляд з однієї постаті на іншу.

— Дорога моя Саро, — сказала вона. — Беккі — просто посудомийка. А посудомийки — е-е… — вони не дівчатка.

Вона й справді раніше ніколи про це не замислювалась. Посудомийки були для неї механізмами, які носили кошики з вугіллям і розпалювали вогонь.

— Але Беккі — дівчинка, — спокійно заперечила Сара. — І я знаю, що їй би дуже сподобалося. Будь ласка, дозвольте їй лишитися, на честь мого дня народження.

Міс Мінчін відповіла з почуттям власної гідності:

— Ну, якщо це ваше бажання на день народження, думаю, я можу дозволити їй лишитися. Ребеко, подякуй міс Сарі за її велику доброту.

Беккі в цей час стояла, сховавшись у куток, і від хвилювання м'яла край фартуха. Вона підійшла, щоб поклонитися і подякувати. Між нею і Сарою ковзнув погляд дружнього взаєморозуміння, доки вона сама безладно плуталась у словах.

— Дякую, міс! Я така вам вдячна, міс! Справді дуже хотіла на ляльку подивитися, міс, дуже хотіла. Дякую вам, міс. І вам дякую, пані, — Беккі повернулась і злякано поклонилася міс Мінчін, — за те, що дозволили мені побути тут.

Міс Мінчін знову махнула рукою — цього разу в напрямку кутка біля дверей.

— Іди туди, — наказала вона. — І не наближайся до юних панночок.

Беккі пішла на своє місце, усміхаючись. Їй було байдуже, де їй накажуть стати, адже вона дуже раділа, що залишилася в класі, замість того, щоби бути відісланою на кухню, коли тут відбуватимуться такі цікаві речі. Вона навіть не помітила, як міс Мінчін прокашлялась і знову заговорила.

— А тепер, юні леді, я маю сказати вам кілька слів, — повідомила вона.

— Вона збирається виголосити промову, — прошепотіла одна з дівчат. — Швидше вже б це закінчилось.

Сара почувалася дуже незручно. Оскільки це було святкування її дня народження, ймовірно, що й промова буде про неї. А це було б не дуже приємно — стояти серед класу і слухати, як говорять про тебе.

— Як ви знаєте, юні леді, — промова таки почалася, — нашій дорогенькій Сарі сьогодні виповнилось одинадцять років.

— Дорогенькій Сарі! — невдоволено буркнула Лавінія.

— Кільком із вас теж уже виповнилось одинадцять, але Сарин день народження дуже відрізняється від дня народження будь-якої іншої

дівчинки. Коли вона подорослішає, то стане спадкоємицею великого багатства, а це накладає на неї обов'язок гідно ним розпорядитись.

— Діамантові копальні, — тихенько захихотіла Джессі.

Сара її не чула. Вона стояла, не зводячи своїх зелено-сірих очей з міс Мінчін, і відчувала, як її кидає в жар. Коли міс Мінчін говорила про гроші, Сара відчувала, що всередині наростає ненависть до неї, — а ненавидіти дорослих було, звісно, дуже нечемно.

— Коли її люблячий тато, капітан Кру, привіз свою донечку з Індії, щоб передати під мою опіку, — промова лунала далі, — він жартома сказав мені: "Боюсь, міс Мінчін, вона буде дуже багата". А я відповіла: "Освіта в моєму пансіоні, капітане, виховає з дівчинки окрасу для найбільших статків". Сара стала моєю найзразковішою ученицею. Її французька мова і талант до танців — безсумнівна окраса пансіону. Її манери досконалі, саме завдяки ним ви назвали її Принцесою Сарою. Для того, щоб показати своє приязне ставлення, вона влаштувала сьогоднішнє святкування. Ви всі мусите цінувати таку великодушність. Хочу, щоб кожна з вас висловила подяку — промовте всі разом уголос: "Дякуємо, Саро!"

Усі учениці підвелися, точно як того пам'ятного ранку, коли вона розпочала своє навчання тут.

— Дякуємо, Саро! — промовили вони, а Лотті аж підстрибнула.

Сара цієї миті виглядала геть зніяковіло. Вона присіла в граційному реверансі.

— Дякую вам, — сказала іменинниця, — за те, що приєдналися до святкування.

— Дуже мило, Сарочко, — схвально мовила міс Мінчін. — Саме так поводяться справжні принцеси, коли народ їм аплодує. Лавініє, — в'їдливо додала вона, — мені здалося, чи ви справді щойно пхикнули або навіть захропіли. Якщо ви заздрите своїй співученици, будьте ласкаві, виявляйте свої почуття у спосіб, більш гідний справжньої леді. А тепер я залишу вас — насолоджуйтеся святкуванням.

Щойно вона вийшла з кімнати, як немовби зруйнувалося закляття, яке на дівчаток накладала її присутність. Ледве зачинилися двері, як усі місця вже були порожні. Менші дівчатка посхоплювалися з лав. Старші не марнували часу — мерщій облишили свої крісла. Усі кинулися до коробок. Сара схилилася над одним із пакунків — радість осяяла її обличчя.

— Там книги, я впевнена, — промовила вона.

Менші учениці розчаровано зашепотіли, а Ерменґарда виглядала враженою.

— Твій татко прислав тобі книги у подарунок на день народження? — вигукнула вона. — Та він такий самий, як і мій! Не відкривай їх, Саро!

— Я люблю книги, — засміялася Сара, але повернулась до найбільшої коробки. Коли вона дістала Останню Ляльку, та виглядала так приголомшливо, що дівчатка не стрималися, аби не зітхнути від захвату, й аж відступили назад, щоб помилуватися нею.

— Вона завбільшки майже як Лотті, — зауважив хтось.

Лотті заплескала в долоні й заходилась танцювати довкруг, сміючись.

— Лялька вбрана, як до театру, — мовила Лавінія. — Її мантія оторочена горностаєм.

— Погляньте, — вигукнула Ерменґарда, підбігаючи ближче, — у неї в руці бінокль для театру, ось — синьо-золотий.

— А оце її дорожня валіза, — сказала Сара. — Давайте відкриємо і поглянемо на її вбрання.

Вона сіла просто на підлогу і повернула ключ. Дівчатка скупчилися довкола неї галасливою юрмою, доки Сара виймала пакунок за пакунком і діставала їх уміст. Ще ніколи у класі не було так гамірно. У валізі лежали мереживні комірці, шовкові панчохи та носовички. Там була скринька для прикрас із намистом та діадемою, що виглядали так, наче зроблені зі справжніх діамантів. Була і шубка з хутра морського котика, муфта, вечірні сукні й вбрання для прогулянок, капелюхи, віяла й одяг для прийому гостей. Навіть Лавінія та Джессі забули, що вони вже занадто дорослі для того, щоби бавитись ляльками, і разом з усіма зойкали від захвату та вихоплювали речі, щоб роздивитися.

— Сподіваюся, — мовила Сара, стоячи за столом і вдягаючи крислатого капелюха з чорного оксамиту на власницю усього цього добра, яка байдуже усміхалася, — сподіваюсь, вона розуміє, про що ми говоримо, і пишається тим, як ми милуємось.

— Ти завжди на щось сподіваєшся, — зверхньо пхикнула Лавінія.

— Знаю, — незворушно відповіла Сара. — І мені це подобається. Немає нічого кращого, ніж сподівання. Здається, ніби ти перетворюєшся на фею. Якщо ти сподіваєшся на щось недосяжне, починає здаватися, що твоє бажання реальне.

— Дуже легко сподіватись, коли ти все маєш, — сказала Лавінія. — А чи змогла б ти сподіватись і мріяти, якби була голодранкою і жила на горищі?

Сара припинила поправляти страусові пера на капелюсі Останньої Ляльки й задумливо поглянула на Лавінію.

— Вірю, що змогла б, — мовила вона. — Якби я була бідною, постійно мусила би на щось сподіватися і вдавати, ніби в мене все добре. А це зовсім не легко.

Саме на цих словах до кімнати зайшла міс Амелія. Згодом Сара не раз подумки поверталась до цієї миті. Її дивувало, що це сталося точнісінько тоді, коли вона промовила ту фразу.

— Саро, — сказала міс Амелія, — прийшов адвокат вашого тата, містер Берроу, щоб побачити міс Мінчін. Вони мають поговорити наодинці. У кабінеті міс Мінчін уже накриті столи з частуванням. Тож ліпше йдіть туди і беріться до ласощів, а моя сестра прийме адвоката тут, у класі.

Хто ж відмовиться від ласощів? Не одна пара очей засяяла від обіцянки частування. Міс Амелія вишикувала дівчаток і повела з кімнати, очолюючи процесію разом із Сарою. Вони залишили Останню Ляльку сидіти на кріслі в оточенні її розкішного гардероба. Сукні та пальта звисали зі спинок стільців, а на сидіннях громадились купи оздоблених рюшами нижніх спідниць.

Беккі, звісно ж, не очікувала, що її запросять приєднатися до святкування. І все ж вона мала необережність затриматися на хвильку, щоб помилуватися всією цією красою, — з її боку це й справді було вільністю.

— Беккі, повертайся до роботи, — наказала міс Амелія.

Однак дівчина лишилася, щоб спершу підняти ляльчині муфту й пальто. І доки вона захоплено їх розглядала, то почула, що на порозі вже з'явилася міс Мінчін. Беккі дуже злякалася — думала, що її

звинуватять у надмірній вільності. Тож вона нерозважливо пірнула під стіл і сховалася за скатертиною.

До кімнати увійшла міс Мінчін. З нею був невисокий худорлявий джентльмен із різкими рисами обличчя — він виглядав знервовано. Треба визнати, що й міс Мінчін була дещо схвильована, адже поглядала на худорлявого джентльмена роздратовано і з нерозумінням.

Вона бундючно опустилася в крісло і вказала джентльмену на стілець:

— Прошу, сідайте.

Містер Берроу відразу не сів. Здавалось, його увага була прикута до Останньої Ляльки й речей, розкиданих довкола неї. Адвокат поправив свої окуляри й поглянув на все це з роздратуванням і осудом. Сама Остання Лялька, здавалось, анітрошки на це не зважала. Вона просто сиділа і незворушно дивилась на джентльмена.

— Сотні фунтів, — коротко відмітив містер Берроу. — Дуже дорогі тканини, все пошите паризькими модистками. Цей молодик не відмовляв собі у марнотратності.

Міс Мінчін відчула себе ображеною. Зневажливий тон стосовно людини, яка їй щедро платила, був безцеремонним. І навіть адвокати не мали права на таку безцеремонність.

— Перепрошую, містере Берроу, — сухо мовила вона. — Не розумію, до чого ви хилите.

— Подарунки на день народження, — критикував далі містер Берроу, — для дитини, якій виповнилось одинадцять років! Божевільні примхи, ось як я це називаю.

Міс Мінчін напружилася ще більше.

— Капітан Кру — багата людина, — сказала вона. — Самі лишень його діамантові копальні…

Містер Берроу різко обернувся до неї.

— Діамантові копальні! — перебив він. — Нема ніяких діамантових копалень! І не було ніколи!

Міс Мінчін підвелася.

— Що? — скрикнула вона. — Що ви маєте на увазі?

— У кожному разі, — роздратовано відповів містер Берроу, — було би значно краще, якби їх ніколи не існувало.

— Нема діамантових копалень? — перепитала міс Мінчін, спершись на спинку стільця. Вона відчувала, ніби довкола неї розвіюється прекрасний сон.

— Діамантові копальні частіше несуть розорення, ніж багатство, — сказав містер Берроу. — Коли чоловік потрапляє до рук вірного друга, а сам нічого не тямить у бізнесі, йому краще триматись подалі від діамантових копалень, чи золотих копалень, чи будь-яких інших копалень цього друга, бо найпевніше, що друг хоче, аби він сам вклав у цю справу гроші. Покійний капітан Кру…

Тут міс Мінчін перебила його.

— Покійний капітан Кру! — скрикнула вона. — Покійний! Чи ж не хочете ви мені сказати, що капітан Кру…

— Він помер, пані, — різко, без зайвих церемоній відповів містер Берроу. — Помер від тропічної лихоманки й проблем у справах. Тропічна лихоманка, може, й не вбила би його, якби він не втратив голову через клопоти в бізнесі, а клопоти в бізнесі не загнали б його в могилу, якби не допомогла тропічна лихоманка. Капітан Кру мертвий!

Міс Мінчін опустилася на стілець. Сказані слова неабияк стривожили її.

— А що це за клопоти в бізнесі? — спитала вона. — Які клопоти?

— Діамантові копальні, — відповів адвокат, — його вірний друг. І розорення.

Міс Мінчін перехопило подих.

— Розорення! — зойкнула вона.

— Він втратив усе, до останнього пенні. У цього молодика було забагато грошей. Його вірний друг геть схибнувся з цими діамантовими копальнями. Він вклав у них всі свої гроші й усе, що мав капітан Кру. А потім накивав п'ятами. Капітан Кру вже лежав, прикутий до ліжка лихоманкою, коли дізнався новини. Це для нього виявилося завеликим потрясінням. Він помер, не приходячи до тями — усе марив про свою маленьку дівчинку. І не лишив по собі ані пенні.

Тепер міс Мінчін зрозуміла, що в її житті раніше не було такого провалу. Її взірцеву учениці разом із багатим батьком немовби одним подувом вітру віднесло від її пансіону. Вона почувалася ображеною та обдуреною і була впевнена, що всі: капітан Кру, Сара, містер Берроу — винні у цьому.

— Ви хочете мені сказати, — вигукнула вона, — що не лишилось нічого? Що Сара не матиме багатства? Що це дівчисько бідне, мов

церковна миша? Що в мене на шиї замість багатої спадкоємиці сидить злидарка?

Містер Берроу був хвацьким ділком. Він відчув, що зараз — чудова мить, аби одним махом позбутись будь-якої відповідальності.

— Справді, вона тепер злидарка, — відповів він. — І справді, вона на вашій шиї, пані. У цілому світі в неї не лишилося рідної душі, про яку мені було би відомо.

Міс Мінчін дивилась просто себе. Здавалося, зараз вона відчинить двері, вибіжить із кімнати і припинить гучні веселощі, що долинали з вітальні, де святкували день народження.

— Це жахливо! — мовила міс Мінчін. — Цієї миті вона сидить у моїй вітальні, вбрана у розкішну шовкову сукню й мережива, та святкує свій день народження за мій кошт!

— Звісно, якщо вона святкує, то тільки за ваш кошт, пані, — спокійно відказав містер Берроу. — Контора "Берроу і Скіпворс" не несе жодної відповідальності. Мені ще не доводилося чути про таке раптове розорення. Капітан Кру помер, не оплативши й наш останній рахунок — а він був чималий, повірте.

Міс Мінчін повернулася до дверей. Її обурення наростало. Сталося найгірше з усього, що тільки могло намаритися.

— Зі мною сталось те саме! — скрикнула вона. — Я завжди була так упевнена в оплаті, що дозволяла будь-які найбезглуздіші витрати для цієї дитини. Я оплатила рахунок за цю несосвітенно дорогу ляльку і за її неподобно розкішний гардероб. Ця дитина завжди мала все, що тільки хотіла. У неї був екіпаж, поні й власна покоївка. І я все це оплачувала з того часу, як прийшов останній чек!

Містер Берроу очевидно не збирався вислуховувати розповідь про образи міс Мінчін після того, як висвітлив позицію своєї контори й виклав сухі факти. Розлючені власниці пансіонів не викликали в нього ані найменшої симпатії.

— То ліпше не платіть ні за що, пані, — зауважив він. — Хіба що ви хочете зробити юній панночці подарунок. Вам ніхто "дякую" за це не скаже. А вона сама не має за душею ані пенні.

— Але що ж мені тепер робити? — вимогливо запитала міс Мінчін, ніби вважала, що адвокат зможе дати всьому раду. — Що ж мені робити?

— Тут уже нічого не зробиш, — сказав містер Берроу, знімаючи окуляри й кладучи їх до кишені. — Капітан Кру помер. Його дитина лишилася без грошей. Відповідальності за неї не несе ніхто, крім вас.

— Я не відповідальна за неї, я відмовляюся нести відповідальність!

Міс Мінчін аж зблідла від люті.

Містер Берроу розвернувся, щоб іти.

— Нічого не можу вдіяти, пані, — мовив він байдуже. — Контора "Берроу і Скіпворс" не несе жодної відповідальності. Звісно ж, мені дуже прикро, що так сталось.

— Якщо ви думаєте, що її ось так можна мені нав'язати, то дуже помиляєтесь, — лютувала міс Мінчін. — Мене ошукали, обвели довкола пальця! Я викину її на вулицю.

Якби власниця пансіону не захлиналася від обурення, вона була б обережніша у словах. Але ж зараз вона зрозуміла, що на неї скидають

розпещене дівчисько, яке до того ж завжди її дратувало, — тож міс Мінчін втратила самовладання.

Містер Берроу спокійно рушив до дверей.

— Я би не робив цього, пані, — зронив він. — Це виглядало б не надто добре. Неприємна історія, навряд чи вона посприяє репутації закладу. Учениця, яку викинули геть, — без грошей і знайомих.

Він був розумний ділок і добре знав, про що каже. А ще покладався на здоровий глузд міс Мінчін — вона теж неабияк зналася на справах, тож могла розібратись у ситуації. Вона б не допустила вчинку, який міг дати підстави людям осуджувати її за жорстокість і безсердечність.

— Краще б ви лишили її тут і залучили до якоїсь роботи, — додав адвокат. — Гадаю, вона — розумна дівчинка. З неї буде багато користі, коли підросте.

— З неї буде багато користі ще до того, як вона підросте! — вигукнула міс Мінчін.

— Упевнений, ви цього доможетесь, — мовив містер Берроу, скрививши губи в посмішці. — Переконаний, так і буде. На все добре!

Він поклонився і зачинив за собою двері. Міс Мінчін кілька хвилин стояла непорушно, втупившись перед собою. Усе, що сказав адвокат, було правдою. Вона це розуміла. Збитків їй ніхто не відшкодує. Її зразкова учениця розтанула, мов сон, а замість неї лишилося маленька голодранка, без друзів і родини. Гроші, які вона витратила на власний розсуд, було втрачено, й надії на їх повернення не лишалося.

Коли міс Мінчін стояла так, пригнічена усвідомленням своїх втрат, до її вух долинули веселі голоси з вітальні, де й досі тривало святкування. Що ж, принаймні це вона може зупинити.

Міс Мінчін уже рушила до дверей, аж тут вони відчинились і на порозі з'явилася міс Амелія. Зауваживши змінене, розлючене обличчя сестри, вона стривожено ступила крок назад.

— Що сталося, сестро? — вигукнула вона.

У голосі міс Мінчін звучала неприхована лють.

— Де Сара Кру?

Міс Амелія була спантеличена.

— Сара? — перепитала, затинаючись. — Вона з дітьми в твоїй кімнаті, звісно.

— У її розкішному гардеробі знайдеться чорна сукня? — поцікавилася власниця пансіону з гіркою іронією.

— Чорна сукня? — міс Амелія знову почувалася спантеличеною. — Чорна?

— Вона має сукні яких завгодно кольорів. А чорна в неї є?

Міс Амелія зблідла.

— Ні... Та-ак! — мовила вона. — Правда, сукня вже закоротка для дівчинки. Старенька чорна оксамитова сукня, але Сара вже з неї виросла.

— Тоді піди й накажи їй зняти те сміховинне рожеве вбрання. Хай одягне чорню сукню, байдуже, коротка вона на неї, чи ні. Розкіш для неї закінчилась!

Міс Амелія заламала свої пухкі руки й розплакалась.

— Ох, сестро! — схлипувала вона. — Скажи мені, що сталось?

Міс Мінчін не витрачала зайвих слів.

— Капітан Кру помер, — сказала вона. — Помер, не лишивши ані пенні. Це зіпсоване, розманіжене, примхливе дівчисько тепер бідне, як церковна миша, — та ще лишилось у мене на руках!

Міс Амелія важко опустилася на найближчий стілець.

— Я витратила сотні фунтів на дурнички для неї. Мені ніхто й ніколи не поверне ані пенні за мої збитки. Іди і припини це безглузде святкування. І нехай мерщій переодягнеться!

— Я? — міс Амелія відчула, що їй забило дух. — Я м-мушу піти й сказати їй?

— Негайно! — пролунала сповнена люті відповідь. — Не сиди тут, вирячивши очі, як гуска! Іди!

Бідолашна міс Амелія вже звикла, що її називають гускою. Зрештою, вона й сама знала, що схожа на гуску, — кому ж, як не їй, належало виконувати різну неприємну роботу. Як це було важко — увійти до кімнати, повної веселих дітей, і сказати іменинниці, що та раптом стала маленькою злидаркою, що їй негайно слід піднятися нагору і вбрати чорну сукню, з якої вона вже давно виросла! Та навіть брудну роботу хтось мусить робити. Без сумніву, це був не той випадок, коли можна сперечатися або ставити запитання.

Міс Амелія терла очі хустинкою, доки вони не почервоніли. Потім підвелась і вийшла з кімнати, не ризикнувши промовити ані слова. Вона знала: коли старша сестра поводиться так, як зараз, найрозумніше —

без заперечень виконувати всі її накази. Міс Мінчін крокувала кімнатою. Говорила вголос сама до себе, навіть не усвідомлюючи цього. Протягом усього минулого року вона тішилася надіями на те, що діамантові копальні відкривають перед нею неабиякі можливості. Навіть власниці пансіонів можуть розраховувати на те, що накопичать неабиякі статки, якщо в цьому їм допоможуть власники копалень. А тепер замість того щоб із нетерпінням очікувати на прибутки, їй не лишалося нічого, крім як озиратись назад, підраховуючи збитки.

— Принцеса Сара, аякже! — бурчала вона. — Цю дитину розпестили так, ніби вона гідна бути самою королевою!

У гніві міс Мінчін мало не зачепила стіл, аж раптом почула голосне схлипування, що долинало з-під нього.

— Що це? — злісно вигукнула вона.

Схлипування почулося знову. Міс Мінчін спинилась і підняла скатертину за край.

— Як ти посміла? — закричала вона. — Як ти посміла? Вилазь звідти негайно!

Це була бідолашна Беккі. Коли вона вилізла з-під столу, її ковпак збився набакир, а обличчя розчервонілося від стримуваних ридань.

— Вибачте, пані, то... то я, — почала вона пояснювати. — Знаю, не можна було. Але я просто дивилась на ляльку, пані... А потім злякалась, коли ви зайшли. Ну, і я залізла під стіл...

— Ти була тут весь час і підслуховувала, — просичала міс Мінчін.

— Ні, пані, — Беккі заходилася заперечувати, присідаючи. — Не підслуховувала, ні. Я думала, що зможу непомітно вибратись. Але в мене

не вийшло… Довелось лишитися. Та я не підслуховувала, пані, що ви… Я б такого ніколи не зробила. Але все одно все чула — що я могла зробити?

Раптом вона ніби втратила страх перед грізною господинею, що стояла перед нею. Беккі розплакалась.

— Будь ласка, пані, — казала вона. — Може, ви мене виженете, пані, але мені так шкода бідолашну міс Сару, так шкода!

— Геть із кімнати! — гаркнула міс Мінчін.

Беккі знову присіла в поклоні, сльози струменіли по її щоках.

— Зараз, пані… Я вже йду, — сказала вона, тремтячи. — Та дозвольте, хочу вас просити… Міс Сара — вона ж завжди була багатою панночкою, всі їй прислуговували… Що ж вона тепер робитиме, пані, без своєї покоївки? Ох, пані, може, може б ви дозволити мені прислуговувати їй? Я б швиденько перемивала всі свої каструлі й чайники. Дуже швиденько, а потім, якби ви лиш дозволили, я би прислуговувала міс Сарі. Ох, вона тепер зовсім бідна! Лишенько, — і Беккі розплакалася знову, — нещасна міс Сара! А всі ж її називали принцесою!

Тут міс Мінчін розлютилася ще більше, ніж раніше. Нікчемна посудомийка вирішила заступитися за це дівчисько, яке їй самій ніколи не подобалось (власниця пансіону зараз це чітко зрозуміла), — це було вже занадто! Міс Мінчін спересердя аж тупнула ногою.

— Ні! — відмовила вона. — Звісно що, ні! Вона буде прислуговувати сама собі, та ще й іншим! А тепер негайно геть із кімнати — інакше вилетиш із роботи!

Беккі затулила обличчя фартушком і прожогом вискочила. Вона вибігла з кімнати, спустилася сходами на кухню, сіла там поміж своїх каструль та чайників і зайшлася таким гірким плачем, наче в неї розривалося сердечко.

— Усе це сталося точнісінько, як в одній з її казок, — схлипувала Беккі. — Коли бідну принцесу виганяють геть із дому.

Міс Мінчін ще ніколи не виглядала такою суворою і стриманою, як тоді, коли через кілька годин до неї прийшла Сара.

Тієї миті Сарі здавалося, що святкування дня народження було просто сном або ж відбувалося багато років тому, а може, з якоюсь зовсім іншою дівчинкою.

Забрали все, що могло нагадувати про святкування. Зі стін зняли гостролист, парти і лави пересунули на звичні місця. Вітальня міс Мінчін знову набула свого вигляду — усі сліди святкування зникли, а сама директорка переодягнулась у буденне вбрання. Ученицям теж наказали зняти ошатні сукенки. Потім вони повернулися до класу і, збившись у купки, заходилися пошепки обговорювати подію і збуджено перемовлятись.

— Скажи Сарі, хай зайде до мене, — наказала міс Мінчін сестрі. — І поясни їй так, щоб зрозуміла, що я не терпітиму сліз і бурхливих сцен.

— Сестро, — відповіла міс Амелія, — вона — найдивніша дитина, яку тільки мені доводилося бачити. Вона зовсім не галасувала. Пам'ятаєш, так само було, коли капітан Кру повернувся до Індії. Коли я почала казати їй, що сталося, вона просто завмерла і мовчки поглянула на мене. Її очі, здавалося, ставали все більшими і більшим, а вона сама зблідла на виду. Коли я закінчила, вона не зводила з мене погляду ще кілька митей, а потім її підборіддя затремтіло, вона розвернулась і вибігла з кімнати, помчавши сходами нагору. Кілька дівчаток заплакали,

але вона нібито їх і не чула — таке враження, що вона не сприймала нічого, крім моїх слів. Мені було дивно, що вона нічого не відповіла. Коли доводиться повідомляєш комусь раптову чи неприємну новину, очікуєш, що тобі щось скажуть у відповідь — що завгодно, але скажуть.

Ніхто, крім самої Сари, не знав, що сталось у її кімнаті після того, як вона вибігла сходами наверх і зачинила свої двері. Якщо по правді, вона й сама невиразно пам'ятала, що було. Пригадувала тільки, що ходила кімнатою і повторювала раз по раз голосом, який здавався їй самій чужим:

— Мій татко помер! Мій татко помер!

Зненацька вона спинилась перед Емілі, яка спостерігала за нею, сидячи на своєму кріслі, й розпачливо скрикнула:

— Емілі! Ти чуєш? Ти чуєш — мій татко помер! Він помер у Індії, за тисячі миль звідси.

Коли дівчинка спустилась до міс Мінчін на її виклик, обличчя Сари досі було блідим, а довкола очей запали глибокі тіні. Губи були міцно стиснуті в твердому намірі не виказувати страждань. Сара більш не виглядала дівчинкою, схожою на рожевого метелика, що пурхає від одного подарунка до іншого у врочисто прикрашеній класній кімнаті. Натомість її маленька постать здавалася чужою, покинутою, навіть недоладною.

Сара сама, без допомоги Марієт, перебралась у стару сукню з чорного оксамиту. Вбрання й справді було закоротким і тісним, тож тоненькі ніжки стирчали з-під куцого подолу й виглядали занадто довгими й худими. Вона не знайшла чорної стрічки, тому її темне густе волосся вільно обрамляло обличчя і ще більше підкреслювало його блідість. Сара міцно притискала до себе Емілі, обгорнуту в клапоть чорної тканини.

— Покладіть кудись ту ляльку! — сказала міс Мінчін. — Як ви взагалі додумались її сюди принести?

— Ні, — відповіла Сара, — я не покладу її. Вона — єдине, що я маю. Її подарував мені мій татко.

Сара завжди примушувала міс Мінчін почуватися не в своїй тарілці, хоч та це й приховувала. Зараз теж так сталось. Відповідь дівчинки не була грубою, радше спокійною і зваженою. І саме це було для міс Мінчін найважчим — може, тому, що вона й сама знала, що збирається вчинити безсердечно і нелюдяно.

— Відтепер у вас не буде часу на ляльки, — сказала вона. — Ви муситимете працювати. Будете вчитися приносити користь!

Сара не зводила з міс Мінчін своїх великих дивних очей, проте не казала ані слова.

— Тепер усе для вас зміниться, — вела далі міс Мінчін. — Сподіваюсь, міс Амелія пояснила вам причини.

— Так, — відповіла Сара. — Мій татко помер. Він не залишив мені грошей. Тепер я бідна.

— Ви злиденна, — сказала міс Мінчін. Вона дедалі більше розпалювалась від згадки про обставини. — Виявилося, що у вас нема ані рідних, ані дому і взагалі нікого, хто міг би про вас подбати.

Сарине худеньке бліде обличчя раптом скривилося, проте дівчинка змовчала.

— На що це ви так дивитесь? — різко спитала міс Мінчін. — Вам бракує клепки, щоб зрозуміти мене? Я кажу вам, що ви тепер — одна-

однісінька в цілому світі. Нема нікого, хто б вам допоміг. Хіба що я з милості дозволю вам лишитись тут.

— Я розумію, — тихенько відповіла Сара. Вона ледве стримувала клубок, що підіймався в горлі. — Розумію.

— Ця лялька, — закричала міс Мічін, показуючи на розкішний подарунок для іменинниці, — ця сміховинна лялька, з усім її дурнуватим дорогим вбранням! Та я вже заплатила за неї!

Сара повернула голову до стільця.

— Остання Лялька, — промовила вона. — Остання Лялька.

У її тихенькому голоску вчувалося щось дивне.

— Справді, остання лялька! — підтвердила міс Мінчін. — І вона належить мені, а не вам. Усе, чим ви володіли, тепер моє.

— Забирайте, будь ласка, — мовила Сара. — Мені воно не потрібне.

Якби дівчинка кричала, плакала і здавалась наляканою, міс Мінчін проявила б до неї більше терпіння. Вона була жінкою, що любила командувати й відчувати свою владу. А тепер, бачачи Сарине бліде обличчя, сповнене рішучості, й слухаючи, як гордо звучить її голосок, вона почувалась так, ніби її втоптали у землю.

— Досить цих величних замашок, — відрізала міс Мінчін. — Час для них минув. Ви більше не принцеса. Я відішлю ваш екіпаж і вашого поні, а вашу покоївку звільню. Тепер ви вдягатиметесь у свій найстаріший і найпростіший одяг — ваші екстравагантні сукні не пасують теперішньому становищу. Тепер ви така, як Беккі, — вам треба працювати, щоб заробити на життя.

На її здивування, у дитячих очах промайнув слабенький промінчик світла — тінь полегшення.

— Я зможу працювати? — запитала Сара. — Якщо ви дозволите мені працювати, то все це не так важливо. Що я зможу робити?

— Усе, що вам накажуть, — почулась відповідь. — Ви розумна дитина, схоплюєте все швидко. Якщо з вас буде користь, я дозволю вам тут лишитись. Ви добре говорите французькою і зможете допомагати в навчанні найменших учениць.

— Правда? — вигукнула Сара. — Ох, будь ласка, дозвольте мені це робити! Я знаю, що змогла би їх навчати. Вони мені подобаються, а я їм.

— Досить цих дурниць про симпатії, — сказала міс Мінчін. — Вам доведеться робити більше, ніж просто навчати учениць. Ви будете виконувати різні доручення на кухні й у класі. Якщо мене щось не влаштує, я вас просто вижену. Запам'ятайте це. А тепер ідіть.

Сара непорушно стояла якусь мить, дивлячись на міс Мінчін. У її голівці громадились глибокі й дивні думки. Потім вона розвернулась, щоб вийти.

— А заждіть-но! — вигукнула міс Мінчін. — Хіба ви не збираєтесь мені подякувати?

Сара спинилась, відчуваючи, як її обіймають дивні думки.

— За що? — спитала дівчинка.

— За мою доброту до вас, — відповіла міс Мінчін. — За те, що я по своїй доброті даю вам дім.

Сара зробила два чи три кроки до власниці пансіону. Дівчинка схвильовано дихала, і коли заговорила, в її голосі вчувалося дивне, недитяче обурення.

— Ви не добра, — сказала вона. — Ви не добра, і це не дім.

На цих словах Сара повернулась і вибігла з кімнати до того, як міс Мінчін встигла спинити її і зробити бодай щось замість того, щоб дивитись із німою злістю їй услід.

Дівчинка повільно піднімалася сходами, важко дихаючи, і міцно притискала до себе Емілі.

— Як би я хотіла, щоб вона розмовляла! — сказала Сара сама до себе. — Якби ж вона тільки вміла говорити.

Сара збиралася піти до своїх покоїв, лягти на шкуру тигра, притулитися щокою до голови великої кішки, а потім дивитись на вогонь і думати, думати, думати. Та щойно вона піднялась нагору, з її кімнати вийшла міс Амелія, зачинила за собою двері і стала перед дівчинкою. Вона виглядала знервованою і почувалась ніяково. Просто глибоко в душі соромилась того, що зараз мусила зробити за наказом сестри.

— Вам… Вам сюди не можна, — сказала вона.

Не можна сюди? — вигукнула Сара й відступила крок назад.

— Це більше не ваша кімната, — відповіла міс Амелія і трохи почервоніла.

І раптом Сара зрозуміла. Вона збагнула, що це був початок перемін, про які говорила міс Мінчін.

— А де моя кімната? — спитала вона, сподіваючись, що її голос не тремтітиме.

— Ви будете спати на горищі, в кімнаті біля комірчини Беккі.

Сара знала, де це. Їй розповідала Беккі. Вона повернулась і піднялася сходами ще на два переходи. Останній був дуже вузький, на підлозі лежав затертий смугастий килим. Вона почувалась так, ніби йде геть і лишає далеко позаду себе світ, у якому жила інша дитина, яка більше не здавалась їй нею самою. А нова дівчинка, яка зараз піднімалася сходами на горище, була зовсім іншою людиною.

Коли Сара дісталась до дверей, що вели на горище, її серце гучно забилося. Вона відчинила двері, спинилася навпроти них і озирнулась довкола себе.

Так, це був справді інший світ. Кімната зі скошеною стелею. Стіни побілені, проте вже потьмяніли, й місцями з них відлущувалася штукатурка. Іржава камінна решітка, старе тверде залізне ліжко, накрите вицвілою ковдрою. Старі пошарпані меблі, які вже відслужили свій вік унизу, тепер стояли тут. Крізь віконце в даху виднілося похмуре сіре небо. Під вікном стояв старий пуф для ніг, оббитий червоною тканиною. Сара підійшла до нього і сіла. Вона рідко плакала. Не заплакала й тепер. Поклала Емілі на коліна, схилила до неї голову й міцно її обняла. Так вона сиділа тут, понурившись, без жодного слова, без жодного звука.

Раптом почувся тихенький стукіт у двері — стукали так тихо й скромно, що Сара спершу навіть не почула. Вона оговталась лише тоді, коли двері тихенько відчинились і з-за них зазирнуло заплакане обличчя. Це була Беккі — вона потайки плакала кілька годин, витираючи свої очі кухонним фартушком, доки ті зовсім не почервоніли.

— Ох, міс, — ледь чутно мовила вона. — Можна мені… Чи дозволите ви мені зайти?

Сара підняла голову й подивилась на неї. Вона спробувала усміхнутись, але не змогла. Раптом — це відбулося через любов і співчуття, що струменіли з очей Беккі, — її обличчя стало по-дитячому беззахисним, втративши надто дорослий вираз, притаманний йому зазвичай. Вона простягнула руку і гірко зітхнула.

— Ох, Беккі, — мовила Сара. — Я ж казала тобі, що ми однакові. Просто дві дівчинки, дві звичайні дівчинки. Бачиш, це правда. Між нами тепер немає ніякої різниці. Я більше не принцеса.

Беккі підбігла до неї, схопила її руку й притисла до себе. Потім опустилась на коліна біля Сари і заплакала від любові й болю.

— Авжеж, міс, ви принцеса, — схлипувала вона, ковтаючи слова. — Хоч би що сталось… із вами… хоч би що сталось… Ви все одно будете… будете принцесою… Цього ніщо не змінить.

Розділ 8

На горищі

Перша ніч, яку Сара провела на горищі, закарбувалась в її пам'яті на все життя. Тоді вона пережила страхітливе, нелюдське горе, про яке ніколи нікому не розповідала. Ніхто б її не зрозумів. Навіть добре було, що вона опинилась у незвичному оточенні й лежала без сну, відволікаючись від своїх страждань. Незручності, яких вона зазнала, повертали її до реального світу. Хтозна, може, якби все склалось не так, її страждання виявились би завеликими, щоб їх пережити.

Адже ніч спливала, а дівчинка не згадувала ні про що, крім однієї думки, яка цілком заполонила її існування.

— Мій татко помер! — шепотіла вона знову і знову. — Мій татко помер!

Згодом, коли минув якийсь час, вона пригадала, що в ту першу ніч ліжко було таким твердим, і вона безупину крутилась на ньому, намагаючись зручніше вмостись. Темрява здавалась непроглядною — Сарі ще ніколи не доводилось опинятись у такому темному приміщенні. А над дахом і в димарях завивав вітер — пронизливо, страхітливо, наче жива істота. Потім почалося ще гірше. Щось шкрябалося, дріботіло й попискувало за стінами і попід дошками підлоги. Сара знала, що це означає, — їй розказувала Беккі. Це пацюки та миші чи то боролись, чи то гралися. Раз чи двічі дівчинка навіть чула, як лапки з гострими кігтиками біжать просто по підлозі, і вона пригадувала згодом, що тоді, почувши цей звук, підхопилась на ліжку й сіла тремтячи, а потім лягла й залізла з головою під свою ковдру.

Зміни в її житті стались надто раптово — ніхто не дбав про те, щоб зробити їх поступовими.

— Вона мусить звикати до умов, у яких житиме, — сказала міс Мінчін міс Амелії. — Їй треба зрозуміти, чого чекати надалі.

Марієт звільнили наступного ж ранку. Колишня вітальня Сари змінилась до невпізнання — дівчинка краєчком ока зазирнула туди крізь відчинені двері. Прибрали всі оздоби й предмети розкоші, а в куток уже поставили ліжко. Кімната перетворилась на спальню для якоїсь нової учениці.

Коли Сара спустилась на сніданок, то побачила, що її місце біля міс Мінчін уже зайняла Лавінія. Сама міс Мінчін холодно звернулась до колишньої взірцевої учениці:

— Можете братись до своїх нових обов'язків, Саро, — сказала вона. — Займіть місце біля наймолодших учениць за меншим столом. Ваше

завдання — стежити, щоб вони поводились тихо і не переводили їжу. Ви б мусили з'явитись тут раніше. Лотті вже розлила свій чай.

Це був початок, і з кожним днем у Сари ставало все більше обов'язків. Вона навчала наймолодших учениць французької мови й перевіряла їхні завдання з інших предметів, але це була лише маленька частка її роботи. Виявилося, що їй можна загадувати значно більше. Сару посилали виконувати доручення у будь-яку пору дня та за будь-якої погоди. Вона весь час отримувала накази зробити те, що було не до душі іншим. Кухарка й покоївки перебрали тон розмови від міс Мінчін і насолоджувались тим, що можна ганяти "дівчисько", з яким раніше всі носилися, як з писаною торбою. Вони були обслугою не найліпшого штибу, не відрізнялись ані гарними манерами, ані приємним характером, тож частенько не відмовляли собі в задоволенні скористатись тим, що під рукою була Сара, і перекладали свою роботу на неї.

Протягом першого місяця чи двох Сара думала, що її прагнення робити загадане якомога краще й мовчання у відповідь на докори може пом'якшити серця її мучителів. У її гордому сердечку жевріла думка, що вона зможе довести їм: свій шматок хліба вона заробляє сама, а не приймає якусь подачку. Однак минав час, і Сара побачила, що годі сподіватись на чиєсь добре ставлення. Що більше вона старалася зробити все якнайкраще, то більш деспотичними та вимогливими ставали покоївки і більше лайки виливала їй на голову сварлива кухарка.

Якби вона була дорослiша, міс Мінчін, можливо, загадала би їй навчати старших дівчаток, і таким чином заощадила б гроші на викладачів. Та доки вона ще дитина, її можна було використовувати як дівчинку на побігеньках і хатню робітницю для найчорнішої праці. Від звичайного хлопчика-розсильного годі було б вимагати такої метикуватості й моторності. Сарі можна було доручити найважчі завдання і найскладніші повідомлення. Вона навіть могла сплачувати рахунки, а на додачу їй можна було загадати ретельно поприбирати в кімнаті й навести лад у речах.

Її власне навчання лишилось у минулому. Сару нічого не вчили. І лише після довгого дня, що минав у клопотах і біганині туди-сюди за дорученнями всіх, кому не лінь, її без особливої охоти відпускали до порожньої класної кімнати зі стосиком старих підручників. Там вона могла ночами навчатися самотужки.

— Якщо я не буду весь час пригадувати те, що вже вивчила, то просто все забуду, — казала Сара сама собі. — Зараз я — майже посудомийка, і якщо я стану посудомийкою, яка нічого не знає, то буду точнісінько як Беккі. Цікаво, чи могла би я все-все забути — почати говорити неправильно і не пам'ятати про те, що король Генріх Восьмий мав шість дружин?

Зміни в її становищі мали ще один прояв — тепер дівчатка зі школи ставились до неї по-іншому. Раніше Сара поміж них була ледве не юною особою королівського роду, а тепер, здавалося, взагалі не належала до їхнього кола. Її так завантажували роботою, що майже не було можливості поговорити з ними. До того ж Сара не могла не помітити, що міс Мінчін намагалася обмежити її спілкування з ученицями.

— Мені б не хотілося, щоб вона приятелювала і вела задушевні бесіди з моїми вихованками, — казала власниця пансіону. — Дівчатка схильні приязно ставитись до знедолених. Якщо вона розповідатиме про себе різні романтичні історії, то перетвориться в їхніх очах на ображену героїню. Тож батьки учениць можуть зробити небажані висновки. Буде краще, якщо вона триматиметься осібно — це більше пасує її обставинам. Я дала їй дах над головою, більше їй годі від мене очікувати.

Сара не очікувала забагато і була занадто горда, щоб нав'язувати свою дружбу дівчаткам, які, без сумніву, почувались непевно і розгублено, спілкуючись із нею. Правда полягала в тому, що ученицями міс Мінчін були обмежені, розпещені юні панночки. Вони звикли до багатства й розкошів, а Сарині сукні дедалі більше зношувались і маліли, черевики зовсім стоптались, саму Сару посилали по продукти, і

вона, придбавши все загадане, поспішала додому, власноруч несучи їжу в кошику. Тож не дивно, що учениці з часом почали звертатись до неї, як до служниці.

— Подумати лишень, вона була спадкоємицею діамантових копалень! — казала Лавінія. — А тепер наче обідранка на вигляд. І стала ще дивнішою, ніж раніше. Вона мені ніколи не подобалась, але зараз я просто не витримую її манеру мовчки дивитися на людей. Таке враження, ніби вона намагається зазирнути всередину.

— А так і є, — відказала Сара, не задумуючись, коли почула про це. — Саме для цього я і дивлюсь на деяких людей. Я хочу їх зрозуміти, а потім обмізкувати.

І справді, Сарі вдалося кілька разів уберегтись від неприємностей завдяки таким вичікувальним поглядам, спрямованим на Лавінію, якій так і кортіло зробити капость, щоб відігратись на колишній взірцевій учениці.

Сама Сара ніколи нікому не завдавала прикрощів і не скаржилась. Вона важко працювала. Поспішала у негоду вулицями, несучи пакунки та кошики. Займалась французькою з молодшими ученицями, які частенько були неуважними. Вбрання її заносилось, і сама Сара змарніла, їла вона на кухні. Нікому не було до неї діла, через що їй жилося ще важче. У її серці наростали гордість і гіркота, але вона ніколи нікому не розповідала, що відчуває.

— Солдати не скаржаться, — казала вона сама собі, зціпивши зуби. — І я не буду. Вдаватиму, ніби я на війні.

Втім, бували моменти, коли дитяче серце розірвалося б від самотності, якби не троє людей.

Першою розрадницею була Беккі — всього лишень Беккі. Ще в ту першу ніч на горищі Сарі було якось спокійніше від знання, що десь там, за стіною, де шкребуться і попискують миші, є ще одна знедолена дівчина. Наступним ночами вона сильніше відчувала присутність Беккі. У дівчаток було не надто багато можливостей поговорити вдень. Кожна з них мала свою роботу, і будь-яка спроба спинитися, щоб порозмовляти, була б розцінена як лінощі й марнування часу.

— Міс, не звертайте на мене уваги, — прошепотіла Беккі ще першого ранку, — якщо я не буду чемною. Нас із вами покарають, якщо почують щось таке. То знайте, що я хочу сказати "будь ласка", "дякую", "вибачте", але в мене просто часу не вистачає.

На світанку Беккі крадькома приходила до Сариної кімнатки, щоб защебнути їй сукню або допомогти ще якоюсь дрібничкою, що була їй під силу, а потім спускалась на кухню, щоб розпалити багаття. А вночі Сара завжди чула обережний стукіт у двері. Він означав, що її подруга готова допомогти, якщо їй щось потрібно. Перші кілька тижнів після того, як сталося горе, Сара почувалась надто пригніченою, щоб розмовляти. Тож минув якийсь час, доки дівчатка почали бачитись більше й навідувати одна одну. Серце Беккі підказало їй, що людину, яка так горює, найкраще лишити в спокої.

Другою подругою була Ерменґарда. Але до того, як їй вдалося зайняти своє місце в Сариному житті, сталися дивні події.

Коли Сара оговталась від горя і почала сприймати життя довкола себе, вона зрозуміла, що зовсім забула про існування Ерменґарди. Вони завжди дружили, але Сара почувалася значно старшою. Важко було не визнати те, що Ерменґарда простакувата, але при цьому щиро любить Сару. Вона прив'язалась до Сари віддано і нелукаво: просила допомоги з домашніми завданнями, дослухалась до кожного слова, випрошувала розказувати історії. Проте самій Ерменґарді не було чого розповісти цікавого — вона ненавиділа всі без винятку книжки. По правді, міс Сент-

Джон була не тією людиною, про яку пам'ятатимеш у вирі життєвих перипетій. Тож Сара забула про неї.

Та ще й так сталося, що Ерменґарду саме раптово відкликали додому на кілька тижнів. Після повернення вона ще два дні не бачила Сару, доки випадково не зіткнулась із нею в коридорі — Сара несла в руках цілий оберемок речей, які слід було зашити. Її вже навчили, як зашивати одяг. Вона виглядала блідою і несхожою на себе: з-під короткого подолу сукні стирчали занадто худі ноги в чорних панчохах.

Ерменґарда не була метикуватою і відразу розгубилася. Звісно, вона знала, що сталось, але навіть подумати не могла, що Сара так зміниться — вона була схожа на служницю. Ерменґарді серце краялось, але вона не знала, що сказати, — лишень істерично хихонула і вигукнула:

— Саро, це що, ти?

— Так, — відповіла Сара.

Раптова дивна думка промайнула в її голові, від чого дівчинка спаленіла.

У руках Сара несла великий стос одягу, притримуючи його підборіддям. Щось у прямому погляді її очей змусило Ерменґарду розгубитися ще більше. Здавалося, що Сара зовсім змінилася — стала якоюсь незнайомою дівчинкою. Може, так сталося тому, що Сара зненацька збідніла й тепер мусила латати чужі речі та працювати, як Беккі.

— Ой, — затнулась Ерменґарда, — як… як ти взагалі-то?

— Не знаю, — відповіла Сара. — А ти як?

— Ну, я... У мене все добре, — мовила Ерменґарда, відчувши збентеження. Вона гарячково подумала про те, що треба сказати щось більш особисте, проникливе. — Ти зараз дуже... дуже нещасна? — похапцем спитала вона.

Згодом Сара картала себе за несправедливість. Але тієї миті її зранене серце зайшлося від болю, і їй здалося, що такій обмеженій людині, як Ерменґарда, ліпше триматись від неї подалі.

— А як ти гадаєш? — запитала вона. — Невже ти думаєш, що я страшенно щаслива?

І вона пройшла повз подругу, не промовивши більше ні слова.

З часом Сара зрозуміла, що це власне нещастя змусило її забути очевидні речі. Їй слід було пам'ятати, що не можна звинувачувати бідолашну Ерменґарду в тому, що вона щось говорить або робить незугарно. Власне, вона завжди була незугарною, і що більше переймалась, то нездаліші вчинки робила.

Однак та раптова думка, що промайнула в Сариній голові, зробила її байдужою до чужих почуттів.

"Вона така ж, як і всі інші, — подумала Сара. — Їй насправді не хочеться зі мною говорити. Вона знає, що ніхто не говорить".

Тож протягом кількох тижнів між ними стояла якась перепона. Коли вони випадково зустрічались, Сара дивилася в інший бік, тоді як Ерменґарда почувалася надто напруженою і збентеженою, щоб почати розмову. Інколи дівчатка кивали одна одній, проходячи повз, але бували випадки, коли навіть не обмінювались вітаннями.

"Якщо вона не хоче зі мною розмовляти, — думала Сара, — я буду її уникати. Завдяки міс Мінчін це зробити легко".

Зусилля міс Мінчін сприяли тому, що тепер подруги майже не бачились. У цей час усі помітили, що Ерменґарда стала навіть простакуватіша, ніж раніше. Вона виглядала байдужою і нещасною, часто сиділа, скоцюбившись на лаві у віконній ніші, й безцільно дивилась у вікно, ні з ким не розмовляючи. Якось Джессі, проходячи повз неї, зацікавлено спинилася.

— Чого це ти плачеш, Ерменґардо? — запитала вона.

— Я не плачу, — відповіла та глухим, здавленим голосом.

— Ні, плачеш, — наполягала Джессі. — По твоєму носу щойно скотилася велика сльозина й капнула з кінчика. А ось іще одна.

— Добре, я плачу, — зізналась Ерменґарда. — Плачу, бо мені сумно. Але яке вам усім до того діло!

Вона повернулась до Джессі спиною, дістала носовичок і заховала у ньому обличчя.

Тієї ночі Сара поверталась до своєї кімнатки на горищі пізніше, ніж зазвичай. Вихованки пансіону вже лягали спати, а їй усе знаходилася робота, після чого вона ще повчилася в порожньому класі. Коли Сара піднялася сходами нагору, то була дуже здивована, побачивши, що зі щілини під дверима пробивається смужечка світла.

"Сюди ніхто, крім мене, не заходить, — швидко промайнула думка. — Але хтось же запалив свічку!".

І справді, хтось запалив свічку. До того ж вона була не в кухонному підсвічнику, які ті, що використовувала Сара, а в кращому — зі спалень учениць. На старенькій лавочці для ніг виднілась постать, одягнута в нічну сорочку й закутана червоною шаллю. Це була Ерменґарда.

— Ерменґардо! — вигукнула Сара і налякалась, що її почують. — Тобі влетить!

Ерменґарда підхопилась із лавочки. Вона зачовгала по горищу — її пантофлі були завеликі на неї. Очі та ніс дівчинки почервоніли від плачу.

— Я знаю, що мене покарають, коли дізнаються, що я була тут, — мовила вона. — Та мені байдуже. Саро, будь ласочка, скажи мені, в чому річ? Ти більше не хочеш зі мною дружити?

Вона мовила це так щиро, ніжно і просто, що Сарі підкотився клубок до горла. Перед нею стояла колишня Ерменґарда, яка запитувала, чи зможуть вони бути найкращими подругами. Запитання пролунало так, ніби вона не сердилась на подругу протягом останніх кількох тижнів.

— Я з тобою хочу дружити, — відповіла Сара. — Просто я подумала, що… Розумієш, зараз усе змінилось. І я подумала, що ти змінилася теж.

Зарюмсані очі Ерменґарди стали ще більшими.

— Але це ж ти змінилася! — крикнула вона. — Ти не хотіла говорити зі мною. Я вже просто не знала, що робити. Це ти змінилася після того, як я повернулась.

Сара задумалась на хвильку. Вона зрозуміла, що припустилася помилки.

— Я справді змінилася, — пояснила вона, — хоча не так, як ти думаєш. Міс Мінчін не хоче, щоб я розмовляла з вихованками. Більшість із них не бажає розмовляти зі мною. Я подумала, що, може, й ти не хочеш. Тому я намагалася триматись від тебе подалі.

— Ох, Саро! — докірливо зойкнула Ерменґарда, відчувши, як розвіюються її страхи.

Ще раз поглянувши одна на одну, дівчатка кинулися в обійми. Сара притулилася головою до червоної шалі, якою були вкутані плечі подруги. Коли їй здавалось, що Ерменґарда покинула її, Сара почувалася страшенно самотньою.

Після цього вони вдвох сиділи на підлозі. Сара обхопила коліна руками, а Ерменґарда куталась у шаль, вдивляючись у дивне обличчя подруги з обожненням.

— Я більше не могла витримати, — сказала вона. — Думаю, ти змогла би жити без мене, Саро, але я без тебе — ні. Я вже майже померла. Тож сьогодні, плачучи під ковдрою, я раптом вирішила прокрастись сюди і благати тебе, щоб ти знову погодилась зі мною дружити.

— Ти краща, ніж я, — відповіла Сара. — Я була занадто горда, щоб просити про дружбу. Бачиш, зараз, коли мене спіткали випробування, вони показали, що я зовсім не така вже хороша дитина. Я боялася, що так і буде. Може, — вона наморщила лоба, роздумуючи, — для цього мені й послали випробування.

— А я нічого хорошого в них не бачу, — переконано заявила Ерменґарда.

— По правді кажучи, я теж, — приязно погодилася Сара. — Та гадаю, що в усьому мусить бути щось хороше, навіть якщо ми його одразу не помічаємо. Без сумніву, навіть у міс Мінчін має бути щось хороше.

Ерменґарда із похмурою зацікавленістю оглядала горище.

— Саро, — спитала вона, — думаєш, ти зможеш тут жити?

Сара озирнулася.

— Якщо уявлятиму, що тут усе зовсім по-іншому, то зможу, — відповіла вона. — Або якщо вдаватиму, що це місце з якоїсь історії.

Дівчинка говорила повільно. Її уява нарешті почала оживати. Відколи трапилося нещастя, Сара перестала фантазувати. Вона почувалася ніби в страшному сні — на уяву не вистачало сил.

— Іншим людям доводилося жити й у значно гірших місцях. Згадай хоча б графа Монте-Крісто, який мучився у підземеллях замку Іф. Або в'язнів Бастилії!

— Бастилії, — майже прошепотіла Ерменґарда. Вона дивилась на подругу, підпадаючи під чарівливий вплив її фантазії. Ерменґарда пам'ятала, як Сара розповідала їй про Французьку революцію так натхненно і полум'яно, що забути було неможливо. Так розказувати вміла лише вона.

— Добре, — мовила вона, — думаю, треба уявляти все саме так. Я — в'язень у Бастилії. Я провела тут уже багато-багато років. Усі забули про мене. Міс Мінчін — наглядач, а Беккі, — очі оповідачки засвітилися від раптової знахідки, — а Беккі сидить у сусідній камері.

Вона повернулась до Ерменґарди, і цю в мить виглядала точнісінько як колишня Сара.

— Я буду вдавати, що це справді так, — сказала вона. — І це мені допомагатиме.

Ерменґарда аж тремтіла від захвату.

— А ти мені про це розкажеш? Можна, я буду сюди тихенько приходити ночами, коли всі поснуть, і слухати, що ти робила вдень? Тоді мені здаватиметься, що ми стали найкращими подругами, навіть більше, ніж раніше.

— Так, — відповіла Сара, киваючи. — Біди випробовують людей. Лихо, яке сталося зі мною, випробувало тебе і довело, наскільки ти хороша.

Розділ 9

Мельхиседек

Третьою серед тих, хто підтримував Сару в її скрутному становищі, була Лотті. Ще надто маленька, вона не знала, що таке випробування, тож неабияк дивувалася змінам, які бачила в житті своєї юної названої мами. Лотті чула плітки про дивні речі, які сталися з Сарою, але ніяк не могла збагнути, чому ж та виглядає тепер зовсім по-іншому — вдягається у стару чорну сукню і приходить до класної кімнати тільки щоб навчати інших, замість того щоб сидіти на чільному місці й учитися самій. Маленькі вихованки пансіону довго перешіптувались, коли з'ясувалося, що Сара більше не живе в розкішних кімнатах, де так довго сиділа у пошані Емілі. Лотті нічого не розуміла, а Сара відбувалася короткими невиразними відповідями. Коли тобі лише сім років, дуже важко самотужки докопатися до суті таємниць.

— Ти тепер дуже бідна, Саро? — довірливо запитала вона першого дня, коли її подрузі доручили вести заняття з французької для менших учениць. — Така бідна, як жебрачка?

Лотті вклала свою пухкеньку долоньку в худеньку долоню Сари й дивилась на неї широкими, сповненими сліз очима:

— Я не хочу, щоб ти була бідна, як жебрачка.

Помітивши, що мала ось-ось розплачеться, Сара мерщій заходилась утішати її.

— Жебраки не мають даху над головою, — мужньо мовила вона. — А в мене є де жити.

— І де ти тепер живеш? — допитувалася Лотті. — У твоїй кімнаті спить новенька, й там тепер не так гарно, як раніше.

— Я живу в іншій кімнаті, — сказала Сара.

— А вона гарна? — не вгавала Лотті. — Я хочу піти й подивитись на неї.

— Ми не повинні розмовляти, — відповіла Сара. — За нами спостерігає міс Мінчін. Вона розсердиться на мене, якщо я дозволятиму тобі шепотітись.

Сара вже зрозуміла, що на неї покладають відповідальність за все, що чинять її підопічні. Якщо дівчатка були неуважні, розмовляли або ж ніяк не могли вгамуватися, карали саму Сару.

Однак Лотті була затятою дівчинкою, тож вирішила: якщо Сара не бажає розповідати їй, де вона тепер живе, вона дізнається це в інший спосіб. Вдаючи, що бавиться зі своїми маленькими подругами, вона крутилася біля старших дівчат, прислухаючись, про що ті пліткують. Зібравши докупи які-не-які зауваги, що їх вони, самі того не відаючи, виповідали, одного пізнього вечора дівчинка подалась у розвідку. Вона піднялася сходами, про існування яких раніше навіть не здогадувалась, аж доки не дісталась до дверей, що вели на горище. Там побачила ще двоє дверей поряд. Відчинивши одні з них, Лотті застала там свою обожнювану Сару, що залізла на старий стіл і дивилась у вікно.

— Саро! — вражено вигукнула вона. — Мамусю Саро!

Її приголомшило те, яким порожнім і потворним виглядало горище. Воно було геть відірване від решти світу. Лотті здалося, ніби її

коротеньким ніжкам довелось подолати сотні сходинок, перш ніж дістатися сюди.

Сара повернулася на голос. Настала її черга налякатися. Що зараз станеться? Якщо Лотті почне плакати і хтось почує це, вони обидві пропали. Сара зістрибнула зі свого стола й підбігла до дитини.

— Тільки не плач. Не треба шуміти! — благала вона. — Мене вилають, якщо ти це зробиш. Мене весь час лають. А тут… Тут не так уже й погано, Лотті.

— Правда? — недовірливо зітхнула мала й озирнулася довкола себе, закусивши губу. Звісно, вона могла розплакатись, та любов до своєї названої матері давала сили, щоб тримати себе в руках заради неї. Зрештою, Лотті подумала, що будь-яке місце, де живе Сара, може справді виявитися гарним. — А чому, Саро? — запитала дівчинка майже пошепки.

Сара обійми обняла її і спробувала засміятись. Тепло цього дитячого тільця заспокоювало. Сьогодні Сарі випав дуже важкий день, і сльози пекли очі.

— Ну, звідси видно багато такого, що внизу ніколи не побачиш, — мовила вона.

— А що це? — випитувала Лотті з цікавістю, яку Сара завжди вміла розбурхати навіть у старших дівчаток.

— Тут є димарі — близько-близько. З них клубочиться кілечками й хмарками дим, щоб потім здійнятись у небо. А ще повсюди стрибають горобці, перебалакуючись між собою, точнісінько як люди. Довкола є багато інших вікон, і з них у будь-яку мить може визирнути чиясь голова, — і тоді можна вгадувати, хто ж це виглядає. Тут, на горищі, здається, що ти високо-високо — ніби в іншому світі.

— А можна, я теж подивлюся! — вигукнула Лотті. — Підніми мене!

Сара підняла її, вони обоє стали на старий стіл, потягнулись до віконця в даху й визирнули з нього.

Той, хто ніколи цього не робив, не зрозуміє, який інший світ постав перед дівчатками. По обидва боки вкритий черепицею дах спускався до дощових ринв. Горобці почувались тут як удома — цвірінькали і стрибали без жодного страху. Двійко горобчиків на найближчому димарі заходилися люто чубитись, доки один не зігнав іншого. Вікно на горищі поряд було зачинене, бо в сусідньому будинку ніхто не жив.

— Шкода, що там ніхто не живе, — мовила Сара. — Це вікно так близько, що якби на сусідньому горищі оселилась якась дівчинка, ми змогли би перемовлятись або лазити одна до одної в гості, звісно, якби не боялись упасти.

Небо звідси виглядало значно ближчим, ніж коли на нього дивитись з вулиці. Лотті була просто зачарована. З вікна на горищі, що тулилося поміж димарів, світ унизу видавався майже нереальним. Тут не вірилося в існування міс Мінчін, міс Амелії та їхньої класної кімнати, а стукіт коліс по бруківці площі, здавалося, долинав із якогось іншого світу.

— Ох, Саро! — вигукнула Лотті, обіймаючи руку своєї покровительки. — Мені подобається це горище! Правда-правда! Тут навіть краще, ніж унизу.

— Поглянь на горобчика, — стиха сказала Сара. — Добре було би мати пригорщу крихт, щоб кинути йому.

— А в мене є трошки! — радісно скрикнула Лотті. — У мене в кишені є недоїдена булочка. Я вчора купила її за пенні, і ще трошки залишилося.

Коли дівчатка кинули крихти горобчику, той підскочив і злетів на сусідній димар. Він явно не звик до приязного ставлення, тому від несподіванки злякався. Та Лотті причаїлася, а Сара тихенько зацвірінькала — точно як горобчик, — тож він зрозумів, що нема чого боятися. Пташка схилила голову набік і зі свого сідала на димарі заходилася вивчати блискучими очицями крихти. Лотті вже ледве стримувалася, щоб не крутитися.

— Він повернеться? Повернеться? — шепотіла вона.

— По очах видно, що так, — прошепотіла Сара у відповідь. — Він думає, чи варто зважитись. Так, він прилетів! Поглянь!

Горобчик злетів донизу й підстрибом наблизився до крихт, але спинився за кілька кроків від них. Він знову схилив голову набік, ніби міркуючи, чи може Сара або Лотті перекинутись на велику кішку і вхопити його. Зрештою сердечко підказало йому, що дівчатка — створіння більш милі, ніж це може здатися на перший погляд, тож він пострибав ближче. Тоді притьмом ухопив найбільшу крихту в дзьобик і пурхнув за димар.

— Тепер він зрозумів, що все добре, — мовила Сара. — Ось побачиш: він повернеться по решту крихт.

Горобчик і справді повернувся, привівши з собою друга. А потім друг полетів по родича, і вони вже разом улаштували бенкет. Горобці цвірінькали, про щось перемовлялися і голосно скрикували, час від часу зупиняючись, щоб нахилити голівку набік і окинути допитливим поглядом Лотті й Сару. Лотті так тішилася, що майже забула своє перше гнітюче враження про горище. І коли вона спустилася зі столу, повертаючись із небес на землю, Сара вже могла показати їй чимало принад свого помешкання, про існування яких вона й сама нещодавно не здогадувалась.

— Моя кімнатка така маленька й розміщена так високо вгорі, — казала вона, — що нагадує гніздечко на дереві. Поглянь, яка кумедна ця похила стеля! Бачиш, у цьому кутку кімнати заледве вдається стояти на повен зріст. А коли настає ранок, я можу лежати в ліжку й дивитися просто в небо крізь віконце у даху. Воно нагадує квадратну латку світла. Якщо день погожий, по небу пропливають маленькі рожеві хмарки і здається, що можна доторкнутися до них. Коли дощить, краплі стукотять і стукотять, ніби розповідають мені якусь приємну історію. Коли небо зоряне, можна лежати й рахувати, скільки зірок умістилось на клаптикові неба. Знаєш, їх там просто безліч! А поглянь лиш на цю заіржавілу решіточку в кутку! Коли б її начистити й розпалити в коминку вогонь, як хороше стало би! Бачиш, у мене й справді мила кімнатка.

Сара походжала кімнатою, тримаючи Лотті за руку, й жестами доповнювала розповідь про оздоби, які сама себе примушувала бачити. Їй вдалося переконати й Лотті, адже дівчинка завжди вірила в те, про що їй барвисто оповідала Сара.

— Поглянь, — казала вона, — тут, на підлозі, добре було б постелити м'який, ворсистий індійський килим блакитного кольору. А в цьому кутку — примостити диванчик з подушками. Просто біля нього можна поставити книжкову полицю з багатьма-багатьма книгами, щоб до них легко було дотягнутися. Перед коминком покласти шкуру, а стіни завісити покривалами, щоб не було видно побіленого, й почепити картини. Тут великі картини не пасуватимуть — лише маленькі, та неодмінно дуже гарні. Ось тут поставити лампу з темно-рожевим абажуром. А посередині має стояти стіл, накритий до чаю. Над вогнем у коминку хай би кипів маленький пузатий чайник. І ліжко мусить бути зовсім інше! М'яке, застелене чудовим шовковим покривальцем. Це було би просто чудово. І може, ми навіть змогли б умовити горобчиків подружитись з нами. Тоді вони прилітали би, стукали у вікно і просили впустити їх у кімнату.

— Саро! — вигукнула Лотті. — Я би хотіла тут жити!

Коли зрештою Сара вмовила свою маленьку підопічну спуститися, провела її і повернулась до себе на горище, вона стала посеред кімнатки і ще раз роззирнулася довкола. Чари від вигадок, які вона розповідала Лотті, розвіялись. Ліжко було тверде й накрите вицвілою ковдрою. Побілені стіни де-не-де світили шматками обдертої штукатурки, підлога була холодна й гола. Зламана решітка коминка зовсім заіржавіла, а скособочена старенька лавочка для ніг була єдиним сидінням у кімнаті. Дівчинка присіла на неї і затулила лице долонями. Після приходу Лотті їй стало навіть гірше, ніж раніше. Напевно, в'язні теж почуваються ще більш спустошеними після того, як до них ненадовго приходять відвідувачі.

— Тут так самотньо, — мовила Сара. — Інколи відчуваю, що ця кімната — найсамотніше місце у світі.

Так вона сиділа, аж доки її увагу не привернув тихенький звук, що долинав звідкись зблизька. Сара озирнулася, щоб роздивитись, звідки цей шум. Якби не стриманість, вона би притьмом підхопилася зі своєї лавочки. Неподалік на задніх лапках сидів великий пацюк і зацікавлено принюхувався. Кілька крихт від булочки впали на підлогу, і їхній запах виманив пацюка з нірки.

Пацюк виглядав дуже незвично й чимось нагадував карлика чи гнома із сивими вусами. Сара зачаровано дивилась на нього. Він теж поглядав на дівчинку блискучими очицями, наче про щось запитуючи. Пацюк, без сумніву, дуже вагався, і в дівчинки майнула химерна думка.

"Напевно, важко бути пацюком, — міркувала вона. — Нікому ти не подобаєшся. Люди підскакують і втікають із криками: "Ох, потворний пацючище!". Певно, мені б не подобалося, якби люди, побачивши мене, підскакували й верещали: "Ох, потворна Сара!". А потім ставили би на мене пастки, підкидаючи туди їжу. Бути пацюком — це зовсім не так, як бути горобчиком. Але ж ніхто не питав цього пацюка, чи хоче він бути пацюком. Ніхто не пропонував йому натомість стати горобцем".

Дівчинка сиділа дуже тихенько, тож пацюк посміливішав. Він дуже її боявся, та, може, в нього було таке серце, як і в горобчика, й воно підказало йому, що ця дівчинка — не з тих, які накидаються зненацька. Пацюк був дуже голодний. Удома, за стіною, на нього чекала велика сім'я, а йому кілька останніх днів страшенно не щастило. Тож пацюк лишив своїх діток, що пищали від голоду, й вирішив ризикнути заради кількох крихт. Він опустився на лапки.

— Давай, — підбадьорювала його Сара. — Тут нема пастки. Бери крихти, бідолашко! В'язні у Бастилії часто приятелюють із пацюками. Сподіваюсь, і нам із тобою вдасться подружитися.

Невідомо, як саме тварини розуміють людей, але те, що вони таки розуміють, сумніву не підлягає. Може, є мова без слів, зрозуміла всім у світі. Може, в кожній живій істоті є душа, що здатна беззвучно спілкуватися з іншою душею. Хай там як, а пацюк здогадався, що йому зараз тут безпечно — попри те, що він пацюк. Він знав, що це юне людське створіння не підскочить і не налякає його диким вереском, не буде кидати в нього чимось важким, не поцілить у його тільце й не примусить накульгуючи тікати до своєї нірки, щоб сховатися там. Він справді був непоганим пацюком і не бажав нікому завдавати шкоди. Коли він стояв на задніх лапках і нюшкував повітря, втупивши свої яскраві очиці у Сару, то сподівався, що дівчинка це зрозуміє і не ставитиметься до нього вороже. І коли в дивовижний спосіб, без жодного слова, пацюк зрозумів, що так і буде, він тихенько попрямував до крихт і заходився їх їсти. Жуючи, він раз по раз кидав погляди на Сару, точнісінько як горобці перед тим. Пацюк дивився так вибачливо, що це розчулило дівчинку.

Вона сиділа й дивилась на нього, не рухаючись. Одна крихта була значно більша, ніж інші, — її й крихтою складно назвати. Було очевидно, що пацюку страшенно кортить отримати цей шматок, але він лежав надто близько біля лавочки, а пацюк ще був наполоханий.

"Певно, він хоче віднести його сім'ї, що зачаїлася за стіною, — подумала Сара. — Якщо я не дивитимусь на нього, може, він зважиться підійти і взяти".

Дівчинка з цікавістю затамувала подих. Пацюк підібрався трохи ближче і з'їв ще кілька крихт, а тоді спинився і насторожено принюхався, скоса поглядаючи на Сару. Потім він кинувся до шматочка булочки, як ті відчайдушні горобці, ухопив його і попрямував до щілини в стіні, де й зник.

— Я так і знала, що він збирався занести булочку дітям, — мовила Сара. — Думаю, ми з ним заприятелюємо.

Через тиждень чи більше настала одна з тих рідкісних ночей, коли Ерменґарда знаходила можливість прокрастися на горище. Проте коли дівчинка тихенько постукала пучками пальців у двері, Сара не виходила до неї хвилини зо дві-три. У кімнаті було так тихо, що Ерменґарда подумала, ніби її подруга спить. А потім, щиро здивована, почула, як Сара стиха засміялась і промовила до когось, умовляючи:

— Ось тут! — дослухалась Ерменґарда. — Забирай і йди додому, Мельхиседеку! Іди додому!

Майже одразу Сара відчинила двері й побачила, що на порозі стоїть спантеличена Ерменґарда.

— А з ким… З ким це ти говорила, Саро? — поцікавилась вона.

Сара мовчки втягла її за руку до кімнати, втішено усміхаючись.

— Пообіцяй мені, що не злякаєшся і не скрикнеш навіть на остілечки. Або я тобі нічого не скажу, — відповіла вона.

Ерменґарда відчувала, що й зараз готова закричати, але спробувала опанувати себе. Вона озирнулася довкола й нікого не побачила. Але ж Сара точно з кимсь говорила! Ерменґарді на гадку спали привиди.

— А це… Воно мене злякає? — полохливо спитала вона.

— Дехто й справді їх боїться, — відповіла Сара. — Я й сама боялася спочатку. Але зараз уже не боюсь.

— Це що — привид? — затряслася товстушка.

— Та ні, — сміючись відповіла Сара. — Це мій пацюк.

Ерменґарда миттю підскочила й застрибнула на стареньке вилиняле ліжко. Вона підібгала ноги під себе, накривши їх нічною сорочкою і червоною шаллю. Дівчинка не кричала, але від страху їй забило дух.

— Ох, лишенько! — прошепотіла вона, задихаючись. — Пацюк! Пацюк!

— Я знала, що ти злякаєшся, — мовила Сара. — Але боятись нема чого. Я його приручила. Він уже знає мене і приходить, коли я його гукаю. Хочеш його побачити? Чи ти дуже налякана?

Усі ці дні Сара приносила з кухні об'їдки, дружба між ними міцніла, і дівчинка вже майже забула, що полохлива істота, яка вже стала дорога її серцю, — це всього-на-всього пацюк.

Спершу Ерменґарда так боялася, що могла лишень заціпеніло сидіти на ліжку. Проте Сарин спокій та історія першого знайомства з Мельхиседеком розбудили в ній цікавість. Дівчинка перехилилася через край ліжка і спостерігала, як Сара підійшла до нірки й стала навколішки.

— А він… Він не може швидко-швидко вибігти й застрибнути на ліжко? — спитала Ерменґарда.

— Ні, — відповіла Сара. — Він так само чемний, як і ми. Він дуже схожий на людину. Ось, дивись!

Вона ледве засвистіла — так тихо й ніжно, що цей звук можна було почути лише в цілковитій тиші. Сара повторила свист кілька разів з такою зосередженістю, що Ерменґарда подумала, чи не чаклує її подруга. І зрештою у відповідь на заклик із нірки вистромилась голова із сірими вусами і блискучими очицями. Сара взяла кілька крихт і кинула Мельхиседеку. Він повагом підійшов до них і заходився їсти. Найбільший шматочок узяв і діловито потягнув назад до своєї нірки.

— Бачиш, — пояснила Сара, — це для його жінки і діток. Він дуже милий. Завжди їсть найменші шматочки. А коли повертається до нірки, я завжди чую, як його сім'я пищить від радості. Я вже розрізняю три різних види писку. Дітки пищать по-одному, місіс Мельхиседек — по-іншому, а в самого Мельхиседека — свій власний писк.

Ерменґарда засміялася.

— Саро! — сказала вона. — Ти така дивачка! Але ти дуже, дуже хороша.

— Я знаю, що я дивачка, — весело погодилася Сара. — І я намагаюся бути хорошою. — Вона потерла чоло своєю маленькою ручкою, і її обличчя раптом стало розгубленим і водночас сповненим ніжності. — Татко завжди сміявся з мене, але мені це подобалось. Він думав, що я — дивачка, але любив, коли я робила щось незвичайне. І я без цього не можу. Без цього я не змогла би жити, — стиха додала вона.

Ерменґарді було страшенно цікаво, як і завжди.

— Коли ти щось вигадуєш, — сказала вона, — то здається, ніби твоя уява оживає.

Зараз ти говориш про Мельхиседека так, наче він людина.

— А так і є, — відповіла Сара. — Він відчуває голод і страх, точнісінько як ми. Він має дружину і дітей. Звідки нам знати, що він не вміє думати так само, як ми? У нього очі, як у людини. Ось чому я вирішила дати йому ім'я.

Сара сіла на підлогу так, як любила найбільше, — обійнявши коліна.

— Крім того, — додала вона, — він пацюк із Бастилії, посланий, щоб стати моїм другом. Я завжди можу підібрати скибку хліба, яку викинула кухарка, і цього буде достатньо, щоб нагодувати його.

— А це ще Бастилія? — палко запитала Ерменґарда. — Ти завжди вдаєш, що це Бастилія?

— Майже завжди, — відповіла Сара. — Інколи я намагаюся вдавати, ніби це — якесь інше місце. Але Бастилія підходить найкраще, особливо коли стає холодно.

Зненацька Ерменґарда аж підскочила на ліжку, злякана звуком, який почула. Це були два виразні удари по стіні.

— Що це? — вигукнула вона.

Сара підвелася з підлоги й відповіла з неабияким драматизмом:

— В'язень із сусідньої камери.

— Беккі! — із захватом скрикнула Ерменґарда.

— Так, — підтвердила Сара. — Ось послухай: два удари означають: "В'язню, ти там?"

У відповідь вона постукала по стіні тричі.

— А це означає: "Так, я тут, у мене все гаразд".

З-за стіни від Беккі почулось чотири удари.

— Це означає, — пояснила Сара, — "Тоді, друже по нещастю, хороших тобі снів. На добраніч".

Ерменґарда аж світилась від задоволення.

— Саро! — радісно шепотіла вона. — Це схоже на справжню історію!

— А це і є історія, — сказала Сара. — Усе на світі — історії. Ти історія, я історія. Міс Мінчін — історія.

Вона сіла поруч і розповідала далі, доки Ерменґарда не забула про те, що й вона теж певною мірою — в'язень-утікач. Сара мусила нагадати подрузі, що цілісіньку ніч лишатись у Бастилії не можна, а треба тихенько спуститися сходами вниз і повернутись до свого покинутого ліжка.

Розділ 10

Індійський джентльмен

Проте для Ерменґарди та Лотті було небезпечно пробиратись на горище. Вони щоразу не знали, чи застануть там Сару, і чи не забагнеться міс Амелії затіяти перевірку — походити поміж ліжками вихованок після відбою. Тож подруги навідувались дуже рідко, й Сара

почувалася самотньою. Навіть більше, ніж на горищі, відчуття самотності допікало їй, коли вона була внизу. Дівчинка не мала з ким перекинутися словом. Виконуючи доручення в місті, вона знічено брела вулицями, несучи кошика чи пакунок і намагаючись утримати капелюшка, якщо дув вітер, чи відчуваючи, як вода заливає її черевики, коли дощило. Тоді, серед метушливого натовпу людей, Сара переживала свою самотність найгостріше. Коли вона була принцесою Сарою і проїжджала вулицями в екіпажі або прогулювалась у супроводі Марієт, вираз її милого, жвавого личка та ошатні пальта і капелюшки примушували людей обертатись. Щаслива, багато вбрана дівчинка, природно, привертає до себе увагу. А до обдертого, бідно вдягнутого дитяти ніхто й голови не поверне, не те щоб усміхнутись. Тож тепер на Сару ніхто не дивився, здавалось, ніби її взагалі не помічають, коли вона поспішала людним тротуаром. Вона почала швидко рости, а вдягалась і далі у найпростіші сукні з колишнього гардеробу, тож справді мала дуже дивний вигляд. Найдорожчий одяг, що колись їй належав, розпродали, а ті сукні, які лишилися, Сара мусила вбирати доти, доки вони зовсім не зносяться. Подеколи, проходячи повз дзеркальну вітрину, дівчинка, здавалось, готова була розсміятись, побачивши своє відображення. А подеколи вона червоніла й відверталася, закусивши губу.

Ідучи вечорами повз будинки з освітленими вікнами, Сара взяла за звичку зазирати до теплих кімнат і розважатись, вигадуючи різні історії про людей, що сиділи біля вогню чи довкола столів. Дівчинці подобалося заглядати до чужих осель, доки ще не зачинили віконниці. З кількома сім'ями, що жили в будинках на площі по сусідству з міс Мінчін, Сара навіть по-своєму заприятелювала. Найбільше їй подобалась та сім'я, яку вона назвала Великою Родиною. Не тому, що її члени були високими на зріст — зовсім навпаки, більшість із них були ще маленькими, — а тому, що їх дуже багато. У Великій Родині було вісім дітлахів, статна рум'янощока матір, статний рум'янощокий батько, статна рум'янощока бабуся, а на додачу кілька слуг. Вісьмох дітей частенько виводили на прогулянку чи вивозили у візочках спокійні няньки, або ж брала покататися в екіпажі їхня матуся. А ще вони вечорами мчали до дверей,

щоби зустріти свого татуся, поцілувати його і, пританцьовуючи довкола, стягнути з нього пальто й позаглядати в усі кишені в пошуках гостинців. Подеколи вони всі гуртом збиралися біля вікна дитячої кімнати, щоб повизирати на вулицю, поштовхати одне одного і дружно посміятися — зрештою, ці дітлахи завжди знаходили собі якусь розвагу, як і годиться у великих сім'ях. Сарі вони дуже припали до душі, тож вона дала їм імена, вичитані з книжок, — по правді, дуже романтичні імена. Вона вирішила, що їхнє прізвище буде Монморенсі, й називала їх так, коли не кликала Великою Родиною. Пухкеньке світлочубе немовлятко у чепчику було Етельбертою-Бошан Монморенсі; трошки старшу дівчинку вона назвала Віолеттою-Колмонделією Монморенсі; маленький хлопчик, який ледве навчився дибати на своїх товстеньких ноженятах, отримав ім'я Сидні-Сесиль-Вів'єн Монморенсі. Інших дітлахів звали Ліліанна-Євангеліна-Мод-Маріон, Розалінда-Гледіс, Гай-Кларенс, Вероніка-Юстасія і Клод-Гарольд-Гектор.

Одного вечора сталася кумедна пригода — хоча, з певного погляду, нічого кумедного в ній не було.

Кількох молодших Монтморенсі, очевидно, запросили на дитячу вечірку, й саме тоді, коли Сара йшла повз їхній будинок, вони проходили по тротуару до екіпажа. Вероніка-Юстасія і Розалінда-Гледіс, у білих мереживних сукнях із чудовими поясками, вже сіли в екіпаж, а п'ятирічний Гай-Кларенс саме поспішав за ними. Це був дуже симпатичний хлопчик — з рожевими щічками, синіми очима й кучериками, що обрамляли круглу голівку, — Сара аж забула про свій кошик і про свою пошарпану сукенку. По правді, вона забула про все, так їй хотілося помилуватись хлопчаком. Тож вона спинилась і задивилася на нього.

Саме було Різдво, й у Великій Родині розповідали чимало історій про бідолашних дітей, у яких нема ані матусі, ані татуся. Цим нещасним ніхто не покладе подарунок у шкарпетку, ніхто не поведе їх на святкову виставу — вони замерзали у своєму благенькому вбранні й хотіли їсти. У цих історіях добрі люди, інколи щиросердні хлопчики й дівчатка,

неодмінно зустрічали бідних дітлахів і давали їм гроші, дорогі дарунки або ж запрошували додому на щедрий обід. Щовечора під час читання таких оповідей Гая-Кларенса пробирало до сліз, і він з нетерпінням очікував, коли ж сам зустріне якусь знедолену дитину, щоб дати їй шестипенсовик, який був у нього. Цілих шість пенсів, на глибоке переконання хлопчика, були здатні забезпечити безбідне існування на все життя. Тож коли хлопчина крокував червоним килимом, розстеленим по тротуару від дверей до екіпажу, в кишені коротких штанців його матроського костюмчика лежав цей шестипенсовик. І саме тоді, як Розалінда-Гледіс піднялась в екіпаж і скочила на сидіння, щоб похитатись на пружинах, Гай-Кларенс запримітив Сару, що стояла осторонь у пошарпаній сукенці й капелюшку, зі стареньким кошичком у руках і пильно дивилась на нього.

Хлопчик подумав, що вона дивиться так зголодніло, бо, можливо, вже давно не їла. Звідки було йому знати, що Сара зголодніла за привітним, веселим життям, яке вирувало в нього вдома і про яке виразно промовляло його рум'яне личко. Хіба ж він міг здогадатися, що дівчинка дивилась так пильно, бо їй страшенно кортіло підхопити його на руки й поцілувати. Гай-Кларенс знав лише, що в неї великі очі, худеньке обличчя, тоненькі ніжки, кошик, який носить простолюд, і бідняцький одяг. Тож він засунув руку в кишеню, знайшов там свій шестипенсовик і підійшов до Сари.

— Ось, бідна дівчинко, — приязно промовив він. — Тримай шість пенсів. Я їх тобі дарую.

Сара поглянула на нього й раптом збагнула, що виглядає точнісінько як ті обірвані дітлахи, яких у кращі часи стрічала на тротуарі, коли очікувала, щоб подали її екіпаж. Вона й сама багато разів давала їм милостиню. Дівчинка почервоніла, а потім зблідла, й наступної миті зрозуміла, що не може взяти цей щиро запропонований шестипенсовик.

— Ні, ні! — промовила вона. — Ні, дуже дякую, проте я й справді не можу прийняти це!

Її голос зовсім не скидався на голос звичайної вуличної обідранки, й манерами вона нагадувала дівчинку високого походження, тож навіть Вероніка-Юстасія (яку насправді звали Дженет) і Розалінда-Гледіс (чиє справжнє ім'я було Нора) висунулись із віконця, щоб послухати.

Та Гай Кларенс збирався довести своє благодіяння до кінця. Він увіпхнув шестипенсовик до Сариної долоні.

— Ти маєш взяти ці гроші, бідна дівчинко! — впевнено наполіг він. — Ти зможеш купити собі щось поїсти. Це аж шість пенсів!

На його обличчі світилась така непідробна доброта, і, здавалось, він дуже засмутиться, якщо отримає відмову, тож Сара зрозуміла, що не може його розчарувати. Задерти перед ним носа було би просто жорстоко. Тому вона ковтнула свою гордість, хоча відчувала, як палають щоки.

— Дякую, — промовила Сара. — Ти дуже добрий, милий хлопчик.

І коли він, страшенно втішений, заліз в екіпаж, Сара пішла далі, намагаючись усміхатися, хоча їй дух забило, а в очах стояли сльози. Вона знала, що виглядає дивакуватою обірванкою, але досі навіть не здогадувалась, що її можна прийняти за жебрачку.

Коли екіпаж Великої Родини рушив, діти заходилися жваво перемовлятись.

— Ох, Дональде (так насправді звали Гая-Кларенса), — стривожено вигукнула Дженет, — чому ти вручив свій шестипенсовик тій дівчинці? Я впевнена, що вона — не жебрачка!

— І говорила вона не схоже на жебрачку! — і собі гарячкувала Нора. — Та й обличчя її зовсім не скидалось на обличчя злидарки.

— Та й узагалі, вона не жебрала, — мовила Дженет. — Боюся, вона на тебе розсердилась. Упевнена, що нікому не сподобається, якщо його помилково приймуть за жебрака.

— Вона не сердилася, — сказав Дональд, трохи спантеличений, але досі впевнений у тому, що вчинив правильно. — Вона усміхнулась і сказала, що я дуже добрий, милий хлопчик. І це так! — упевнено додав він. — Я дав їй аж шість пенсів!

Дженет і Нора перезирнулись.

— Жебрачка ніколи би так не сказала, — вирішила Дженет. — Вона би промовила: "Спасибі вам за ласку, пане, дякую, сер!" Чи поклонилась.

Сара анічогісінько не знала про це, але з того часу Велика Родина неабияк зацікавилась нею. З вікон дитячої кімнати постійно визирали обличчя, коли дівчинка проходила повз дім, а біля вогнища точилися розмови, присвячені її персоні.

— Вона працює кимсь на кшталт прислужниці у пансіонаті, — сказала Дженет. — Напевно, в неї немає рідних. Мабуть, вона сирота. Але вона точно не жебрачка, хоча й виглядає, наче обірванка.

Зрештою вони почали поміж собою називати Сару "Дівчинка-Яка-Не-Жебрачка", і хоча це було, звісно ж, задовге ім'я, подеколи воно звучало дуже весело, особливо коли наймолодші намагалися швиденько його промовити.

Сарі вдалося зробити дірочку в шестипенсовику. Вона почепила монетку на стареньку вузьку стрічку й повісила собі на шию. Її приязнь до Великої Родини зросла ще більше — так само, як зростала її прихильність до всіх, кого вона любила. Все більше Сара прив'язувалась до Беккі, з великим нетерпінням очікувала на ті два дні в тиждень, коли проводила для менших учениць уроки французької. Дівчатка щиро

полюбили її і змагались одна поперед одною за привілей стояти якомога ближче до Сари та обнімати її маленькими рученятами. Коли вони горнулись до неї, це живило її зголодніле серце. Сара так заприятелювала з горобцями, що варто було їй стати на стіл, просунути голову і плечі крізь віконце на горищі й цвірінькнути, як миттю чувся шелест крилець і цвірінькання у відповідь — невеличка зграйка непримітних міських птахів сідала на черепичний дах, щоб поговорити з нею і поклювати насипані крихти. З Мельхиседеком дівчинку поєднувала щира дружба. Він навіть почав інколи брати з собою місіс Мельхиседек, а часом приводив одне чи двійко дітлахів. Сара звикла говорити з ним: дивно, проте їй здавалося, що він її розуміє.

А до Емілі, що незворушно сиділа й дивилась просто себе, в душі Сари наростало дивне почуття. Воно з'явилося в одну з митей, коли самотність була особливо гнітючою. Дівчинці дуже хотілось повірити, чи принаймні вдавати, ніби повірила, що Емілі все розуміє і співчуває їй. Сара не хотіла зізнаватися собі в тому, що її єдина товаришка нічого не відчуває і не чує. Дівчинка інколи садовила ляльку на стілець, сідала навпроти неї на стареньку, оббиту червоним лавочку для ніг, пильно вдивлялась у ляльчине обличчя й починала вигадувати, доки не доводила себе до стану, що надто скидався на страх. Особливо моторошним це відчуття було вночі, коли все довкола завмирало і єдині звуки, які чулись на горищі, — це шкряботіння й писки Мельхиседекової родини, що раптово долинали з-за стіни. Найчастіше Сара уявляла, ніби Емілі — це добра чарівниця, що може захистити її. Інколи, дивлячись на ляльку надто довго, дівчинка поринала в дуже химерні мрії, і, ставлячи Емілі питання, відчувала: вона майже вірить у те, що лялька зараз їй відповість. Втім, Емілі ніколи не відповідала.

— Якщо вже говорити про відповіді, — казала собі Сара, намагаючись утішитися, — я й сама часто не відповідаю. Ніколи не відповідаю, якщо можу. Коли люди тебе ображають, найкращий захист від них — нічого не казати. Просто дивитись на них і думати. Міс Мінчін аж блідне від люті, коли я так поводжусь, міс Амелія виглядає зляканою, і дівчата теж. Коли ти не піддаєшся злості, люди знають, що ти

сильніша за них, бо ж вони недостатньо сильні, щоб стримати свою лють, а тому встигають наговорити різних дурниць, про які згодом шкодують. Немає нічого сильнішого, ніж злість, окрім здатності її приборкати — вона сильніша. Суть не в тому, щоб відповісти своїм ворогам. Я майже ніколи не відповідаю. Може, Емілі більш схожа на мене, ніж я сама. Може, вона вміє не відповідати навіть своїм друзям. Вона все тримає у своєму серці.

Та навіть цими доказами втішитися було нелегко. Бувало, після довгого, важкого дня, коли Сару ганяли туди-сюди з різними виснажливими дорученнями, хоча надворі було вітряно, холодно й накрапав дощ, її, змоклу й голодну, знову посилали з якимось завданням, бо нікому було згадати про те, що вона — лише дитина. Зрештою її худенькі ніжки натомлювались, уся вона наскрізь промерзала, та замість подяки чула лише сварку й бачила холодні, зневажливі погляди; коли кухарка була надто груба й жорстока; коли міс Мінчін мала особливо поганий настрій; коли учениці насміхалися над Сарою, бо вона виглядає, як справжня обірванка, — тоді вона вже не могла заспокоїти своє згорьоване, горде, самотнє серце мріями, дивлячись на Емілі, що просто сиділа на старому стільці, втупившись перед собою.

Одного з таких вечорів, коли Сара піднялась до себе на горище, замерзла, голодна і несамовита від обурення, погляд Емілі здався таким порожнім, а її напхані тирсою руки й ноги такими нерухомими, що вона втратила самовладання. Її ніхто не чекав, крім Емілі, — ніхто в цілому світі. Дівчинка сіла.

— Я скоро помру, — сказала вона.

Емілі дивилась просто себе без жодного виразу.

— Я більше не витримаю, — скаржилась бідолашна Сара, тремтячи всім тілом. — Знаю, що скоро помру. Мені дуже холодно. Я змокла. Я

така голодна, що вмираю. Я сьогодні пройшла тисячу миль, а вони тільки й знали, що сварити мене з ранку до вечора. А я ще й не знайшла те, по що мене посилала кухарка останнього разу, тому вона не дала мені вечеряти. Якісь чоловіки сміялись із мене, бо через своє старе взуття я посковзнулась і впала в калюжу. Тепер я брудна з голови до ніг. А вони сміялись. Ти чуєш мене?

Дівчинка подивилась на ляльчині скляні очі, люб'язне обличчя, й раптом її опанувала розпачлива туга. Вона жорстоко замахнулась рукою і скинула Емілі зі стільця, гірко розплакавшись, — Сара, яка ніколи не плакала.

— Просто лялька! — кричала вона. — Звичайна лялька, ля-лька! Тобі байдуже… Ти набита тирсою… У тебе ніколи не було серця! Ти нічого не відчуваєш… Ти лялька!

Емілі лежала на підлозі, її ноги безславно закинулись за голову, а кінчик носа відбився. Та вона лишалася спокійною, сповненою почуття власної гідності. Сара затулила обличчя руками. З-за стіни почулося шарудіння й попискування, ніби там хтось бився і кусався. Мабуть, це Мельхиседек давав прочухана комусь зі своєї сім'ї.

Сарині ридання потихеньку вщухли. Так втратити самовладання — це було на неї зовсім не схоже. Дівчинка аж сама собі здивувалася. За якийсь час вона підвела погляд і подивилась на Емілі, що, здавалось, теж позирала на неї впівока. І цього разу в погляді її скляних очей дівчинка помітила навіть якесь співчуття. Сара нахилилась і підняла її, відчуваючи докори сумління. Дівчинка спробувала усміхнутись.

— Твоєї вини нема в тому, що ти — просто лялька, — мовила Сара й зітхнула, змирившись із непоправним. — Ось Лавінія і Джессі не винні в тому, що вони такі безсердечні. Всі ми різні. Може, ти найкраща з усіх напханих тирсою ляльок.

І дівчинка поцілувала Емілі, поправила її вбрання і знову посадила на стільчик.

Сарі дуже хотілося, щоб хтось оселився в сусідньому будинку. Таке бажання виникло в неї тому, що до сусіднього вікна на горищі дуже близько. Було би просто чудово, якби одного дня його відчинили, й у квадратному отворі з'явилися чиясь голівка і плечі.

"Якби це була голівка милої дівчинки, — думала Сара, — я би для початку привіталась. А потім ми би порозмовляли, як і ведеться. Та, звісно, навряд чи в цій кімнатці житиме хтось, крім прислуги".

Одного ранку дівчинка поверталась із походу по крамницях — вона побувала в бакалії, у м'ясній лавці та пекарні. Сара завернула за ріг площі й побачила, на свою величезну радість, що доки її не було, біля сусіднього будинку зупинився фургон із меблями. Вхідні двері були відчинені навстіж, і чоловіки у робочому одязі снували туди-сюди, носячи важезні пакунки і меблі.

— Його купили! — вигукнула дівчинка. — У ньому справді хтось оселиться! Ох, як би я хотіла, щоби з вікна сусіднього горища визирнула мила дівчинка!

Сара б із радістю приєдналася до гурту цікавих, що спинились обабіч на тротуарі, аби подивитись, як носять речі. Дівчинка мала на думці таке: якби їй вдалося побачити якісь меблі з обстановки будинку, вона би щось дізналась про людей, котрим вони належать.

"Столи і крісла міс Мінчін дуже нагадують її саму, — міркувала Сара. — Я пам'ятаю, що подумала про це першої ж миті, коли побачила її, хоча була тоді дуже маленька. Потім я розповіла про це таткові, а він розсміявся і сказав, що підмічено влучно. Я впевнена, що Велика Родина має широкі, зручні крісла й дивани, а шпалери у червону квіточку нагадують мені їх усіх. Вони такі ж теплі, радісні, добрі й щасливі".

Згодом того ж дня Сару послали до зеленяра по петрушку, і коли вона проходила біля сусіднього будинку, її серце гулко забилось — вона побачила дещо дуже знайоме. На тротуарі стояли вийняті з фургона меблі: чудовий, пишно оздоблений стіл із дорогого дерева, кілька стільців і ширма, прикрашена східною вишивкою. Одного погляду на ці меблі було достатньо, щоб у Сариній душі збурилась дивна туга за домівкою. Ці речі до болю нагадали їй ті, які вона мала в Індії. А такий самісінький різьблений стіл, присланий колись її татком, міс Мінчін забрала собі.

— Просто чудові речі, — мовила дівчинка. — Здається, вони належать хорошій людині. Усі ці меблі дуже ошатні. Напевно, тут оселилася багата сім'я.

До будинку під'їжджали фургони з меблями, розвантажувались і звільняли місце для наступних — і так тривало цілісінький день. Кілька разів Сарі випадала нагода бачити речі, що виносили з фургонів. Стало ясно, що вона таки мала рацію: нові сусіди були заможними людьми. Усі меблі були розкішні й вишукані, а значна їх частина зроблена в східному стилі. Із фургонів виносили килими, завіси й прикраси, чималу колекцію картин і стільки книг, що вистачило б на цілу бібліотеку. Серед інших речей був і чудовий позолочений Будда на розкішному постаменті.

"Хтось із цієї сім'ї просто мусить бути з Індії, — подумала Сара. — Він точно звик до індійських речей і полюбив їх. Я справді рада. Відтепер я матиму відчуття, ніби вони — мої друзі, навіть якщо крізь віконце на горищі й не визирне мила дівчинка".

Коли Сара ввечері приносила для кухарки молоко (бідолашній загадували найрізноманітніші доручення), вона побачила несподіванку, яка ще більше розпалила її цікавість. Статний рожевощокий чоловік, глава Великої Родини, перетнув площу рішучим кроком і збіг сходами, що вели до дверей сусіднього будинку. У його ході була впевненість: здавалося, що він почувається, мов удома, і збирається у майбутньому часто підніматися і спускатися цими сходами. Він затримався в будинку

досить довго, кілька разів виходив, щоб дати розпорядження працівникам, ніби мав право на це. Сара могла з упевненістю сказати, що він найтіснішим чином пов'язаний із новоприбулими і діє в їхніх інтересах.

"Якби нові мешканці мали дітей, — гадала Сара, — діти з Великої Родини неодмінно приходили б, щоби погратись з ними. І, можливо, задля розваги вони могли би піднятись на горище".

Уночі, зробивши всю свою роботу, Беккі забігла провідати свою подругу по ув'язненню і заразом принесла новини.

— Тепер по сусідству житиме пан із Індії, міс, — сказала вона. — Я не знаю, чорний він чи ні, але точно індієць. Він страх який багатий, але дуже хворий, а джентльмен із Великої Родини — його юрист. У цього пана сталося якесь лихо, він від цього захворів і тепер ходить як у воду опущений. А ще він язичник — ідолам поклоняється, міс. Уявляєте, б'є поклони дереву й каменю. Я сама бачила, як йому в дім занесли ідола. Хтось обов'язково має прислати йому молитовник. Він же коштує недорого — всього кілька монет.

Сара усміхнулась.

— Не думаю, що він поклоняється ідолу, — сказала вона. — Людям подобається ставити вдома статуї — просто для краси. У мого татка теж був дуже гарний Будда, але ж татко йому не поклонявся.

Проте Беккі лишилася при своїй думці — вона вважала нового сусіда язичником. Так було б значно романтичніше, ніж якби цей джентльмен виявився добропорядним занудою, що ходить до церкви із молитовником. Беккі сиділа допізна і все розмірковувала над тим, який цей пан на вигляд, і як виглядала б його дружина, якби вона в нього була, і якими були б їхні діти, якби ця родина мала дітей. Сара помітила, що в глибині душі Беккі сподівалася на те, що вони будуть чорними,

носитимуть тюрбани, а ще — дівчинці хотілось цього понад усе — виявляться язичниками, як і їхні батьки.

— Я ще ніколи не жила з язичниками по сусідству, міс, — заявила Беккі. — Дуже хотілось би поглянути, які вони і як живуть.

Через кілька тижнів її цікавість нарешті була вгамована: виявилося, що новий мешканець не має ані дружини, ані дітей. Він збирався жити сам-один, зовсім не мав родини й виглядав дуже немічним і глибоко нещасним.

Одного дня до будинку під'їхав і зупинився екіпаж. Лакей зістрибнув із передка й відчинив дверцята. Першим вийшов джентльмен, який був батьком Великої Родини. Після нього з'явилась медсестра у формі, а тоді східцями спустились двоє прислужників. Вони допомогли вийти з екіпажа своєму панові, який виявився чоловіком зі змарнілим засмученим обличчям і геть виснаженим тілом, загорнутим у хутро. Його завели по сходах у дім, і слідом піднявся батько Великої Родини — він був дуже стурбований. Незабаром до будинку під'їхав екіпаж лікаря — певно, новий сусід потребував лікарської допомоги.

— У будинку поряд живе жовтий джентльмен, Саро, — прошепотіла Лотті після уроку французької. — Як ти гадаєш, він китаєць? На географії нам розповідали, що всі китайці мають жовту шкіру.

— Ні, він не китаєць, — прошепотіла Сара у відповідь, — він дуже хворий. Продовжимо робити цю вправу, Лотті: "Non, monsieur. Je n'ai pas le canif de mon oncle".[8]

Так розпочалася історія індійського джентльмена.

Розділ 11

Рам Дасс

Інколи навіть на площі можна було милуватись чудовими заходами сонця. Звісно, між димарів і дахів вдавалося вихопити лише їх фрагменти. З кухонного вікна заходу сонця зовсім не було видно, й лише невиразні прикмети підказували: щось відбувається. Цегляні стіни раптом набували теплої барви, повітря ставало рожевим чи світло-золотавим, або ж десь зблискувала смуга світла на віконному склі. Втім, було одне місце, звідки вдавалося спостерігати захід сонця у всьому його розмаїтті: громаддя червоних чи золотих хмар на заході; або пурпурова пелена, облямована знизу сяйвом; або кучеряві, прудкі хмарки, відтінені рожевим, — коли було вітряно, вони скидалися на зграю рожевих голубів на блакитному тлі, що хутко летять кудись удалечінь. Місце, звідки можна було помилуватися цією красою, а заразом подихати свіжим повітрям, — звісно ж, вікно на горищі. Коли площу раптово заливало дивовижне сяйво, і вона набувала чарівного вигляду наперекір закіптюженим деревам та огорожам, Сара знала: у небі щось відбувається. Тоді, щойно випадала нагода вийти з кухні непоміченою, так, щоб її не заходилися розшукувати, дівчинка не одмінно втікала й піднімалася сходами нагору, залазила на стіл і висовувалась у віконце так далеко, як лише могла. Тоді завжди вдихала на повні груди і оглядалася довкола. Їй здавалося, ніби вона одна володіє цілісіньким небом і всім світом. Із інших горищ ніхто ніколи не визирав. Зазвичай віконця на дахах були зачинені; лише подеколи їх відчиняли, щоб провітрити приміщення, але й тоді біля них нікого не було. І лише Сара полюбляла так стояти. Часом вона повертала обличчя до блакиті, що здавалася такою близькою, іноді дивилася на захід, де відбувалися дивовижні речі: хмари танули, пливли по небосхилу чи просто змінювали барву з рожевої на малинову або зі сніжно-білої на пурпурову, а то й сизувато-сіру. Інколи вони громадились, мов острови або величні гори, що оточували озера лазурової блакиті, чи розтопленого бурштину, чи прозорої зелені. Бувало, у химерні моря врізалися темні півострови; а бувало, тоненькі смужки суші з'єднували в одно дивовижні континенти. Траплялися місця, куди, здавалось, можна було добігти чи піднятися, щоб зачекати там на нові видовища аж доти, доки хмарина не розтане чи не попливе кудись. Зрештою, саме так усе це виглядало в Сариних очах, і раніше їй не доводилося бачити нічого

прекраснішого, ніж картини, які вона споглядала під цвірінькання горобців на даху, стоячи на столі й просунувши голову та плечі крізь віконце на горищі. До того ж їй завжди здавалося, ніби цвірінькання горобців о цій порі чудес звучить якось по-особливому м'яко.

Через кілька днів по приїзді індійського джентльмена до його нового будинку видався саме такий захід сонця. На превелику радість Сари, вся її пообідня робота на кухні вже була завершена й ніхто не віддав їй черговий наказ. Тож дівчинці вдалося легше, ніж зазвичай, утекти й піднятися нагору.

Вона залізла на стіл і визирнула надвір. Була дивовижна мить. На заході розлилася повінь розтопленого золота, немов збираючись затопити своєю красою цілий світ. Повітря наповнилось глибоким шапрановим світлом, і на його тлі птахи, що ширяли понад дахами, здавалися майже чорними.

— Яка краса, — тихо мовила Сара сама до себе. — Я відчуваю щось схоже на страх — так, ніби зараз має статися щось дуже дивне. Такі неймовірні заходи сонця завжди викликають у мене схожі відчуття.

Дівчинка зненацька повернула голову — її сполохав звук, що почувся за кілька ярдів[9] від неї.

Це був дивний скреготливий звук, що долинав із вікна сусіднього горища. Хтось прийшов так само помилуватися заходом сонця, як і Сара. Із віконця на горищі висунулася голова, але виявилося, що належить вона не дівчинці чи покоївці. Голова була обмотана білим тюрбаном, обличчя мало темну шкіру, а очі яскраво зблискували — це був справжнісінький індійський прислужник — "ласкар", нагадала собі Сара. А звук, почутий нею, видавала маленька мавпочка, яку він турботливо тримав на руках. Мавпочка тулилась до ласкарових грудей і щось скрекотіла.

Індус саме дивився на Сару, коли дівчинка спрямувала свій погляд на нього. Перше, що впало їй в око, був вираз смутку й туги за батьківщиною на його темному обличчі. Сара була переконана, що він прийшов подивитися на сонце, адже в Англії так рідко можна потішитися сонячним променями, що неважко й засумувати за ними. Якусь мить дівчинка з цікавістю спостерігала за ласкаром, а потім послала йому понад дахами усмішку. Вона добре знала, що щира усмішка може неабияк розрадити навіть незнайомця.

Без сумніву, Сарине приязне ставлення було для ласкара приємним. Вираз його обличчя миттю змінився — індієць розплився в усмішці у відповідь і показав такі сліпучо-білі зуби, що здалося, ніби його смагляве лице осяяло світло. Дружні іскорки в Сариних очах завжди діяли безвідмовно, коли люди почувалися стомленими чи пригніченими.

Напевно, ласкар дещо послабив увагу, доки вітався з дівчинкою, тож мавпочка відчула свободу. Вона більш за все любила пустувати й завжди була готова до пригод. Певно, несподівана поява дівчинки схвилювала її, тож вона раптово вирвалася, скочила на черепицю, перебігла по ній, скрегочучи кігтиками, й хвацько стрибнула Сарі на плече, а потім — до її кімнати на горищі. Мавпочка дуже насмішила дівчинку — ще б пак, таке кумедне створіння. Однак треба було повернути її господарю — якщо ласкар був її господарем, — і Сара задумалася, як би це зробити. Чи вдасться їй зловити втікачку, чи мавпочка не послухається і не піде їй у руки, чи взагалі вирветься, втече по дахах і загубиться? Ні, цього не можна допустити. Хтозна, може, вона належить індійському джентльмену, і бідолашний справді любить пустунку.

Дівчинка повернулася до ласкара, радіючи, що досі пам'ятала кілька слів на хіндустані,[10] які вивчила, коли жила в Індії з татом. Принаймні, вона сподівалася, що порозумітися вдасться. Тож Сара заговорила мовою, яку ласкар знав:

— Вона дасться мені до рук, якщо я її спробую спіймати? — спитала дівчинка.

Певно, Сара ще ніколи не бачила більшого здивування й радості, ніж ті, що відобразилися на смаглявому обличчі, коли вона заговорила знайомою мовою. По правді, бідолашному ласкару здалося, ніби це втрутилися боги, й ніжний голосок долинає просто з неба. Сара одразу здогадалася, що він знає, як слід розмовляти з дітьми європейців. Він засипав її запевненнями в пошані й подяками. Він готовий прислужитися Місіс Сагіб. Мавпочка — дуже добре створіння, і ніколи не кусається; та — от лихо! — її важко спіймати. Вона блискавично тікає з одного місця на інше. Тваринка буває неслухняна, але це не зі зла. Рам Дасс знає її з того часу, як вона була ще малям, і Рам Дасса вона слухається, але не завжди. Якби Міссі Сагіб дозволила Рам Дассу, він би сам переліз по даху до її кімнати, зайшов через вікно і зловив малу бешкетницю. Проте він побоюється, що Сара може подумати, ніби він поводиться надто вільно, а тому не дозволить йому цього зробити.

Втім, Сара дозволила.

— Ви зможете дістатися сюди? — поцікавилась вона.

— За хвилину, — відповів він.

— Тоді йдіть сюди, — сказала дівчинка. — Мавпочка метається по кімнаті. Певно, вона злякалась.

Рам Дасс сковзнув крізь віконце на горищі й перетнув відстань до сусіднього вікна так стійко й легко, ніби все життя тільки те робив, що гуляв дахами. Він проліз крізь Сарине віконце й безгучно приземлився на ноги. Тоді ласкар повернувся до дівчинки і ще раз привітався з нею на східний манер. Мавпочка побачила його і тихо скрикнула. Рам Дасс поспіхом зачинив віконце — про всяк випадок — і заходився ловити втікачку. Погоня була недовгою. Мавпочка кілька хвилин не давалася до

рук, очевидно насолоджуючись грою, але зрештою стрибнула до Рам Дасса на плече, знову притулилася до нього, щось щебечучи, і обійняла його довгими худими руками.

Рам Дасс шанобливо подякував Сарі. Дівчинка помітила, як він швидко окинув поглядом убогу кімнатку, але при цьому говорив з нею, як годилося розмовляти з донькою раджі, вдаючи, ніби нічого не помітив. Зловивши мавпочку, ласкар затримався в кімнаті ще на кілька хвилин і весь цей час він дякував, низько кланяючись, вихваляв Сару за виявлену милість. Капосна тваринка, — пояснював він, гладячи мавпочку, — насправді не така вже й шкодлива, і подеколи веселить його хворого господаря. То й дуже засмутився б, якби його улюблениця втекла й загубилася. По цих словах ласкар попрощався і виліз крізь віконце на горищі зі спритністю, якій могла би позаздрити навіть та сама мавпочка.

Залишившись на самоті, Сара стояла посеред своєї кімнатки на горищі й перебирала у пам'яті згадки, які збурив цей несподіваний візит. Вигляд колоритного вбрання і глибока пошана, що відчувалась у манерах ласкара, розворушили спомини про колишнє. Здавалося дуже дивним згадувати про те, як вона — прислужниця, котру лише годину тому кухарка ганяла образливими словами, — кілька років тому була оточена людьми, що ставилися до неї точнісінько так, як щойно Рам Дасс. Коли вона проходила повз, вони віталися з нею, кажучи "селям", схилялись так низько, що чоло ледь не торкалося землі; якщо їй випадало заговорити до них, вони були її слугами. Зараз усе це здавалося сном. Усе скінчилося й більше не повернеться. По правді, Сарі здавалося, що немає жодного виходу — ніщо ніколи для неї не зміниться. Вона знала, які плани на майбутнє плекає міс Мінчін. Доки Сара занадто юна, щоб стати вчителькою, їй доведеться виконувати роботу служниці, дівчинки на побігеньках, але при цьому не забувати всього того, що вона вже знала, й навіть якимось загадковим чином примудрятися продовжувати навчання. Дівчинка мусила більшість вечорів проводити в навчанні. Подеколи її знання перевіряли й суворо карали, якщо раптом виявлялося, що вона знає матеріал не так добре,

як від неї очікують. Правду кажучи, міс Мінчін знала, що Сарі вчителі не надто потрібні. Варто було дати дівчинці книжки, й вона просто ковтала їх — ледве не вчила на пам'ять. Зрештою з неї вийшла би хороша вчителька — нічим не гірша за тих, які по декілька років спеціально навчаються. Так і мало статися: коли Сара подорослішає, вона не покладаючи рук трудитиметься у класній кімнаті, так само, як зараз трудиться, виконуючи доручення всіх, кому не лінь. Тоді їм доведеться вбрати її у не такий пошарпаний одяг, але нема сумніву — її вбрання буде просте й потворне, щоб навіть вигляд підкреслював Сарину належність до обслуги. Оце й усе, що чекало на дівчинку в майбутньому, й Сара кілька хвилин стояла нерухомо, задумавшись про свою нерадісну долю.

Раптом дівчинці сяйнула думка, що додала рум'янцю щічкам і запалила вогники в очах. Сара розправила плечі й підняла голову.

— Хоч би що сталося, — мовила вона, — одна річ не зміниться. Навіть якщо мені доводиться ходити в лахмітті, я можу лишатися принцесою в душі. Звісно, почуватися нею було би значно легше, якби я була вбрана у позолочену парчу, але хіба ж може бути вища радість, ніж бути принцесою тоді, коли цього ніхто не помічає? Жила ж колись Марія Антуанетта — її скинули з трону, ув'язнили в темниці, їй довелося вдягатись у траурне вбрання, її волосся посивіло, та ще й усі ображали її, дражнили Вдовичкою. І все ж у ту мить вона була ще більше королевою, ніж за веселого розкішного життя. А найбільше я захоплююсь нею згодом. Вона не злякалася верескливої юрми, бо була сильнішою за всіх тих людей, навіть коли вони їй відрубали голову.

Подібна думка не була новою — Сара вже не раз міркувала про це. Дівчинка втішалась нею, коли випадали гіркі дні, й тоді вона ходила по будинку з виразом на обличчі, якого міс Мінчін не могла збагнути. Власниця пансіонату неабияк дратувалася, бо їй здавалось, ніби Сара подумки ширяє десь далеко — відчуває власну зверхність над усім світом. Виглядало на те, що вона майже не чує грубощів і ядучих образ, які лунають у її адресу, а якщо й чує, то зовсім ними не переймається.

Подеколи, вичитуючи щось своїй підопічній у звично жорстокій, деспотичній манері, міс Мінчін помічала у спокійному погляді Сариних надто дорослих очей відблиск гордої посмішки. Вона не знала, що тоді Сара сама собі каже: "Ви навіть гадки не маєте, що лаєте принцесу. І якби мені лишень забаглося, я могла би єдиним порухом руки засудити вас до смертної кари. Я зжалилася над вами тільки тому, що я — принцеса, а ви — звичайна собі нерозумна, злостива стара жінка, й не здатні змінитися на краще".

Такими думками Сара переймалася більш за все. Дивовижно, але вони заспокоювали дівчинку — і це було їй справді потрібно. Доки Сара перебувала під захистом таких думок, вона не злилась і не відповідала грубощами на злість і грубість інших.

"Принцесі годиться бути ввічливою", — казала вона сама собі.

Тож коли служниці, беручи приклад зі своєї хазяйки, ображали дівчинку й помикали нею, вона знаходила в собі сили тримати голову рівно й відповідати дуже ввічливо — від такого тону ті лишень витріщали очі.

— Вона так пишається, наче приїхала сюди з Букінгемського палацу, це сопливе дівчисько, — казала кухарка, підсміюючись. — Я частенько на неї зриваюся, але правди ніде діти: вона ніколи не забуває про гарні манери. "Якщо ви дозволите", "Чи не були б ви такі ласкаві?", "Перепрошую", "Чи дозволите потурбувати вас?" Вона знай сипле собі всякими слівцями, наче так і треба.

Наступного ранку після раптового знайомства з Рам Дасом і його мавпочкою Сара сиділа у класній кімнаті поміж своїх учениць. Вона вже закінчувала урок і збирала підручники з французької, згадуючи про різні випробування, що випали на долю осіб королівської крові, коли вони приховували своє походження. Наприклад, Альфреду Великому дружина пастуха надавала ляпасів, коли той спалив хлібці, які був

змушений пекти. Оце, напевно, та жінка злякалася, коли зрозуміла, що накоїла. Якби ж міс Мінчін довідалася, що Сара — Сара, в якої пальці вилазять із дірявих черевиків, — насправді принцеса!

На обличчі дівчинки з'явився ненависний власниці пансіонату вираз. Вона не змогла стримати люті — підскочила до вихованки й дала їй ляпаса, точнісінько так, як пастухова дружина колись відважила королю Альфреду. Ляпас примусив Сару спам'ятатися. Вона виринула з мрій і, переводячи подих, якусь мить стояла нерухомо. А потім мимохіть засміялася.

— З чого це ти смієшся, нестерпне, нахабне дівчисько? — вигукнула міс Мінчін.

Сарі знадобилося кілька секунд, що опанувати себе і згадати, що насправді вона — принцеса. Її щока почервоніла й пекла від отриманого удару.

— Я задумалась, — відповіла дівчинка.

— Негайно проси в мене вибачення! — крикнула міс Мінчін.

Сара на якусь мить вагалася перед тим, як відповісти.

— Я готова перепросити за свій сміх, якщо це було нечемно з мого боку, — сказала вона. — Але я не проситиму пробачення за те, що я задумалась.

— І про що ж це ти думала? — вимогливо спитала міс Мінчін. — Як ти взагалі посміла? Про що це ти задумалась?

Джессі захихотіла. Вони з Лавінією штурхали одна одну ліктиками, щоб привернути увагу. Втім, це було зайве: всі дівчатка вже й так відірвалися від книжок, щоб послухати. Їм подобалося спостерігати за

нападками міс Мінчін на Сару. Сара завжди відповідала якимись дивними словами й не виглядала зляканою ані на йоту. От і зараз вона не виказувала страху, хоча її щока після ляпаса горіла й очі були яскраві, мов зірки.

— Я задумалась про те, — з гідністю, ввічливо відповіла вона, — що ви навіть не здогадуєтеся, що чините.

— Як це: я не здогадуюся, що чиню? — міс Мінчін забило дух від люті.

— Саме так, — вела далі Сара. — Я міркувала про те, що б сталося, якби я була принцесою, а ви дали мені ляпаса, — як я на це відповіла б. Також я думала: якби я і справді була принцесою, то ви б ніколи не наважилися на такий учинок, хай би що я сказала чи зробила. А ще я думала про те, як би ви здивувалися, коли б раптом з'ясували, що…

Дівчинка так виразно уявила собі навіяну фантазією картинку, що в її словах відчувалась упевненість, здатна справити враження навіть на міс Мінчін. Власниці пансіонату з її обмеженим, вузьким розумом навіть на мить здалося, що за цими безстрашними, впевненими словами ховається якась правдива сила.

— Що? — вигукнула вона. — Що з'ясувала?

— Що я і справді принцеса, — мовила Сара, — і можу робити все, що заманеться, — все, що спаде мені на гадку.

Усі учениці завмерли з круглими від неймовірного подиву очима. Лавінія навіть перехилилася через сидіння, щоб краще було видно.

— Геть до своєї кімнати! — оскаженіло закричала міс Мінчін. — Негайно! Геть із класу! А ви, юні леді, повертайтесь до своїх уроків!

Сара легенько вклонилася.

— Перепрошую за свій сміх, якщо він здався вам неввічливим, — сказала вона і вийшла з кімнати, лишивши міс Мінчін потерпати від власної люті, а дівчаток — перешіптуватись над підручниками.

— Ти її бачила? Ти бачила, яка вона була дивна? — ніяк не могла вгамуватися Джессі. — Я зовсім не здивуюся, коли виявиться, що все це не просто так. Думаю, вона щось приховує!

Розділ 12

По той бік стіни

Коли ти мешкаєш у будинку, котрий межує з іншим, дуже цікаво розмірковувати про те, що говорять і роблять за стінами кімнат, у яких тобі доводиться жити. Сара любила розважатися, намагаючись уявити, що саме приховує стіна, яка розділяла Зразковий пансіонат і дім індійського джентльмена. Дівчинка знала, що класна кімната межує з його кабінетом, і сподівалася, що стіни досить товсті, аби стримувати галас, який здіймався подеколи після уроків, — вона не хотіла, щоб крики заважали йому.

— Мені він дедалі більше подобається, — казала Сара Ерменґарді, — тож я не хотіла б, щоб його щось турбувало. Мені здається, що він став моїм названим другом. Таке буває навіть з людьми, з якими ти ніколи й словом не перекинулась. Ти просто можеш спостерігати за кимсь, думати про нього і співчувати йому — зрештою, ти з ним майже зріднишся. От я по-справжньому хвилююся, коли бачу, що до індійського джентльмена двічі на день викликали лікаря.

— У мене небагато родичів, — задумливо сказала Ерменґарда, — і я цьому дуже рада. Вони мені не подобаються. Дві мої тітки завжди кажуть: "Боженько, Ерменґардо! Яка ж ти гладка! Тобі не варто їсти

стільки солодощів", — а мій дядько завжди ставить питання на кшталт: "Коли Едуард III посів трон?" або "Хто помер від переїдання міног?"

Сара засміялась.

— Люди, з якими ти ніколи не розмовляв, не питають такого, — сказала вона. — Я впевнена, що індійський джентльмен ніколи б цього не робив, якби познайомився з тобою. Він мені подобається.

Їй подобалась Велика Родина, бо всі, хто належав до неї, виглядали щасливими. А індійський джентльмен зачепив її серце, бо здавався нещасним. Ясно було, що він не зовсім одужав після якоїсь тяжкої хвороби.

На кухні — де вся прислуга бозна-звідки дізнавалася про все — не вгавали балачки про нового сусіда. Насправді він не був індійським джентльменом, а виявився англійцем, який довго мешкав в Індії. Його спіткало велике нещастя, і якийсь час його статки були під такою загрозою, що він думав, ніби став банкрутом і назавжди втратив своє добре ім'я. Потрясіння було таке сильне, що він ледве не помер від запалення мозку. І саме тоді, коли його здоров'я було підірване, справи пішли на лад — індійському джентльменові вдалося зберегти своє майно. І все це було пов'язано з копальнями.

— Уся це сталося через копальні, де видобувають діаманти! — казала кухарка. — Я сама ніколи ані копієчки не вклала б у копальні, а надто діамантові! — додала вона, косуючи на Сару. — Знаємо, що стається з тими, хто на них покладається.

"Він пережив те саме, що й мій татко, — думала Сара. — Захворів, точнісінько як мій тато, але не помер".

Після цього її серце ще більше прихилилося до індійського джентльмена. Тепер, коли їй давали якесь доручення пізно ввечері, вона

навіть раділа, адже завжди був шанс, що штори на вікнах сусіднього будинку ще не будуть завішені, а отже, їй вдасться зазирнути до теплої кімнати і побачити там свого названого друга. Коли нікого не було поряд, дівчинка зупинялась і, тримаючись за сталеву огорожу, бажала йому доброї ночі, ніби він її міг чути.

"Може, він відчуває, навіть якщо й не чує, — вимріювала вона. — Може, добрі думки здатні наснажувати людей навіть крізь вікна, двері й стіни. Може, ви почуваєтесь трішки краще, і навіть не знаєте чому, коли я стою тут, на вулиці, і сподіваюся, що вам поліпшає і ви знову будете щасливим".

— Мені дуже вас шкода, — палко шепотіла дівчинка. — Як би я хотіла, щоб у вас була своя маленька хазяєчка, яка дбала би про вас так, як я дбала про свого татка, коли в нього боліла голова. Я й сама рада бути вашою маленькою хазяєчкою! На добраніч, на добраніч. Хай вас благословить Господь!

І вона ішла собі, відчуваючи, що й сама втішилась і зраділа. Її співчуття було дуже сильним, і дівчинці здавалося, що воно просто мусить якось наснажувати бідолашного індійського джентльмена, який сидів сам-один у кріслі біля коминка, підперши чоло рукою, і сумно вдивлявся у вогонь. Сара гадала, що він виглядає як людина, котру мучить якась нагальна гризота, а не просто спогади про пережиті труднощі.

"Скидається на те, що його турбує щось зараз, — казала дівчинка сама собі, — але ж він повернув собі багатство і з часом здолає запалення мозку, тож навряд чи це все. Певно, є ще якась причина для його смутку".

Якщо ця причина й справді існувала — біда, про яку не чула прислуга, — Сара була впевнена, що про неї мусить знати батько Великої Родини — джентльмен, котрого вона називала містером

Монморенсі. Він частенько навідувався з візитами до хворого, подеколи з ним приходила й місіс Монморенсі та їхні діти. Індійський джентльмен, здавалося, найбільше прихилився серцем до двох старших дівчаток — Дженет і Нори. Саме вони так переполошилися, коли їхній братик Дональд вручив Сарі шестипенсовик. Індійський джентльмен ставився до дітей із великою приязню. Дженет і Нора теж відчували до нього прихильність і з нетерпінням чекали на той вечір, коли їм дозволять перетнути площу й ненадовго завітати в гості до нового сусіда. Візити були дуже короткими, бо джентльмен почувався страшенно хворим.

— Бідний він, — говорила Дженет, — каже, що ми його веселимо. Ми стараємось підбадьорити його хоч якось.

Дженет була найстаршою, вона стежила, щоб інші діти поводились як слід. Саме вона зважувала, коли настала зручна мить, щоб порозпитувати індійського джентльмена про Індію, і саме вона помічала, коли господар починав стомлюватися, тож слід було вгамуватись і покликати Рам Дасса. Дітям подобався Рам Дасс.

Він міг би розповісти неймовірну кількість історій, якби тільки вмів говорити якоюсь мовою, крім хіндустані. Справжнє прізвище індійського джентльмена було Керрісфорд, і при нагоді Дженет розповіла містеру Керрісфорду про випадок із "Дівчинкою-яка-не-жебрачка". Його дуже зацікавила ця історія, особливо після того, як він почув від Рам Дасса про пригоду з мавпочкою на даху. Рам Дасс детально описав йому занедбане горище — голу підлогу, потріскану штукатурку, заржавілу решітку коминка, де не горіло багаття, й тверде вузеньке ліжко.

— Кармайкле, — звернувся індійський джентльмен до батька Великої Родини, вислухавши опис, — цікаво, скільки таких горищ на цій площі, і скільки бідолашних дівчаток-прислужниць змушені потерпати від жахливих умов, коли я не можу вмоститися на своїх м'яких перинах, оточений багатством, що більшою мірою належить не мені?

— Мій бідний друже, — бадьоро відповів містер Кармайкл, — що швидше ви припините картати себе, то буде краще. Навіть якби ви володіли багатствами всієї Індії, вам би не вдалося виправити все на світі. Навіть якщо ви відремонтуєте всі горища на цій площі, все одно лишаться такі самі обдерті кімнатки на інших площах і вулицях. Нічого тут не вдієш!

Містер Керрісфорд сидів, кусаючи нігті, й дивився на розпечене вугілля у коминку.

— А чи припускаєте ви, — трохи помовчавши, мовив він, — що, можливо, дитина, про яку я весь час думаю, не можу не думати, — що вона й сама потерпає від таких умов, як та бідолашна дівчинка, котра живе по сусідству?

Містер Кармайкл поглянув на нього з тривогою. Він знав: найгірше, що міг зробити індійський джентльмен для себе і свого здоров'я, — це ненастанно думати про одну велику проблему, що страшенно його турбувала.

— Якщо дівчинка, котру ми розшукуємо, справді зі школи мадам Паскаль у Парижі, — заспокійливо відповів він, — то вона зараз із людьми, яким можна довірити турботу про неї. Вони прийняли її за дочку, бо вона була найліпшою подружкою їхньої покійної донечки. У них більше немає дітей, і мадам Паскаль казала, що вони самі — багаті росіяни.

— І все ж ця нещасна жінка анічогісінько не знає про те, куди вони її забрали! — вигукнув містер Керрісфорд.

Містер Кармайкл стенув плечима.

— Цій француженці не позичати метикуватості й життєвої мудрості. Вона дуже зраділа, коли все так добре залагодилось, і турбота про

дівчинку, що лишилась на її утриманні після батькової смерті, сама по собі спала з її плечей. Такі жінки не схильні завдавати собі клопоту й розпитувати про долю дітей, які могли би стати для них зайвим тягарем. А названі батьки дівчинки зникли в невідомому напрямку, не лишивши по собі ані сліду.

— Але ж недарма ви сказали: якщо це та дівчинка, яку ми розшукуємо. Ви сказали "якщо". Ми не впевнені. Та й прізвище не збігається.

— Мадам Паскаль казала "Керью" замість "Кру", та цілком можливо, що це просто особливість вимови. Обставини надзвичайно схожі. Англійський офіцер із Індії віддав свою осиротілу донечку до школи. Він помер після того, як розорився, — містер Кармайкл затнувся, ніби йому сяйнула якась нова думка. — А ви впевнені, що дівчинку віддали до школи саме в Парижі? Ви впевнені, що це був Париж?

— Дорогий друже, — гірко вигукнув Керрісфорд, — я ні в чому не впевнений! Я ніколи не зустрічався ані з самою дівчинкою, ані з її матір'ю. Ми з Ральфом Кру дуже дружили ще з дитинства, але не зустрічалися після школи аж до того дня, коли побачились в Індії. Я був повністю поглинутий ідеями про велетенські прибутки від копалень. Він теж захопився. Перспектива виглядала такою райдужною, що ми геть втратили голови. Коли ми бачились, то ні про що інше не говорили. Я тільки знав про те, що є донька, яку віддали на навчання до школи. Навіть не пам'ятаю зараз, звідки я про це довідався.

Він дуже розхвилювався. Так ставалося завжди, коли його досі ще слабкий мозок опановували спогади про болісні події минулого.

Містер Кармайкл стурбовано дивився на співрозмовника. Треба було поставити ще кілька запитань, але спокійно й обережно.

— А проте ви мали підстави думати, що школа була таки в Парижі?

— Так, — пролунало у відповідь, — адже мати дівчинки була родом із Франції, і я чув про те, що вона хотіла, аби її донька здобула освіту в Парижі. Виглядало дуже схоже на те, що так і сталося.

— Так, — погодився містер Кармайкл, — звучить логічно.

Індійський джентльмен подався вперед і вдарив по столу кволою рукою.

— Кармайкле, — мовив він, — я мушу знайти її. Якщо вона жива, вона десь є. Якщо вона не має друзів і бідує, це все моя вина. Як людина може одужати, коли в голові засіла така страшна думка? Щаслива випадковість втілила найфантастичніші мрії про успіх копалень, а донька бідолашного Кру, може, зараз жебракує десь на вулицях!

— Ні, ні, — сказав Кармайкл, — постарайтеся заспокоїтись. Хай вас втішить думка про те, що коли вона знайдеться, ви зможете їй вручити справжнє багатство.

— Чому ж мені забракло сміливості втриматись, коли справи пішли на спад? — застогнав згорьований Керрісфорд. — Думаю, я би так не розгубився, якби не був відповідальний за гроші інших людей, якби ризикував лише власним майном. Нещасний Кру вклав у нашу справу все, до останнього пенні. Він мені довіряв — ми були справжніми друзями. І він помер, переконаний, що я пустив його статки за вітром. Я, Том Керрісфорд, разом з яким він грав у крикет в Ітоні! Яким же негідником я виглядав у його очах!

— Не картайте себе так тяжко.

— Я картаю себе не за те, що справа була на межі банкрутства, — я картаю себе за те, що втратив мужність. Я втік, наче якийсь шахрай чи злодій, бо не міг з'явитися перед очі свого друга й повідомити йому про те, що я розорив його самого й позбавив статків його дитину.

Батько Великої Родини був людиною щиросердною, тож поклав руку на плече приятеля, щоб заспокоїти його.

— Ви втекли, коли ваш розум через хворобу уже не здатен був тверезо мислити, — сказав він. — Це було рішення, прийняте вже у стані марення. Якби ви не захворіли, то неодмінно залишились би, щоб боротися. А так уже через два дні після втечі ви були прикуті до лікарняного ліжка — вас здолало запалення мозку. Згадайте про це.

Керрісфорд затулив обличчя руками.

— Великий Боже! Справді, — мовив він, — я майже збожеволів від жаху й розпачу.

Я тижнями не міг склепити очей. Тієї ночі, коли я втік із дому, мені здавалося, ніби довкола скупчилися потвори, що насміхаються з мене і пащекують.

— Це пояснює вашу поведінку, — сказав містер Кармайкл. — Хіба може людина, що перебуває на межі запалення мозку, думати розсудливо?

Керрісфорд похитав головою.

— Коли я прийшов до тями, бідолашний Кру вже помер і був похований. А я жив, наче в тумані, — всі спогади розпливалися. Я не згадував про доньку Кру місяцями. А згодом усе здавалося вкритим якоюсь пеленою.

Він спинився на мить і потер чоло.

— Навіть зараз, коли я намагаюся щось пригадати, мені так здається. Впевнений, мені доводилось чути, як Кру згадує про школу, до якої послав доньку. Ви так не гадаєте?

— Він узагалі міг про це не згадувати. Ви навіть ніколи не чули справжнього імені дівчинки.

— Він весь час називав її по-домашньому — маленькою хазяєчкою — це була звичка ще з того часу, коли донька жила вдома. Але ті копальні вивіяли нам із голів решту справ. Навіть якщо він і казав мені щось про школу, я забув — цілковито забув. І зараз уже не пригадаю.

— Ну-ну, заспокойтесь, — сказав Кармайкл. — Ми знайдемо дівчинку. Продовжимо розшуки добросердних росіян, про яких розповіла мадам Паскаль. Їй неначебто здавалося, що вони живуть у Москві. Спробуємо шукати її там. Я поїду до Москви.

— Якби я сам був спроможний подорожувати, я б неодмінно подався з вами, — сказав Керрісфорд. — Але все, що я можу, — це сидіти тут, закутаний у хутра, й дивитись на вогонь. І коли я це роблю, мені здається, що на мене дивиться обличчя молодого Кру. Він виглядає так, ніби хоче запитати мене. Інколи він сниться мені вночі. Тоді він стає переді мною й запитує те саме. Кармайкле, можете відгадати, про що він мене запитує?

Містер Кармайкл відповів стиха:

— Не зовсім.

— Він завжди каже: "Томе, друже, де моя маленька хазяєчка?" — на цих словах він схопив руку Кармайкла і міцно стиснув її. — Я повинен відповісти йому — я повинен! Допоможіть мені знайти її. Допоможіть.

А по той бік стіни Сара сиділа в своїй кімнатці, розмовляючи з Мельхиседеком, який прийшов на вечерю.

— Сьогодні було важко почуватися принцесою, Мельхиседеку, — сказала вона. — Важче, ніж звичайно. Завжди стає важче, коли надворі

холоднішає і на вулицях сльота. Сьогодні Лавінія сміялась із моєї заляпаної спідниці, коли я проходила повз неї у коридорі, й мені закортіло спересердя їй відповісти — добре, що вчасно спинилася. Принцеси не відповідають грубістю на насмішки. Доводиться прикусити язика, щоб стриматись. Я так і зробила. Сьогодні видався холодний день, Мельхиседеку. І буде холодна ніч.

Раптом дівчинка схилила голову на руки — вона робила так часто, коли лишалась наодинці.

— Ох, татку, — прошепотіла Сара, — скільки часу минуло з тих пір, коли я була твоєю маленькою хазяєчкою!

Ось що відбувалось того дня по обидва боки стіни.

Розділ 13

Одна з багатьох

Зима видалася холодною. Бували дні, що Сарі доводилось пробиратися крізь сніги, коли її посилали з дорученнями. Навіть гіршими здавалися дні, коли сніг танув, змішувався з брудом, і під ногами була хляпавка. А бувало, туман стояв такий густий, що ліхтарі на вулицях горіли цілісінькими днями, й Лондон виглядав точнісінько так, як кілька років тому, коли центром проїжджав екіпаж, у якому сиділа Сара, притулившись до батькового плеча. Такими днями вікна у будинку Великої Родини завжди здавалися дуже затишними й вабили до себе погляд, а кабінет індійського джентльмена світився теплом і багатством кольорів. Але на горищі було так похмуро, що й словами не передати. Більше не було довгих світанків чи заходів сонця, якими можна було милуватися, й Сарі здавалося, що на небі нема ані зірочки. Брудно-сірі хмари низько нависали над дахами. Подеколи накрапав нудотний дощ. О четвертій годині, навіть якщо не було густого туману, надворі вже сутеніло. Коли Сарі було потрібно сходити по щось на горищі, вона

мусила запалювати свічу. Кухарка мала кепський настрій, тому чіплялась більше, ніж зазвичай. Беккі ганяли так, наче вона була рабинею.

— Якби вас тут не було, міс, — застудженим голосом звірялася вона Сарі однієї ночі, коли маленькій служниці вдалося пробратись на горище, — якби ви не сиділи у цій Бастилії в сусідній камері, то я, певно, померла би. Правда ж, зараз усе ніби стало правдою? Хазяйка поводиться точно як головний наглядач — я навіть бачу в'язку великих ключів, що торохтять у неї на поясі. Кухарка — теж наглядач. Розкажіть мені ще щось, міс, — може, про підземний тунель, проритий під стінами.

— Я розкажу тобі щось значно краще, — тремтячи, сказала Сара. — Закутайся у свою ковдру, я закутаюсь у свою. Ми щільно притулимось одна до одної на ліжку, а тоді я розкажу про тропічний ліс, де колись жила мавпочка індійського джентльмена. Коли я бачу, як мавпочка сидить на столі біля вікна й сумно визирає на вулицю, я впевнена, що вона згадує про тропічні ліси, де гойдалася, зачепившись хвостом за кокосові пальми. Я гадаю про те, хто ж зловив її, і чи лишились у неї родичі, яким вона рвала кокосові горіхи.

— Уже стало тепліше, — з удячністю сказала Беккі. — Якось так виходить, що навіть у Бастилії стає не так холодно, коли ви щось розказуєте.

— Це тому, що ти відволікаєшся, — мовила Сара, загортаючись у ковдру так, що виглядало лише її смагляве обличчя. — Я це вже помітила. Коли твоє тіло страждає, розум повинен думати про щось інше.

— А у вас так виходить, міс? — перебила її Беккі, пильно вдивляючись захопленими очима.

Сара нахмурила брови й на якусь мить задумалась.

— Інколи виходить, інколи ні, — хоробро відповіла вона. — Та коли виходить, я почуваюся добре. А ще думаю, що вийти може завжди, головне — достатньо практикуватися. От я останнім часом практикуюся значно більше, й тепер у мене виходить краще, ніж раніше. Коли все довкола здається жахливим — просто нестерпним, — я з усіх сил думаю про те, що насправді я — принцеса. Кажу сама собі: "Я зачаклована принцеса, і тому ніщо мене не скривдить і не виведе з рівноваги". Навіть не повіриш, як добре це допомагає! — сказала вона зі сміхом.

Сарі часто доводилося примушувати себе думати про щось стороннє. А випадків, коли мусила нагадувати собі, що вона принцеса, траплялося ще більше. Одне з найскладніших випробувань сталося похмурого дня, спогади про котрий, як дівчинка думала згодом, не потьмяніють у її пам'яті навіть через багато років.

Уже кілька днів безперестанку накрапав дощ. Надворі було холодно. Вулиці застилав понурий холодний туман. Усюди хлюпало липке лондонське болото, і понад усім цим простиралась пелена із мжички та туману. Утім, Сарині доручення ніхто не відміняв — вони були особливо довгими і стомливими, як часто траплялося саме в такі понурі дні. Сару посилали кудись раз за разом, доки її обшарпаний одяг не змок до нитки. На її старому капелюшку жалюгідне перо висіло, як брудна ганчірка, ще жалюгідніше, ніж завжди. А її розтоптані черевики до верху набрали води. На додачу до цього дівчинку позбавили обіду, бо міс Мінчін вирішила її покарати. Сара так замерзла, зголодніла й натомилася, що її обличчя витягнулось і сполотніло, тож добрі люди, що проходили повз бідолашну, проймалися співчуттям до неї. Та вона цього не помічала. Сара поспішала, намагаючись відволіктися і думати про щось інше. Зараз це було просто необхідно.

Усе, що їй залишалося робити, — це звично знайти в собі сили "вдавати" й "припускати". Втім, цього разу завдання виявилося складнішим, ніж зазвичай, і раз чи двічі дівчинці здалося, що відволікання лишень посилює голод і холод, замість того, аби допомогти забути про них. Та Сара наполегливо старалася, і доки у її драних

черевиках хлюпала вода, а вітер, здавалося, силкувався зірвати з неї благеньке пальтечко, дівчинка казала сама собі, що вона прогулюється, — для цього їй не треба було говорити вголос чи бодай ворушити губами.

"Припустимо, я вбрана в сухий одяг, — думала вона. — Припустимо, я взута в новенькі черевики, одягнута в довге, тепле пальто й вовняні панчохи, а в руках тримаю парасольку. І припустимо — припустимо, — що я саме стою біля крамнички з випічкою, де продаються гарячі булочки. І ось раптом я знаходжу шестипенсовик, який нікому не належить. Припускаю, що якби так сталося, то я зайшла би до крамнички, купила шість найгарячіших булочок і притьмом з'їла їх".

Інколи в світі стаються дива.

Принаймні із Сарою зненацька сталося диво. Вона саме мала переходити вулицю, коли казала собі всі ці речі. Болото було таке, що не обійти, — Сарі довелося перебрідати його, вона старалась іти якомога обережніше, але вберегтися від бруду було неможливо. Тож, прокладаючи шлях, їй довелося дивитись під ноги, і раптом — саме тоді, коли дівчинка вже підійшла до тротуару — вона побачила якийсь відблиск у канаві. Це була срібна монетка, — затоптана в бруд багатьма ногами, вона все ж зблиснула. Хоча й не шестипенсовик, але теж непогано — монета на чотири пенси.

За одну мить чотирипенсовик опинився у червоній від холоду Сариній долоньці.

— Ох, — дівчинці перехопило подих, — це правда! Це правда!

А потім — повірте, так і було — Сара побачила просто перед собою крамничку. Це була справжня булочна, і на її вітрину весела, статна, рум'янощока жінка саме ставила піднос зі свіжими булочками. Булочки

були гарячі, щойно із печі — великі, пухкенькі, апетитні булочки зі смородиновою начинкою.

На кілька секунд Сара відчула слабкість у ногах — від подиву, вигляду булочок і запаморочливого аромату теплого хліба, що сотався крізь вікно булочної.

Вона знала, що не варто вагатися, чи витрачати монетку. Вона точно вже довго лежала під ногами, її справжній власник розчинився у натовпі людей, що снували повсюди й штовхалися вулицями цілісінький день.

"Але я зайду й запитаю цю жінку із булочної, чи вона нічого не губила", — слабким голосом сказала собі Сара. Тож вона перетнула тротуар і стала підніматися сходами, що вели до крамниці. Аж раптом зупинилась від побаченого.

Це була маленька фігурка, ще жалюгідніша з вигляду, ніж сама Сара — її навіть можна було сприйняти за купу ганчір'я, якби з-під лахів не стирчали маленькі, почервонілі від холоду й замащені брудом ступні. Лахміття було закоротким, аби сховати ноги бідолашки. Над драним одягом стирчала голівка зі сплутаним волоссям та обмурзаним обличчям, на якому блищали великі, порожні, голодні очі.

Сара зрозуміла, що очі голодні, тієї ж миті, як побачила їх, і відчула, як у її душі росте співчуття.

"Ця дівчинка, — сказала собі Сара, зітхнувши, — одна із багатьох. І вона голодніша за мене".

Дівчинка — "одна із багатьох" — глянула на Сару і трошки посунулась, щоб дати їй дорогу. Вона звикла посуватись. Уже знала: коли вона потрапить на очі полісмену, той скаже їй: "Забирайся звідси".

Сара затисла в руці чотирипенсову монетку й кілька секунд вагалась. Потім звернулась до бідолашної:

— Ти голодна? — запитала вона.

Дівчинка відсунулася ще трошки.

— А то нє? — сказала вона хрипко. — Кишки зводить!

— Ти сьогодні не обідала? — запитала Сара.

— Не обідала, — дівчинка щільніше притулилася до стіни. — Не снідала, й не вечеряла. Нічо не їла!

— Відколи? — запитала Сара.

— Не знаю. Сьодні точно нічо не їла. Сидю тут, прошу милостиню — ніхто не дає.

Одного погляду на неї було для Сари досить, аби почуватися ще більш голодною і слабкою. Але в її голові й далі крутилися дивні думки, вона далі вела розмову із собою, хоча й почувала біль у серці.

"Якщо я принцеса… — міркувала вона. — Усі принцеси, навіть ті, яких позбавили трону й заслали у вигнання, завжди діляться з простолюдом. Особливо коли бачать когось, хто бідує більше, ніж вони. Принцеси завжди діляться. Одна булочка коштує пенні. Якби в мене був шестипенсовик, я могла би з'їсти шість булочок. А так жодна з нас не наїсться. Але все ж це буде краще, ніж нічого".

— Зажди хвильку, — сказала Сара жебрачці й зайшла до крамнички.

У булочній було тепло і смачно пахло. Жінка, що там працювала, саме збиралася поставити на вітрину чергову порцію гарячих булочок.

— Скажіть, будь ласка, — запитала Сара, — ви не губили чотири пенси — срібну чотирипенсову монетку?

І вона простягнула жінці гроші.

Жінка подивилась на монетку, а потім на дівчинку — на її натхненне обличчя і подертий, проте колись дорогий одяг.

— На щастя, ні, — відповіла вона. — Ви її знайшли?

— Так, — відповіла Сара. — У канаві.

— Тоді заберіть її собі, — порадила жінка. — Вона, певно, лежала там уже з тиждень. Одному Богу відомо, хто її загубив. Ви ніколи цього не довідаєтесь.

— Я так і знала, — відповіла Сара, — але подумала, що буде правильно запитати у вас.

— Не кожен би так зробив, — мовила жінка, видаваючись водночас збентеженою, заінтригованою і доброзичливою. — Може, ви хочете щось придбати? — додала вона, помітивши, як Сара дивиться на булочки.

— Якщо можна, чотири булочки, — сказала Сара. — Адже вони коштують пенні за одну.

Жінка підійшла до вітрини й поклала булочки у паперовий пакунок.

Сара помітила, що до пакунка потрапило шість булочок.

— Вибачте, я просила чотири, — уточнила дівчинка. — У мене є тільки чотири пенси.

— Я покладу ще дві на додачу, — сказала жінка і приязно поглянула на дівчинку. — Наважусь припустити, що ви їх якось з'їсте. Ви голодні?

Перед Сариними очима поплив туман.

— Так, — відповіла вона, — я дуже голодна. Хочу подякувати вам за доброту, і... — Сара збиралась додати: "на вулиці є дівчинка, значно голодніша, ніж я". Та цієї миті до крамнички увійшло двоє чи троє покупців, і всі вони поспішали, тож Сарі лишилось тільки подякувати ще раз і вийти з булочної.

Жебрачка і досі сиділа, забившись у куток біля сходів. У своєму мокрому й брудному лахмітті вона виглядала просто страхітливо. Вона втупилась поперед себе, і в її погляді читалося заціпеніння і страждання. Сара помітила, як бідолашна дівчинка витерла своєю брудною загрубілою рукою раптову сльозу і, здавалося, сама була здивована тим, що плаче. Вона щось бурмотіла сама до себе.

Сара відкрила паперовий пакунок і дістала звідти одну з гарячих булочок — вона одразу ж почала холонути в її замерзлій руці.

— Поглянь, — сказала вона, кладучи булочку на коліна жебрачці, — яка вона смачна й гаряча. З'їж її, і ти вже не будеш така голодна.

Дівчинка пильно подивилась на Сару — здавалось, ніби таке несподіване, дивовижне везіння налякало її. Потім вона схопила булочку й почала запихати її до рота — їла жадібно, во-вовчому глитаючи великі шматки.

— Боже мій, Боженько! — Сара чула, як жебрачка хрипко шепотіла від дикої радості. — Боже милий!

Сара дістала три булочки та поклала ще і їх.

Хрипкий, жадібний голос звучав просто страхітливо.

"Вона голодніша, ніж я, — сказала сама до себе Сара. — Вона вмирає з голоду". Її рука тремтіла, коли вона клала четверту булочку. "А я не вмираю", — сказала вона і поклала п'яту.

Маленька лондонська дикунка і далі відкушувала булочку великими шматками й жадібно ковтала. Вона занадто переймалась поглинанням їжі, щоб подякувати, а крім того, її ніколи не вчили гарних манер. Бідолашна була немов дика тваринка.

— Прощавай, — сказала Сара.

Перейшовши на той бік вулиці, вона озирнулася. Дівчинка у кожній руці тримала по булочці й раптом припинила жувати, щоб поглянути на неї. Сара легенько кивнула їй, і жебрачка, подивившись на неї довгим здивованим поглядом, труснула у відповідь своєю кудлатою головою. Доки Сара не зникла в натовпі, дівчинка так і сиділа — не починала кусати нову булочку і навіть не доїла ту, яку вже почала.

Цієї миті жінка, що працювала в булочній, подивилася крізь вітрину.

— Боже милий! — вигукнула вона. — Ця юна міс віддала свої булочки жебрачці! Але ж вона сама хотіла б їх з'їсти. Так-так, вона виглядала голодною. Хотіла б я дізнатись, чому вона так зробила.

Вона трохи постояла перед вітриною, розмірковуючи. Зрештою цікавість перемогла. Жінка вийшла за двері і звернулась до дівчинки-жебрачки:

— Хто дав тобі ці булочки? — спитала вона.

Дівчинка кивнула, вказуючи головою на Сарину постать, що вже ледве виднілась.

— А що вона сказала? — поцікавилась жінка.

— Спитала, чи я голодна, — відповів хрипкий голос.

— А що ти відповіла?

— Сказала, що кишки зводить.

— А потім вона зайшла, купила булочки і віддала їх тобі?

Дівчинка кивнула.

— І скільки вона тобі дала?

— П'ять.

Жінка задумалась.

— Собі лишила тільки одну, — стиха промовила вона. — А могла би з'їсти всі шість, я бачила це по її очах.

Вона ще раз поглянула на постать, що віддалялась, і відчула себе такою збентеженою, як не почувалась уже багато днів.

— Шкода, що вона пішла так швидко, — промовила жінка з булочної. — Я би з радістю дала їй дюжину булочок.

Потім вона повернулась до дівчинки-жебрачки.

— Ти ще голодна? — спитала вона.

— Я все врем'я голодна, — пролунало у відповідь. — Але зараз не так страшно.

— Заходь сюди, — сказала жінка й відчинила двері крамнички.

Дівчинка підвелась і пошкандибала слідом за нею. Запрошення до теплого місця, в якому повно хліба, здалося їй неймовірним дивом. Вона не знала, що далі буде. Але їй було байдуже.

— Грійся, — мовила жінка, вказуючи на коминок у невеличкій задній кімнаті. — І слухай сюди: коли тобі треба буде шматок хліба, приходь до мене й проси. Присягаюся, я ніколи тобі не відмовлю — заради доброти тієї юної міс.

Сару трохи втішало те, що одна булочка ще лишилася. Зрештою, вона й досі була тепла — а це краще, ніж нічого. Ідучи вулицями, дівчинка відщипувала маленькі шматочки й повільно їла їх, щоб вистачило на довше.

— Припустимо, це чарівна булочка, — казала вона. — І один її шматочок дорівнює цілому обіду. Мені стане зле від переїдання, якщо я і далі так запихатимусь.

Уже стемніло, коли вона дісталася до площі, де стояв Зразковий пансіонат. У будинках горіло світло. У кімнаті, де Сара зазвичай бачила когось із членів Великої Родини, штори були ще не завішені. Часто о цій порі їй доводилось бачити, як джентльмен, котрого вона називала містером Монморенсі, сидів у великому кріслі, а довкола нього купчилась малеча — діти щось розповідали, сміялися, мостились на ручках крісла, залазили на коліна або тулились до батька. Ось і цього вечора його оточила зграйка дітлахів, проте зараз містер Монморенсі не сидів. Навпаки, відчувалося, що відбувається щось незвичне. Схоже було на те, що містер Монморенсі збирається у довгу мандрівку. Перед дверима будинку стояв екіпаж; зверху до нього ременями була

пристебнута велика валіза. Довкола батька пританцьовували діти, щось йому щебетали й пробували повиснути на його руках. Вродлива рум'яна матір стояла поруч, немовби кажучи щось наостанок. Сара затрималася ще на мить, щоб подивитись, як тато піднімає менших дітлахів, аби поцілувати на прощання, і схиляється до старших — теж для поцілунку.

"Цікаво, чи надовго він від'їжджає? — міркувала Сара. — Валіза виглядає величенькою. О Боже, як же вони за ним сумуватимуть! Мені й самій його бракуватиме — хоча він і гадки не має про моє існування".

Коли двері відчинилися, дівчинка поспішила відійти подалі, пам'ятаючи про шестипенсовик. Та вона ще бачила, як мандрівник вийшов і зупинився на порозі, оточений старшими дітьми. Позад них виднівся яскраво освітлений передпокій.

— А у Москві буде сніг? — запитала Дженет. — Там усюди лежатиме крига?

— А ви їздитимете на дрожках?[11] — викрикували інші. — Побачите царя?

— Я писатиму і про все розповідатиму в листах, — сміючись відповів батько. — І надсилатиму вам картинки, на яких будуть мужики й різні дивовижі. Біжіть у дім. Надворі бридка погода. Я краще лишився б із вами, ніж їхав до Москви. На добраніч! На добраніч, каченята! Благослови вас Господь!

І він спустився сходами й сів до екіпажа.

— Якщо знайдеш ту маленьку дівчинку, передай їй від нас вітання, — вигукнув Гай-Кларенс, підстрибуючи на килимку перед дверима.

Зрештою вони зайшли у дім і зачинили двері.

— А ти бачила, — сказала Дженет Норі, коли вони повернулись до кімнати, — повз наш дім проходила "Дівчинка-Яка-Не-Жебрачка". Вона виглядала дуже змерзлою і змоклою. А ще вона озирнулася через плече, щоб подивитися на нас. Матуся каже, що її одяг виглядає так, ніби його їй віддав хтось багатий, — напевно, вбрання зносилося, і тому стало не потрібне. Ці люди зі школи завжди посилають її виконувати доручення, коли погода просто нестерпна, така як сьогодні.

Сара перетнула площу і підходила до сходів будинку міс Мінчін. Вона почувалася слабкою і тремтіла.

"Цікаво, хто ця дівчинка, — думала вона, — яку він поїхав розшукувати?"

І вона спустилася сходами, що вели в кухню, тягнучи свого кошика, який здавався справді важким, у той час як батько Великої Родини швидко долав шлях до вокзалу. Там на нього чекав поїзд до Москви, де він збирався з усією ретельністю розшукувати зниклу дівчинку — доньку капітана Кру.

Розділ 14

Що чув і бачив Мельхиседек

Саме того вечора, доки Сари не було вдома, на її горищі коїлись дивні речі. Лише Мельхиседек бачив і чув, що відбувалося. Він страшенно переполошився, забився в нірку й сидів там, попискуючи і тремтячи щоразу, потайки і дуже обережно визираючи назовні, аби подивитися, що ж відбувається.

На горищі було дуже тихо весь день після того, як Сара вийшла звідти рано-вранці. Тишу порушувало тільки рівномірне шелестіння дощу. Мельхиседеку цей звук здавався нудним. Коли зрештою дощ припинився і стало зовсім тихо, він вирішив вибратись із нірки на

розвідку, хоча досвід підказував йому, що Сару можна не чекати до певного часу. Він покрутився та повинюхував довкола, і щойно знайшов зовсім неочікувану й незрозуміло як забуту крихту, що лишилася від попередньої вечері, як його увагу привернув дивний звук, що долинав із даху. Мельхиседек налякано заціпенів і прислухався. Здавалося, що хтось рухається по даху. Він наближався до віконця й зрештою досяг його. Віконце загадковим чином відчинилося. На горище зазирнуло темне обличчя. За ним з'явилося ще одне — обидва дивились із обережністю та інтересом. На даху було двоє чоловіків, і вони тихцем готувалися залізти на горище через вікно. Одним із них виявився Рам Дасс, а іншим був молодик, який працював секретарем у індійського джентльмена, — та, звісно ж, Мельхиседек цього не знав. Він знав тільки те, що ці чоловіки збиралися вдертись на горище. Коли чоловік із темним обличчям заліз крізь віконце з неймовірною легкістю й спритністю, без найменшого шелесту, Мельхиседек підібгав хвоста й стрімко чкурнув до своєї нори. Він був наляканий до смерті. Пацюк уже не боявся Сари, бо знав, що вона ніколи не кине в нього нічого, крім крихт, і не верескне з переляку — спілкуючись з ним, дівчинка лише тихенько, ніби припрошуючи, свистіла. Проте незнайомі чоловіки становили загрозу — залишатися поряд з ними було небезпечно. Мельхиседек примостився біля входу до своєї хатки, щоб підглядати крізь щілину блискучими настороженими очицями. Важко сказати, що спромігся зрозуміти пацюк із підслуханої ним розмови. Та навіть якщо Мельхиседек анічогісінько не зрозумів, дивні речі, що відбувались у кімнатці, мусили його неабияк заінтригувати.

Секретар був струнким і молодим, тож йому вдалося прослизнути крізь віконце так само безгучно, як і Рам Дассу. Він помітив, як Мельхиседек зникає в нірці, — побачив кінчик його хвоста.

— Це що, пацюк? — пошепки спитав секретар у Рам Дасса.

— Авжеж, пацюк, Сагібе, — відповів Рам Дасс, також пошепки. — У стінах водиться багато пацюків.

— Фе! — вигукнув молодик. — Дивно, як тільки це дитя не боїться їх?

Рам Дасс махнув рукою і поважно посміхнувся. Його сприймали, наче уповноваженого представника Сари, хоча він розмовляв з нею лише один раз.

— Ця дівчинка дружить з усіма, Сагібе, — відповів він. — Вона не така, як інші діти. Я дивився на неї, коли вона мене не бачила. Спостерігав крізь своє вікно, коли вона про це не знала. Вона стає на стіл і дивиться на небо так, наче воно розмовляє з нею. Горобці прилітають на її поклик. Пацюка вона приручила — годує і розмовляє, щоб не було самотньо. Бідна рабиня із цього дому приходить до неї пожалітися. Ще потайки навідується маленька дівчинка, а інколи — трошки старша учениця. Вона обожнює цю дівчинку і готова слухати її хоч довіку. Усе це я бачив, коли був на даху. А хазяйка цього дому — зла жінка. Вона мучить дівчинку, як прокажену. І все одно дівчинка поводиться так гідно, ніби належить до королівської родини.

— Що ж, здається, ти багато про неї знаєш, — мовив секретар.

— Я знаю, як вона проживає кожен день, — відповів Рам Дасс. — Коли йде на вулицю, і коли повертається; коли сумує і радіє; коли страждає від холоду і голоду. Я знаю, коли вона сидить сама-самісінька до півночі, вивчаючи книги; я знаю, коли до неї пробираються її таємні друзі, і вона стає щасливішою — як і кожна дитина, навіть дуже бідна. Бо ж вони прийшли, і можна сміятися та пошепки розмовляти. Якби вона захворіла, я би про це дізнався і прийшов би сюди, щоб їй прислужувати, якби довелося.

— А ти впевнений, що сюди ніхто, крім неї, не приходить? Вона не може раптово повернутись і застати нас? Вона би дуже злякалася, якби нас тут застала, і план Сагіба Керрісфорда провалився б.

Рам Дасс безшумно підійшов до дверей і спинився біля них.

— Сюди ніхто не піднімається, крім неї, Сагібе, — відповів він. — А вона вийшла з дому зі своїм кошиком і, напевно, повернеться аж за кілька годин. Якщо я стоятиму тут, то почую кожен крок і попереджу вас раніше, ніж людина зможе піднятися сходами аж наверх.

Секретар дістав олівець і записник із нагрудної кишені.

— Покладаюсь на твій слух, — промовив він. А потім став повільно й обережно ходити злиденною кімнаткою, швидко нотуючи щось у записнику.

Спершу він підійшов до вузенького ліжка. Перевірив матрац і відзначив:

— Твердий, як камінь. Треба буде замінити якогось дня, коли вона вийде у справах. Для цього доведеться здійснити ще одну вилазку. Сьогодні замінити його не вдасться.

Потім він підняв покривало й подивився на тонку подушку.

— Покривало зношене, ковдра тонка, простирадла залатані й запрані до лахміття, — сказав секретар. — Хіба ж це постіль для дитини — та ще й у порядному домі? А в коминку вогонь не палили бозна-скільки, — додав він, поглянувши на іржаву решітку.

— Я ніколи не бачив тут вогню, — сказав Рам Дасс. — Хазяйка цього дому не пам'ятає про те, що комусь, крім неї, може бути холодно.

Секретар щось швиденько занотовував, а потім проглянув свої записи, відірвав аркуш із нотатками, склав його і заховав до нагрудної кишені.

— Ми обрали дещо дивний спосіб, — мовив він. — Цікаво, хто це спланував?

Рам Дасс скромно вклонився, ніби просячи вибачення.

— По правді, перша думка була моєю, Сагібе, — сказав він. — Це я придумав. Мені ця дівчинка дуже подобається; ми обоє дуже самотні. А вона часто фантазує, коли до неї приходять її таємні друзі. Якось мені було сумно вночі, я лежав біля відчиненого вікна й слухав. А вона розповідала про те, що її обдерта кімнатка могла би стати дуже затишною. Здавалось, що вона сама бачить те, про що розповідає, — ця фантазія звеселила і зігріла її. Наступного дня, коли Сагіб почувався хворим і нещасним, я йому переповів усе, щоб якось розважити. Йому сподобалося слухати про дівчинку. Він зацікавився і багато мене розпитував. І зрештою його почала тішити думка про те, як можна втілити фантазії дівчинки в життя.

— І ти думаєш, що вдасться все це зробити, доки вона спатиме? А раптом вона прокинеться? — засумнівався секретар. Було очевидно, що план захопив його так само, як і Сагіба Керрісфорда.

— Я вмію ходити так, ніби мої підошви з оксамиту, — відповів Рам Дасс. — А діти міцно сплять — навіть нещасні. Я міг би вночі зайти до її кімнати безліч разів, а вона би навіть не повернула голову на подушці. Якщо хтось подаватиме речі крізь вікно, я зможу все розставити так, що дівчинка й не помітить. Коли вона прокинеться, то буде думати, ніби в кімнаті побував чарівник.

Він тепло усміхнувся, і секретар теж відповів йому усмішкою.

— Це буде, наче казка з "Тисячі й однієї ночі", — сказав він. — Тільки людина зі Сходу могла би вигадати цей план. Лондонський туман на таке не надихає.

Вони затрималися недовго, на велике полегшення Мельхиседека. Адже пацюк не розумів, про що ведеться розмова, а тому шепотіння й кроки здалися йому зловісними.

Молодий секретар виглядав дуже зацікавленим. Він робив нотатки про підлогу, коминок, зламану лавочку для ніг, старий стіл, стіни. Секретар тут і там торкався до них рукою і виглядав страшенно потішеним, коли помітив, що в різних місцях забито чимало цвяхів.

— На них ми зможемо щось повісити, — пояснив він.

Рам Дасс загадково посміхнувся.

— Учора, коли дівчинка виходила з дому, — сказав він, — я заліз сюди. Із собою приніс невеликі гострі цвяхи, а потім забив їх у стіни молотком — всюди, де тільки вони можуть нам знадобитися. Я приготувався наперед.

Секретар індійського джентльмена спинився, оглядівся, а потім поклав нотатник назад до кишені.

— Думаю, моїх записок буде достатньо. Можемо йти, — мовив він. — У Сагіба Керріфорда добре серце. Як шкода, що він досі не знайшов загублену дівчинку!

— Коли він її знайде, сили повернуться до нього, — сказав Рам Дасс. — Може, його Бог ще приведе дівчинку до нього.

І вони вибралися з кімнатки крізь вікно так само безгучно, як і залізли. Переконавшись, що непрохані гості вже пішли, Мельхиседек відчув полегшення й, перечекавши кілька хвилин, виліз зі своєї нірки. Пацюк збирався обнишпорити всі закутки в надії на те, що навіть такі страхітливі люди, можливо, принесли в кишенях кілька крихт і ненароком одну чи дві загубили.

Розділ 15

Чари

Коли Сара проходила повз сусідній будинок, вона побачила, як Рам Дасс закриває ставні, й швидким поглядом окинула знайому кімнату.

"Як же довго я не була в такому гарному місці!" — подумала дівчинка.

У кімнаті, як завжди, яскраво горів вогонь у коминку, а біля нього сидів індійський джентльмен. Він підпер голову рукою і виглядав таким же самотнім і нещасним, як завжди.

"Бідолашний! — пожаліла його Сара. — Цікаво, що ж його так турбує?"

А турбувало його в цю мить ось що.

"Припустимо, — думав він, — припустимо — навіть якщо Кармайкл натрапить на слід тих людей у Москві, — що маленька дівчинка, яку вони забрали з паризької школи мадам Паскаль, — не та, яку ми розшукуємо. Припустимо, що вона виявиться кимсь іншим. Що ж тоді мені робити далі?"

Коли Сара повернулась до будинку, то зустріла міс Мінчін, яка саме спустилась униз, щоб вилаяти кухарку.

— Де це ти тинялися? — накинулась господиня на дівчинку. — Тебе не було кілька годин!

— На вулиці вогко і брудно, — відповіла Сара. — Іти дуже важко, бо мої черевики зовсім стоптані й спадають із ніг.

— Це не причина, — відрізала міс Мінчін. — Не верзіть дурниць!

Сара пішла на кухню. Кухарка щойно отримала сувору догану, тому мала жахливий настрій. Вона тільки й шукала, на кому зігнати злість, і Сара вчасно потрапила їй під руку, як завжди.

— Чого ж це ти так рано? Я думала, тебе цілу ніч не буде, — прошипіла кухарка.

Сара виклала покупки на стіл.

— Ось те, що я мала купити, — сказала вона.

Кухарка подивилась на них, не припиняючи бурчання. Вона справді була в кепському гуморі.

— Чи можна мені щось поїсти? — стиха запитала Сара.

— Чай уже попили, — почулось у відповідь. — Мені що, треба було тебе персонально чекати?

Сара якусь мить постояла мовчки.

— Я не обідала, — мовила вона приглушеним голосом. Дівчинка старалася говорити тихше, адже боялася, що голос тремтітиме.

— У комірчині є трохи хліба, — сказала кухарка. — На більше тобі розраховувати нічого.

Сара пішла і знайшла хліб. Він був несвіжий — зовсім засох. А кухарка надто злилась, аби дати ще щось до хліба. Вона полюбляла зриватись на Сарі — це було найпростіше, адже їй ніхто б і слова за це не сказав. Дівчинці було дуже важко піднятися трьома сходовими переходами, що вели на її горище. Сходи завжди здавались довгими і крутими, коли вона була стомлена. Та сьогодні їй видавалось, ніби вона

просто не здатна їх подолати. Кілька разів довелося спинятись, щоб перепочити. І коли нарешті вона дісталася горища, то дуже зраділа — побачила, як з-під дверей її кімнати пробивається смужка світла. Значить, Ерменґарді вдалося пробратись нагору, щоб провідати її. Це було дуже добре. Значно краще, ніж якби їй довелося повертатись до кімнати, де нікого не було, — порожньої і сповненої самотності. Сама лише присутність доброї, пухкенької Ерменґарди, звично загорнутої у червону шаль, зігрівала Сару.

Так, відчинивши двері, вона справді побачила Ерменґарду. Та сиділа на ліжку, підібгавши під себе ноги. Вона ніяк не могла звикнути до Мельхиседека і його родини, хоча вони її забавляли. Коли дівчинка приходила на горище й не заставала там Сару, вона завжди залазила на ліжко, очікуючи на повернення господині. А цього разу Ерменґарді довелося трошки понервувати, адже Мельхиседек виліз із нірки і заходився нишпорити повсюди, винюхуючи щось. Одного разу дівчинка ледве стримала крик, бо пацюк сів на задні лапки, подивився на неї і заходився нюшкувати в її напрямку.

— Саро! — вигукнула Ерменґарда. — Яка ж я рада, що ти прийшла! Мельхі бігав тут і щось винюхував. Я пробувала вмовити його сховатись у нірку, але він мене не слухав. Він мені подобається, ти знаєш. Але я дуже боюсь, коли він нюшкує біля мене. Як ти думаєш, він не може стрибнути?

— Ні, — відповіла Сара.

Ерменґарда підсунулась на ліжку, щоб поглянути на неї.

— Ти виглядаєш такою стомленою, Саро! — сказала вона. — Зовсім зблідла.

— Я справді стомилася, — відповіла Сара, опускаючись на кособоку лавочку для ніг. — Ох, бідний Мельхиседек. Він прийшов по вечерю.

Мельхиседек вибіг зі своєї нірки, коли почув Сарині кроки. Дівчинка була в цьому впевнена. Він дивився на Сару відданими, сповненими надії очицями, та вона засунула руку до кишені й вивернула її, похитуючи головою.

— Мені дуже шкода, — сказала Сара. — У мене нема ані крихти. Іди додому, Мельхиседеку, і передай своїй дружині, що мої кишені порожні. Вибач, я зовсім забула про крихти, бо сьогодні міс Мінчін і кухарка були страшенно люті.

Здавалося, що Мельхиседек її зрозумів. Він покірно, якщо не задоволено, попрямував додому.

— Я не чекала побачити тебе сьогодні, Ермі, — мовила Сара.

Ерменґарда щільніше закуталась у червону шаль.

— Міс Амелія сьогодні ночує не вдома — навідує свою стару тітку, — пояснила вона. — А ніхто, крім неї, не перевіряє, чи ми вже повкладались у ліжка. Якщо хочеш, я можу гостювати в тебе аж до ранку.

Вона вказала на стіл, що стояв під віконцем. Сара не дивилась туди з того часу, як увійшла до кімнати. На столі примостився стосик книг. Ерменґарда невесело вказала на них.

— Тато прислав мені ще книжок, Саро, — сказала вона. — Я їх принесла тобі.

Сара миттю схопилася на ноги. Вона підбігла до столу, взяла томик, що лежав зверху, й нетерпляче перегорнула сторінки. На якусь хвильку вона забула про свої турботи.

— Ох, як чудово! — вигукнула вона. — "Французька революція" Карлайла. Я так хотіла її прочитати!

— А я не хотіла, — сказала Ерменґарда. — Але тато дуже розсердиться, якщо я не прочитаю. Він хоче, щоб я її знала вздовж і впоперек до того часу, як приїду додому на канікули. Що ж мені робити?

Сара припинила гортати сторінки й подивилась на подругу. Її щоки зненацька розрум'янились.

— Послухай, — вигукнула вона. — Якщо ти позичиш мені ці книги, я їх прочитаю — і розкажу тобі, що в них написано. Розкажу так, що ти все-все запам'ятаєш!

— Чудово! — зраділа Ерменґарда. — А в тебе вийде?

— Впевнена, вийде! — відповіла Сара. — Менші учениці запам'ятовують усе, що я їм розповідаю.

— Саро, — мовила Ерменґарда, і її кругле обличчя сяяло від надії, — якщо в тебе вийде і я все запам'ятаю, то я... Я дам тобі все, що забажаєш!

— Не треба мені нічого давати, — сказала Сара. — Я хочу тільки ці книжки — більш нічого!

Очі Сари сяяли, а груди здіймались від хвилювання.

— То бери їх, — сказала Ерменґарда. — Хотіла б і я так про них мріяти. Але в мене не виходить. Мій тато розумний, а я ні, хоч він і думає, що я теж маю бути розумною.

Сара розгортала книги одна за одною.

— А що ти скажеш своєму тату? — запитала вона, і в її думки закрався сумнів.

— Думаю, йому не варто про це знати, — відповіла Ерменґарда. — Хай думає, що я сама їх прочитала.

Сара відклала книгу й повільно похитала головою.

— Вийде майже так, ніби ми сказали неправду, — промовила вона. — А казати неправду — це не просто погано, це грубо. Інколи, — задумливо вела далі дівчинка, — мені спадає на гадку, що я могла би зробити щось справді погане, — може, зненацька розлютитись і вбити міс Мінчін, коли вона мене мучить. Але я просто не здатна на грубі вчинки. А чому ти не скажеш своєму тату, що це я прочитала книги?

— Він хоче, щоб це зробила я, — пояснила Ерменґарда, засмучена таким поворотом справ.

— Він хоче, щоб ти знала, про що там розповідається, — сказала Сара. — І якщо мені вдасться переказати все тобі простими словами — так, щоб ти запам'ятала, я впевнена, йому це сподобається.

— Йому сподобається, якщо мені взагалі щось вдасться запам'ятати, байдуже, яким способом, — гірко мовила Ерменґарда. — Ти б теж так думала на його місці.

— Не твоя вина, що… — почала Сара, але тут же спам'яталась і спинилася на півслові, адже ледве не сказала: "Не твоя вина, що ти така дурненька".

— Що? — допитувалась Ерменґарда.

— Що тобі нелегко вчитися, — виправилась Сара. — Тут нічого не вдієш. Ось мені вчитися просто — так вийшло.

Вона завжди ставилася до Ерменґарди з ніжністю і намагалась не підкреслювати різницю між ними: одна з подруг із легкістю схоплювала нові знання, а інша, здавалось, була не здатна вивчити анічогісінько. Коли Сара подивилась на пухкеньке Ерменґардине обличчя, їй сяйнула чергова мудра, незвична думка.

— Можливо, — сказала вона, — вміти швидко вчитися — це далеко не все. Значно важливіше бути доброю людиною. Навіть якби міс Мінчін знала все на світі, та при цьому не змінилась, вона б залишилася такою ж злюкою, і всі її ненавиділи б. Безліч розумних людей були злими й робили лихі вчинки. Згадай хоча би Робесп'єра…

Вона спинилась і подивилась на спантеличене обличчя Ерменґарди.

— Не пам'ятаєш? — поцікавилась вона. — Я ж тобі недавно розказувала про нього. Ти забула?

— Я взагалі нічого про нього не пам'ятаю, — зауважила Ерменґарда.

— Добре, тоді зажди хвильку, — сказала Сара. — Я зараз скину вологі речі, закутаюсь у ковдру і розкажу тобі ще раз.

Дівчинка зняла капелюх і пальто, повісила їх на цвях на стіні, а потім перевзула мокрі черевики — одягнула стоптані капці. Тоді заскочила на ліжко, накинула на плечі ковдру й обхопила коліна руками.

— А тепер слухай, — мовила вона.

Сара з головою поринула в оповідь про славетні часи Французької революції — переповідала такі епізоди, що Ерменґардині очі округлились від подиву, а подих перехопило. І хоча дівчинка почувалася зляканою, все ж їй було надзвичайно приємно слухати — Ерменґарда була впевнена, що тепер вона не забуде, хто такий Робесп'єр, і не вагатиметься, коли її запитають, ким була принцеса де Ламбаль.

— Уявляєш, вони настромили її голову на спис і танцювали довкола, — розповідала Сара. — Принцеса мала чудове світле волосся. І коли я згадую про неї, то чомусь не можу її уявити живою і здоровою, — мені перед очима весь час стоїть її голова, настромлена на спис, довкола якої танцює і улюлюкає розлючений натовп.

Дівчатка домовились про те, що містер Сент-Джон буде в курсі плану, складеного ними, і довідається про те, що книги перейдуть у подарунок Сарі й лишаться на горищі.

— А тепер повчімо інші предмети, — запропонувала Сара. — Як у тебе з французькою?

— Значно краще з того часу, як приходила сюди і ти пояснювала мені відмінювання. Міс Мінчін не може збагнути, чому я тоді так добре впоралась із вправами.

Сара засміялась і знову обхопила коліна.

— Ще вона не може збагнути, чому Лотті так легко дається математика, — пояснила вона. — А все тому, що та пробирається до мене і я їй допомагаю, — дівчинка окинула поглядом кімнатку. — Тут, на горищі, було би зовсім непогано, якби не було так похмуро, — додала, знову сміючись. — Тут дуже добре виходить вигадувати.

По правді кажучи, Ерменґарда нічого не знала про те, яким нестерпним може бути життя тут, на горищі — вона не володіла жвавою фантазією, тож не могла навіть уявити цього. У ті поодинокі рази, коли Ерменґарда пробиралась до Сариної кімнати, завжди відбувалося щось захопливе — дівчатка поринали у мрії або ж Сара розповідала цікаві історії. Тож візити на горище скидались на пригоду, і хоча інколи подруга Ерменґарди виглядала надто блідою, і важко було заперечити, що була вона надміру худорлявою, та затятість і гордість не дозволяли їй нарікати. Сара ніколи не зізнавалася, що часом знемагає від голоду,

так, як сьогодні. Вона швидко росла, а постійні побігеньки виснажували її і будили вовчий голод — дівчинка не скаржилася б на апетит, навіть якби їла вчасно і ситно, а так змушена була перебиватися несмачними стравами, які перепадали їй, коли на те була кухарчина милість. Тож Сара постійно відчувала, як у неї нудить коло серця від голоду.

— Напевно, саме це відчувають солдати, коли ідуть у довгий і виснажливий похід, — казала дівчинка сама собі. Їй подобалось, як звучить ця фраза: "довгий і виснажливий похід". Тоді їй починало здаватися, наче вона сама — солдат.

А ще Сарі подобалось відчуття, ніби вона — господиня горища.

— Якби я мешкала в палаці, — доводила вона, — й Ерменґарда була леді, яка живе по сусідству, вона би приїжджала до мене в гості з почтом лицарів, сквайрів і васалів, що скакали би поряд із нею, а їхні прапори майоріли на вітрі. Коли б я чула, як сурмлять у труби, сповіщаючи про те, що міст опущено, я би спускалась униз, щоб прийняти гостей. У бальній залі я би влаштовувала бенкети, запрошувала менестрелів, щоб ті співали й переказували лицарські романи. Коли Ерменґарда приходить до мене на горище, я не можу влаштувати бенкет, але історії розказати можу, й не дозволю, щоб вона довідалась про щось неприємне. Напевно, зубожілі землевласниці мусили так поводитись у голодні часи, коли їхні маєтності були розграбовані.

Сара була немов горда, смілива землевласниця, і тому щедро ділилась єдиним своїм скарбом — мріями, видіннями, фантазіями, які її тішили й заспокоювали.

Тож, коли вони сиділи поруч, Ерменґарда навіть не здогадувалася, як ослабла від голоду її подруга. А сама Сара, розповідаючи історії, раз по раз запитувала в себе, чи дасть їй голод сьогодні заснути. Вона почувалася такою голодною, як ніколи раніше.

— Хотіла б я бути такою тендітною, як ти, Саро, — раптом сказала Ерменґарда. — Хоча ти ще схудла. Зараз у тебе очі стали просто величезними, і з ліктів стирчать гострі кісточки.

Сара потягнула вниз рукав, що мимохіть закотився.

— Я завжди була худорлявою, — хоробро сказала вона. — І очі в мене завжди були великі й зелені.

— Мені дуже подобаються твої дивовижні очі, — із захватом мовила Ерменґарда. — Здається, їхній погляд завжди спрямований удалечінь. Мені вони подобаються, особливо коли такі зелені — хоча часто вони бувають чорними.

— У мене котячі очі, — засміялася Сара. — Хоча я не бачу в темряві. Звісно, я пробувала — проте нічого не вийшло. А шкода!

І саме цієї миті у віконці на горищі ковзнуло дещо, чого дівчатка не побачили. Якби якась із них випадково озирнулася, вона би помітила, як у шибку із цікавістю зазирнуло темне обличчя, а потім чимдуж поспішило зникнути. Усе це відбулося майже безгучно. Проте не зовсім. Сара мала гострий слух, тож раптово обернулась і подивилась на дах.

— Це не схоже на Мельхиседека, — сказала вона. — Він шкребеться по-іншому.

— Що сталося? — трошки злякано поцікавилася Ерменґарда.

— Н-ні, — затнулась Ерменґарда. — А ти чула?

— Може, й ні, — сказала вона, — а може, й чула. Звук був такий, наче щось тягнули по черепиці.

— Що це може бути? — спитала Ерменґарда. — Може, це злодії?

— Та ні, — заспокійливо промовила Сара. — Тут нема чого красти…

Вона замовкла, не договоривши. Тепер обоє дівчат почули звук, що сполошив їх. Він долинав не з даху, а зі сходів унизу, — це був сердитий голос міс Мінчін. Сара зіскочила з ліжка й погасила свічу.

— Мабуть, лає Беккі, — прошепотіла дівчинка, стоячи в темряві. — Вона часто кричить на бідолашну.

— А вона може сюди зайти? — прошепотіла Ерменґарда, налякана до смерті.

— Ні. Вона подумає, що я вже сплю. Не ворушись.

Міс Мінчін піднімалась на верхній сходовий майданчик украй рідко. Сара могла пригадати лиш один такий випадок. Та зараз господиня пансіонату була дуже розлючена, тому вона цілком могла почати підійматися сходами. Крім того, було чути, що міс Мінчін штовхала перед собою Беккі.

— Нахабне, безчесне дівчисько! — лаялася вона. — Кухарка мені казала, що в неї весь час зникають речі!

— То не я, мем, — ридала Беккі. — Я була голодна, але то не я — ніколи я такого не робила!

— Тебе слід запроторити до в'язниці! — лунав голос міс Мінчін. — Дрібна злодюжка! Поцупила пів-м'ясного пирога!

— То не я, — плакала Беккі. — Могла й цілий з'їсти, але я навіть пальцем його не зачепила!

Міс Мінчін важко дихала від люті й крутого підйому по сходах. Вона збиралася приберегти м'ясний пиріг собі на пізній підвечірок. Було чути, як господиня відважила Беккі ляпаса.

— Не смій мені брехати, — сказала вона. — Негайно йди до кімнати!

Ерменґарда і Сара почули звук ще одного ляпаса, а потім Беккі помчала на горище, голосно стукаючи своїми шкарбанами. Затим грюкнули двері, й дівчатка зрозуміли, що Беккі кинулась на ліжко.

— Нічо я не брала! — почули вони, як бідолашна плаче в подушку. — Ні куска! То кухарка віддала пиріг свому поліцаю!

Сара стояла серед кімнати в цілковитій темряві. Вона міцно зціпила зуби і щосили стискала кулаки. Дівчинка ледве могла встояти на місці, але таки стримувалася, доки міс Мінчін не спустилась по сходах і все затихло.

— Зла, жорстока жінка! — вибухнула від обурення Сара. — Кухарка сама цупить харчі, а потім каже, ніби це Беккі краде! А вона не краде! Не краде! Вона інколи буває така голодна, що їсть скоринки зі сміттєвого відра!

Вона затулила обличчя руками і зайшлася плачем. Ерменґарда від такого не на жарт злякалася. Сара плакала! Незворушна Сара! Можливо — можливо — нове страхітливе припущення закралось у її неповоротку голівку. Дівчинка злізла з ліжка й у темряві пробралась до столу, де стояла свічка. Черкнула сірником, щоб запалити її. Коли стало світліше, вона нахилилась і подивилась на Сару, і страх переріс у жахливу впевненість.

— Саро, — боязко спитала вона, — а ти… ти… ніколи мені не казала… Я не хочу здатися грубою, але… Ти голодна?

Це була остання крапля. Сара підвела обличчя.

— Так, — палко сказала вона. — Так, я голодна. Така голодна, що ладна з'їсти тебе. Та голодну Беккі слухати просто нестерпно. Вона голодніша, ніж я.

Ерменґарда важко переводила подих.

— Ох, ох, — сумно зітхала вона, — а я навіть не здогадувалась.

— Я не хотіла, щоб ти знала, — сказала Сара. — Я би від цього почувалася вуличною жебрачкою. Досить того, що я так виглядаю.

— Ні, ти помиляєшся! — заходилась переконувати подругу Ерменґарда. — Може, твій одяг трохи дивакуватий. Але ти не схожа на вуличну жебрачку. У тебе таке обличчя, яких у жебрачок не буває!

— Якось маленький хлопчик дав мені милостиню — шість пенсів, — зізналася Сара, розсміявшись наперекір собі. — Ось так, — і дівчинка зняла з шиї вузеньку стрічку з монетою. — Він не дав би мені милостиню, якби я не виглядала так злиденно.

Якимось дивним чином монетка на стрічці розрадила дівчаток. Вони навіть засміялися, хоча в очах в обох стояли сльози.

— А хто він? — спитала Ерменґарда, розглядаючи маленький талісман так, ніби це було щось значно більше, ніж простий шестипенсовик.

— Милий хлопчик. Він саме збирався на гостину, — відповіла Сара. — Він із Великої Родини, такий маленький, з пухкими ніжками. Я його називаю Гай-Кларенс. Напевно, його кімната повнилась різними різдвяними подарунками, пакунками з пирогами й солодощами, і він зрозумів, що в мене нічого цього немає.

Ерменґарда на цих словах аж підскочила. Остання фраза примусила її згадати дещо обнадійливе.

— Сарочко! — вигукнула вона. — Але ж я розтелепа! Треба було раніше про це подумати!

— Про що?

— Про дещо чудесне! — пообіцяла Ерменґарда і заметушилася. — Сьогодні моя наймиліша тітонька прислала мені пакунок. Там повно ласощів! Я ще не починала їх їсти, бо дуже наситилася пудингом за обідом, та ще й засмутилася через книжки, прислані татом, — дівчинка так поспішала сказати все, що ледве договорювала слова. — Там є торт, і пиріжки з м'ясом, і тартинки з повидлом, і булочки, й апельсини, і настоянка з порічок, і фініки, й шоколад. Зараз я тихенько спущусь до своєї кімнати, принесу все це, й ми як слід поїмо!

Сара відчула, що в неї паморочиться голова. Коли ти ослаб від голоду, однієї згадки про їжу достатньо, щоб забрати останні сили. Вона стисла руку Ерменґарди.

— А ти можеш? — вигукнула вона.

— Звісно! — запевнила Ерменґарда.

Вона підбігла до дверей, тихенько відчинила їх, висунула голову в темний коридор і прислухалася. Тоді повернулась до Сари:

— Світло вже погасили. Усі сплять. Я тихесенько прокрадусь, і ніхто мене не почує!

Дівчатка так утішилися, що аж взялися за руки. І раптом у Сариних очах засяяли вогники.

— Ермі! — сказала вона. — А давай вдамо, ніби в нас вечірка! І ще одне... Чи не хотіла б ти запросити в'язня з сусідньої камери?

— Так! Так! Давай постукаємо в стіну! Тюремник не почує.

Сара підійшла до стіни. Крізь неї долинали звуки стишених ридань Беккі. Сара постукала чотири рази.

— Це означає: "Приходь до мене таємним переходом під стіною", — пояснила вона. — "Я маю тобі щось сказати".

У відповідь почулися п'ять швидких ударів.

— Вона іде, — переклала Сара.

Майже одразу відчинилися двері й зайшла Беккі. Її очі почервоніли, а чепець збився набакир. Помітивши Ерменґарду, дівчина почала нервово м'яти свій фартух.

— Не зважай на мене, Беккі, — заспокоїла її Ерменґарда.

— Міс Ерменґарда запросила тебе відвідати нас, — мовила Сара, — адже вона збирається принести сюди коробку з ласощами, щоб ми могли поїсти!

Беккі так розхвилювалася, що з неї ледве не злетів чепець; вона знову заплакала.

— Поїсти, міс? — перепитала вона. — Щось їстівне?

— Звісно, — відповіла Сара. — Ми будемо вдавати, ніби в нас вечірка.

— І можна буде з'їсти стільки, скільки влізе! — додала Ерменґарда. — Я миттю!

Вона так поспішала, що коли вибігала в коридор, то згубила на порозі свою червону шаль і навіть цього не помітила.

Беккі була просто приголомшена удачею, що спіткала її.

— Ох, міс! — зітхала вона. — Це точно ви її попросили мене гукнути. Я аж плакати хочу, коли про це думаю.

Беккі підійшла до Сари і дивилась на неї з обожненням.

А в Сариних голодних очах уже засвітилися вогники фантазії, щоб змінити світ навколо. Тут, на горищі, коли надворі панувала холодна ніч, коли минув день, проведений на сльотавих вулицях, а з пам'яті не вивітрилися спогади про жахливий голодний погляд маленької жебрачки, така проста, приємна несподіванка здавалась чарами.

Сара затамувала подих.

— Такі несподіванки завжди трапляються якраз вчасно, — мовила вона, — саме тоді, коли все довкола починає здаватися нестерпним. Таке враження, ніби втрутились чари. Треба це запам'ятати. Найгірше не трапляється ніколи.

Вона бадьоро струснула Беккі.

— Не треба плакати! — сказала Сара. — Мусимо поспішити й накрити стіл.

— Накрити стіл, міс? — перепитала Беккі, роззираючись по порожній кімнаті. — А чим же ми його накриємо?

Сара й собі огледілась по горищу.

— Так, у нас тут невеликий вибір, — відповіла вона, підсміюючись.

Тут Сара дещо помітила і мерщій підняла. Це була червона Ерменґардина шаль, що лежала на підлозі.

— Принаймні у нас є шаль, — вигукнула вона. — Впевнена, що Ерменґарда не заперечуватиме. Вийде прегарна червона скатерка.

Дівчата посунули старий стіл, застелили його шаллю. Червоний колір виявився дуже вдалим, він миттю змінив обдерту кімнатку — тепер вона виглядала зовсім по-іншому.

— Як би сюди пасував червоний килим! — вигукнула Сара. — Будемо вдавати, ніби він і справді тут лежить!

Вона озирала голі дошки захопленим поглядом: на підлозі вже лежав килим.

— Такий м'який, пухнастий, — примовляла дівчинка. Вона тихо засміялась — Беккі добре знала, що означає такий сміх, — а потім обережно доторкнулась до підлоги, начебто відчуваючи щось під собою.

— Так, міс, — підтримала Беккі, дивлячись захоплено, проте серйозно. Служниця завжди була серйозною.

— Що ж далі? — мовила Сара, завмерла і затулила очі руками. — Мені точно щось спаде на гадку, якщо я трошки зачекаю, — додала вона ніжним, вичікувальним голосом. — чари підкажуть.

Одна з улюблених Сариних фантазій полягала в тому, що "ззовні", як вона казала, існували думки, які чекали на людей. Беккі вже багато

разів бачила, як Сара стоїть і очікує, доки одна з них прилетить до неї. Служниця знала, що за кілька секунд дівчинка опустить руки й покаже світле, усміхнене обличчя.

Так і було.

— Ось воно! — вигукнула Сара. — Тепер я знаю! Треба подивитися серед речей, які лежать у старій скрині з тих часів, коли я була принцесою!

Вона мерщій метнулась у куток і опустилась на коліна. Скриню занесли сюди не для того, щоб Сара нею користувалася, — просто для неї ніде не знайшлося місця. Усередині не було нічого особливого — старі речі й дрантя. Та Сара була впевнена: їй вдасться щось знайти. Чари завжди сприяють тому, щоб усе складалося як слід.

У кутку лежав непримітний пакунок, на який просто ніхто не звернув уваги, тож коли Сара дісталась до нього, це була чудова знахідка. У пакунку лежала дюжина маленьких білих носовичків. Дівчинка схопила їх і побігла до столу. Вона заходилася розкладати їх на червоній скатерті, охайно згортаючи — так, щоб назовні визирав мереживний обідок. Чари діяли — саме цього Сара й чекала.

— Ось тарілки, — мовила вона. — Золоті тарілки. А ось — вишиті серветки. Їх вишивали черниці в іспанському монастирі.

— Правда, міс? — майже пошепки спитала Беккі. Вона відчувала, як у душі піднімається щось дуже приємне.

— Ми вдаватимемо, що це правда, — пояснила Сара. — Якщо вдаєш досить ретельно, то бачиш усе на власні очі.

— Так, міс, — погодилася Беккі. Коли Сара повернулась до скрині, служниця спробувала докласти зусиль, щоб упоратись із цим завданням — їй дуже хотілося побачити все на власні очі.

Раптово озирнувшись, Сара побачила, що Беккі стоїть біля столу з дуже дивним виразом обличчя. У неї були заплющені очі, лице судомно скривилося, а руки дівчина міцно впирала в боки. Вона виглядала так, наче збирається підняти непомірний тягар.

— Що сталося, Беккі? — гукнула Сара. — Що ти робиш?

Беккі розплющила одне око.

— Я цей… "вдавала", міс, — засоромлено відповіла вона. — Пробувала побачити те, що ви бачите. Майже вийшло, — на її личку засвітилася надія. — Та для цього треба бага-ацько сил.

— Напевно, це тому, що ти раніше не пробувала, — сказала Сара із дружнім співчуттям. — Навіть не уявляєш, як це легко вдається, коли весь час так робиш. Я б на твоєму місці спочатку не докладала стільки зусиль. У тебе все вийде само собою згодом. А зараз давай я тобі розкажу, як усе виглядає. Поглянь сюди.

У руках Сара тримала старого літнього капелюха, якого знайшла на дні скрині. Зверху капелюх прикрашала гірлянда з квітів — дівчинка відірвала її.

— Це квіткові композиції для нашого бенкету, — поважно сказала вона. — Вони наповнюють повітря пахощами. Беккі, на умивальнику стоїть кухоль. А ще захопи із собою мильницю — вона стоятиме посередині столу.

Беккі урочисто принесла те, що просили.

— І чим вони тепер стануть, міс? — поцікавилась вона. — Ясно, вони з глини — але я знаю, що не все так просто.

— Це різьблений глек, — сказала Сара, прикрашаючи кухоль квітковою гірляндою. — А це, — вела вона далі, ніжно оздоблюючи мильницю трояндами, — а це чаша з алебастру, прикрашена перлами.

Сара ніжно торкалась до речей, і на її вустах блукала щаслива усмішка. Здавалось, ніби дівчинка — створіння, що прийшло зі снів.

— Боженько, яка ж краса! — прошепотіла Беккі.

— А ще нам потрібне щось замість цукерниці, — щебетала Сара. — Ага! — вона знову підбігла до скрині. — Пригадую, я бачила щось таке!

Наступною знахідкою виявився просто моток шерстяних ниток, загорнутий у тоненький червоно-білий папір. Клаптики обгорткового паперу миттю були скручені в невеличкі блюдця — їх Сара поставила поряд із підсвічником, прикрашеним квітами, що лишились, із гірлянд. Лише чари могли перетворити на щось незвичайне старенький стіл, накритий червоною шаллю й заставлений різним непотребом зі скрині, яку давно не відкривали. Але Сара відступила крок назад і окинула все це сяючим поглядом — вона бачила, як відбувається диво. Беккі й собі дивилась із захватом, а потім стишено спитала:

— А тепер тут, — припустила вона, озираючи горище, — уже не Бастилія? Була тюрма, а тепер стало щось інше?

— Так, так! — підхопила Сара. — Зовсім інше! Це бальна зала!

— Нічо собі, міс! — вихопилось у Беккі. — Дальна зала! — і вона озирнулася, щоб іще раз окинути дива збентеженим поглядом.

— Бальна зала, — виправила Сара. — Велике приміщення, де відбуваються бенкети. У бальній залі має бути висока склепінчаста стеля, і спеціальна галерея для музик, і величезний камін, де горять дубові дрова, і канделябри з восковими свічками, що поблискують звідусіль.

— Нічо собі, міс Сара! — знову зітхнула Беккі.

Тут відчинилася двері, й увійшла Ерменґарда, перевалюючись під вагою своєї ноші. Вона озирнулась і на радощах аж скрикнула. Увійшовши з холодного темного коридору, дівчинка несподівано опинилася перед чудовим бенкетним столом, накритим червоною скатертиною, оздобленим білими серветками, та ще й заквітчаним, — приготування вдалися на славу.

— Саро! — вигукнула вона. — Ти найрозумніша дівчинка серед усіх, кого я знаю!

— Правда ж, гарно? — усміхнулася Сара. — Усе це знайшлось у моїй старій скрині. Я попросила поради в чарів, і вони порадили мені пошукати там.

— Заждіть, міс, — втрутилася Беккі, — заждіть, хай міс Сара вам усе розкаже. Це все не просто так… Міс, прошу вас, розкажіть їй! — повернулась вона до Сари.

І Сара все розповіла подрузі. Чари допомагали їй, втілюючи фантазії: Ерменґарда майже бачила золоті тарілки, склепінчасту стелю, палаючі дрова в каміні, поблискування свічок із воску. Із пакунка дівчатка дістали наїдки: глазуровані тортики, фрукти, цукерки й наливку — усе було готово до початку бенкету.

— У нас справжня вечірка! — вигукнула Ерменґарда.

— Їжа, як у самої королеви, — зітхнула Беккі.

І раптом Ерменґарді сяйнула чудова думка:

— Знаєш що, Саро, — сказала вона. — А давай будемо думати, ніби ти принцеса, і в нас королівський бал.

— Але ж це твій бенкет, — заперечила Сара. — І принцесою маєш бути ти, а ми будемо твоїми фрейлінами.

— Ні, я не можу, — не погодилась Ерменґарда. — Я занадто гладка, в мене не вийде. Принцесою будеш ти.

— Добре, якщо ви так наполягаєте, — сказала Сара.

Зненацька вона підхопилась і підбігла до іржавої решітки коминка.

— Тут зібралось багато паперу й різного сміття, — вигукнула дівчинка. — Якщо ми його запалимо, воно кілька хвилин погорить, а нам здаватиметься, ніби це справжній вогонь.

Сара запалала сірник, й за мить спалахнуло привітне полум'я, що освітило всю кімнату.

— Коли воно згасне, — сказала Сара, — ми вже й забудемо, що вогонь несправжній.

Вона стояла біля танцюючих язиків полум'я і усміхалась.

— Правда ж, усе здається справжнім? — мовила дівчинка. — Тепер можемо починати наш бенкет.

Сара попрямувала до столу. Милостиво змахнула рукою, запрошуючи Ерменґарду й Беккі, — вона вже цілком поринула в свої мрії.

— Проходьте, вельможні пані, — казала Сара щасливим, замріяним голосом, — і займайте місця за бенкетним столом. Мій шляхетний батько, король, подався у далеку мандрівку, а перед тим наказав мені влаштувати для вас бенкет.

Потім Сара ледь повернула голову, спрямувавши погляд у куток кімнати.

— Агов, менестрелі! Мерщій беріть віоли й фаготи та зіграйте нам! У принцес, — швиденько пояснила вона Ерменґарді й Беккі, — на бенкетах завжди грають менестрелі. Уявімо, що там, у кутку, ложа для менестрелів. А тепер починаймо.

Ледве дівчатка встигли взяти по шматку торта — навіть не відкусили й по крихті, — як раптом усі троє підхопились на ноги й повернули сполотнілі обличчя до дверей, прислухаючись.

Хтось піднімався сходами. Не лишилося жодного сумніву щодо того, хто це був. Усі троє впізнали злу, важку ходу і зрозуміли, що чарівний вечір скінчився.

— Це хазяйка! — здавленим голосом мовила Беккі, і шматок торта випав з її руки просто на підлогу.

— Так, — сказала Сара. Її очі розширились від несподіванки й видавались величезними на худенькому блідому обличчі. — Міс Мінчін нас викрила.

Міс Мінчін різко відчинила двері. Вона й сама зблідла, але від люті. Господиня пансіонату стояла, переводячи погляд зі зляканих облич на

бенкетний стіл, і з бенкетного столу на останній спалах догораючого паперу в коминку.

— Щось таке я й очікувала побачити, — гаркнула вона. — Та навіть не думала, що нахабство перевищило всі межі. Лавінія казала правду.

Так дівчатка довідалися, що саме Лавінія якось рознюхала їхній секрет і видала його. Міс Мінчін рвучко підійшла до Беккі й удруге за вечір дала їй ляпаса.

— Нахабне дівчисько! — крикнула вона. — Щоб завтра зранку ноги твоєї не було в цьому домі!

Сара й далі стояла нерухомо, тільки очі ще більше розширювались, а обличчя полотніло. Ерменґарда розплакалась.

— Не виганяйте її, — схлипувала вона. — Моя тітонька прислала мені пакунок із їжею. Ми просто… просто влаштували бенкет…

— Я бачу, — ядуче процідила міс Мінчін. — А верховодить бенкетом принцеса Сара, — вона розлючено повернулась до Сари. — Знаю, це ваших рук справа, — крикнула вона. — Ерменґарда сама б до такого ніколи не додумалась. Думаю, це ви вигадали прикрасити стіл різним… сміттям!

Міс Мінчін повернулась до Беккі й наказала їй:

— Геть звідси!

Беккі вилетіла прожогом, закриваючи обличчя фартушком, а плечі її здригалися.

Тоді господиня пансіонату знову повернулась до Сари.

— Вами я займуся завтра. Ви завтра не отримаєте нічого на сніданок, обід і вечерю!

— Але я й сьогодні не обідала та не вечеряла, міс Мінчін, — кволо спробувала заперечити Сара.

— Що ж, так навіть краще. Цей урок вам запам'ятається. Не стійте тут. Складіть їжу назад до пакунка.

Міс Мінчін сама заходилася забирати зі столу наїдки й раптом помітила нові книги Ерменґарди.

— А ви, — сказала вона Ерменґарді, — принесли свої чудові нові книжки на це брудне горище. Візьміть їх і йдіть спати. Завтра вам буде заборонено підніматись із ліжка, і я напишу вашому батькові. Що б він сказав, якби дізнався, де ви провели сьогоднішній вечір?

Щось у Сариному потайному, непорушному погляді збентежило міс Мінчін, і вона миттю спрямувала свою лють на дівчинку.

— Про що це ви думаєте? — вимогливо крикнула вона. — Чого ви так на мене дивитесь?

— Я задумалась, — відповіла Сара, точнісінько так, як у пам'ятний день, у класній кімнаті.

— І про що ви задумались?

Сцена справді нагадувала ту, що відбулася колись у класі. У Сариній поведінці не відчувалось навіть натяку на зухвальство. Дівчинка була сумна й тиха.

— Задумалась про те, — стиха мовила вона, — що сказав би мій татко, якби побачив, де я проводжу сьогоднішній вечір.

Міс Мінчін розлютилася ще більше. Вона не стримувала себе — підбігла до дівчинки й з усіх сил струснула її.

— Нестерпна, зухвала дитина! — закричала вона. — Як ти смієш! Як ти смієш!

Тоді господиня пансіонату згребла книги, безладно скинула наїдки, приготовані для бенкету, назад до пакунка, схопила за руку Ерменґарду й штовхнула її до дверей.

— А тепер думайте, скільки заманеться, — сказала вона. — Негайно до ліжка!

Міс Мінчін зачинила двері за собою і бідолашною Ерменґардою, покинувши Сару на самоті.

Мрія розвіялась. Погасла остання іскра в папері, що горів у коминку, й залишився тільки попіл. Стіл стояв порожній. Золоті тарілки, багато вишиті серветки й гірлянди квітів знову перетворились на носовички, шматки смугастого паперу і жмуток штучних квітів — усе це безладно валялось на підлозі. Із галереї для музик більше не лунали звуки віол та фаготів — менестрелі зникли. Емілі сиділа, притулившись до стіни, — вона дивилась просто перед собою. Сара помітила ляльку, підійшла і взяла її тремтячими руками.

— Від бенкету нічого не лишилось, Емілі, — мовила дівчинка. — Більше немає принцес. Ми тепер знову в'язні Бастилії.

Сара сіла й затулила обличчя руками.

Якби ж вона не зробила цього, а натомість поглянула у віконце, можливо, закінчення цього розділу було б зовсім іншим. Адже якби дівчинка визирнула у віконце, вона б точно злякалась від побаченого, — там було те саме обличчя, притиснуте до скла, що зазирало раніше, коли Сара розмовляла з Ерменґардою.

Та вона не підводила голови, а сиділа так якийсь час. Сара завжди так сиділа, коли намагалась наодинці щось перебороти. Згодом підвелась і пішла до ліжка.

— Я більше нічого не можу уявити. Не варто більше пробувати, — сказала вона. — Треба поспати. Може, сни навіють мені щось хороше.

Дівчинка раптово відчула себе такою стомленою — може, від голоду, — що знеможено присіла на краєчок ліжка.

— Уявімо, що в коминку горить яскравий вогонь, і язички полум'я весело танцюють за решіткою, — пробурмотіла вона. — Уявімо, що тут стоїть зручне крісло — перед маленьким столиком, на якому парує вечеря — гаряча вечеря. І уявімо, — Сара натягнула на себе тоненьку ковдерку, — уявімо, що це чудесне, м'яке ліжко, з шерстяними ковдрами й пухкими подушками. Уявімо… Уявімо… — втома зморила дівчинку, її очі заплющились, і вона заснула.

Сара не знала, скільки вона проспала. Вона так стомилася, що її сон був глибокий і непорушний. Її ніщо не здатне було розбудити. Навіть якби вся Мельхиседекова сім'я вирішила вилізти з нірки, щоб улаштувати ігри й змагання просто в кімнаті, Сара цього не почула б.

Вона прокинулася зненацька, й навіть не знала, що саме її розбудило. Насправді ж дівчинку розбудив різкий звук, що пролунав, коли зачинилося віконце на горищі — після того, як спритна постать у білому прослизнула крізь нього і припала до черепиці на даху. Постать

трималася досить близько, щоб спостерігати за горищем, але водночас і не впритул до вікна, щоб лишатись непоміченою.

Спершу дівчинка не розплющувала очей. Вона відчувала сонливість і водночас — що неабияк дивувало — тепло й затишок. Їй було так тепло й затишно, аж не вірилося, що це відбувається насправді. Сарі ніколи не вдавалось відчути такого тепла, хіба у мріях.

— Який приємний сон! — промурмотіла вона. — Мені так тепло. І зовсім не хочеться прокидатись…

Звісно, це був сон. Дівчинка відчувала, ніби вона спить на теплих, приємних на дотик простирадлах. Вона майже насправді відчувала, що вкрита ковдрою, а коли провела рукою, то намацала щось дуже схоже на атласну пухову перину. Так не хотілося прокидатись від цього приємного сну — Сара вирішила полежати нерухомо в надії, що сон вдасться затримати.

Та не вийшло — навіть міцно заплющені повіки не помогли знову накликати сон. Щось у кімнаті примушувало дівчинку прокинутися. Це були відблиски світла і незвичний звук — потріскування, тихий гул вогню.

— Ох, я прокидаюся, — сумно мовила вона. — І нічого не зміниш.

Дівчинка розплющила очі і усміхнулась, бо побачила горище таким, яким воно ніколи раніше не було, — та й більше не буде.

— Я таки не прокинулась, — прошепотіла Сара, підводячись на лікті, щоб огледітися. — Сон триває.

Вона була впевнена, що це сон, адже наяву цього не було — просто не могло бути.

Ви поцікавитесь, чому Сара думала, що досі не прокинулась? А тому, що довкола неї все змінилося. У коминку весело палав вогонь. На плиті сичав маленький мідний чайник — він уже закипів. На підлозі був розстелений теплий килимок темно-червоної барви. Перед коминком стояло розкладне крісло, на ньому лежали подушки. А поряд — розкладний столик під білою скатертиною. На столику красувалися тарелі, накриті покришками, чашка з блюдцем і чайничок для заварки. Ліжко було застелене новенькими простирадлами й ковдрами, підбитими атласом. На ліжку знайшовся новенький шовковий халат, пара пантофлів і кілька книг. Здавалось, ніби кімната, про яку мріяла Сара, якимось дивом стала дійсністю — наповнена теплим світлом, що розсіювалось від яскравої лампи під рожевим абажуром.

Дівчинка сіла, спираючись на лікоть, і раптом їй подих перехопило.

— Чари не розвіюються, — видихнула вона. — Мені ще ніколи не снились такі сни.

Вона боялась поворухнутися. Проте зрештою скинула ковдру і спустила ноги на підлогу. На її вустах грала захоплена усмішка.

— Мені сниться, ніби я встаю з ліжка, — почула вона власний голос. А потім, спинившись посеред кімнати, стала повільно повертатись і роздивлятись навсібіч. — Мені сниться, ніби все це не зникає. Сниться, ніби все справжнє! Це чари. Або я зачарована. Мені тільки здається, ніби я все це бачу.

Слова почали вилітати все швидше, ніби поспішаючи:

— Якби ж мені й далі так здавалось! — вигукнула дівчинка. — Мені все одно! Хай здається!

Сара спинилась на мить, важко дихаючи, а потім знову заговорила:

— Це не може бути правдою! — повторювала вона. — Не може бути правдою! Але ж кімната здається справжньою!

Дівчинку вабив миготливий вогонь, вона опустилась на коліна перед коминком і простягнула до нього долоні — так близько, що жар аж змусив її відсахнутись.

— Намріяний вогонь не був би гарячим, — вигукнула вона.

Сара підвелась, підійшла до стола, доторкнулась до тарелів, потім нахилилась до килимка. Попрямувала до ліжка і помацала ковдру. Потім узяла м'який стьобаний халат і раптом притисла його до грудей, а тоді притулила до щоки.

— Він теплий! Він м'який! — ледве не схлипувала вона. — Він справжній. Він мусить бути справжнім!

Сара накинула халат на плечі й узулась у пантофлі.

— І вони справжні! Усе справжнє! — гукала вона. — Я не сплю, не сплю!

Вона кинулася до книг і розгорнула ту, що лежала зверху. На форзаці було написано кілька слів. Ось вони:

"Дівчинці з горища. Від друга".

Коли Сара прочитала їх, то зробила дуже дивну річ — опустила обличчя на сторінки книги й розплакалась.

— Я не знаю, хто це, — казала вона, — але хтось про мене дбає бодай трохи. У мене є друг.

Сара взяла свічку і крадькома вийшла зі своєї кімнати. Вона попрямувала до кімнатки, де мешкала Беккі, і спинилась над ліжком подруги.

— Беккі! Беккі! — голосно прошепотіла вона. — Прокидайся!

Коли Беккі прокинулась і сіла на ліжку, страшенно налякана, на її обличчі виразно виднілись сліди від сліз. Перед нею височіла постать у розкішному стьобаному халаті з малинового шовку.

Обличчя гості сяяло від щастя. Біля ліжка стояла, тримаючи свічку, та Принцеса Сара, яку пам'ятала Беккі.

— Ходімо, — промовила вона. — Беккі, ходімо!

Беккі так злякалася, що не могла говорити. Вона просто підвелась і без слів попрямувала за Сарою, широко розплющивши очі й розкривши рота.

Вони дійшли до порога, а коли Сара обережно відчинила двері й завела Беккі до теплої, затишної кімнати, та відчула, що в неї голова йде обертом від здивування.

— Усе справжнє! Справжнє! — скрикнула дівчинка. — Я до всього торкалася! Усе таке справжнє, як ми з тобою! Якісь чари усе це змінили, доки я спала, — чари, які стежать, щоб найгірше не траплялось ніколи.

Розділ 16

Гостя

Можна собі уявити, як минула ця ніч. Як дівчатка припали до коминка, де сяяли, танцювали й вигиналися дугами язики вогню. Як

вони зняли покришки з тарелів і виявили там ситний, гарячий, апетитний суп — ним одним можна було наїстися, а ще були бутерброди, тости, кекси — стільки, що вистачило обом. Кухлик із рукомийника прислужився замість чашки для Беккі, а чай був такий смачний, що не треба було уявляти, ніби це щось інше. Дівчатка зігрілися, наїлись і почувалися щасливими. Переконавшись у тому, що дивовижні зміни відбулись насправді, Сара насолоджувалась усім повною мірою. Вона так звикла жити мріями, що готова була прийняти будь-яке диво і зовсім не сумніватись у його реальності.

— Я навіть уявити не можу, хто це зробив, — сказала вона. — Але тут точно хтось побував. А тепер ми сидимо перед вогнем, і він справжній! І хоч би хто це був, хоч би ким він виявився — у мене є друг, Беккі, у мене є друг.

Проте коли дівчатка сиділи перед вогнем і їли поживну смачну їжу, вони відчували якийсь дивний страх і з сумнівом поглядали одна на одну.

— Ви не думаєте, — невпевнено прошепотіла Беккі, — що все це зникне, міс? Може, треба спішити? — і вона похапцем запхала бутерброд до рота. Якщо це сон, дбати про гарні манери ні до чого.

— Ні, не зникне, — запевнила Сара. — Я їм цей кекс, відчуваю його смак. У снах по-справжньому не їдять. У снах лише збираються їсти. Та, якщо чесно, я себе й досі щипаю, аби пересвідчитися, що не сплю, — навіть зумисно торкнулась до розпеченої вуглини.

Від тепла й ситості дівчаток хилило на сон — таку дрімоту навіює щасливе, сите дитинство. Вони сиділи біля вогню, насолоджуючись усім, доки Сара не відчула, що її погляд притягує незвично змінене ліжко.

І для Беккі знайшлася ковдра. Вузеньке ліжко у сусідній кімнатці цієї ночі стало таким зручним, як його власниця ніколи й не мріяла.

Уже прямуючи до своєї кімнати, Беккі спинилась на порозі й окинула все жадібним поглядом.

— Навіть якщо зранку нічо не буде, міс, — сказала вона, — то воно було тут сьодні. Я довіку не забуду.

Вона роздивилась кожнісіньку річ, щоб закарбувати все у пам'яті.

— Був вогонь, — сказала Беккі, вказуючи пальцем, — стіл перед ним. І лампа стояла. І розове світло від неї. І атласний коц на вашому ліжку, і коврик на долівці. Все таке гарне! І ще, — вона на хвильку спинилась, а потім поклала руку собі на живіт, — тут був суп, бутерброди й кекси. Ось так.

Нарешті усвідомивши справжність усього, що відбулося, Беккі вийшла з кімнати.

Чутки ширилися загадковими шляхами, які снувались у школі між прислугою, і зранку всі знали, що Сара Кру впала в немилість, Ерменґарду покарали, а Беккі вигнали б іще до сніданку, якби не було так важко знайти нову посудомийку. Прислузі було відомо, що Беккі дозволили лишитись, адже міс Мінчін не вдалося б легко знайти таку ж безвідмовну й тиху дівчину, яка згодилася б працювати, наче рабиня, за мізерну платню. А старші дівчатка у класній кімнаті знали, що міс Мінчін не прогнала Сару тому, що збиралась отримати з неї вигоду.

— Вона швидко росте й сама багато вчиться якимось дивом, — казала Лавінії Джессі. — Скоро Сара працюватиме замість викладачки, й міс Мінчін розраховує на те, що платити їй не доведеться. З твого боку це було дуже негарно, Лавві, розказати про їхню вечірку на горищі. А звідки ти довідалась?

— Від Лотті. Вона ще зовсім дитина — сама не зрозуміла, що видала мені секрет. І я не бачу нічого поганого в тому, що я про все розповіла

міс Мінчін, — я просто виконала свій обов'язок! — самовпевнено заявила Лавінія. — Сара обманювала всіх, тому й заслужила. Цей її пихатий вигляд — несосвітенна дурість! Це ж треба так носитися з собою, та ще й вбираючись у таке лахміття!

— А що вони робили, коли міс Мінчін їх заскочила?

— Якість дурниці! Ерменґарда принесла пакунок із харчами, щоб поділитись із Сарою та Беккі. А з нами вона ніколи не ділиться. Мені, звісно, байдуже, але це ж так вульгарно — пригощати служниць на горищі! Думаю, міс Мінчін не вигнала Сару лише тому, що збирається зробити з неї вчительку.

— І куди б вона пішла, якби її вигнали? — стривожено поцікавилася Джессі.

— Хто ж знає? — огризнулась Лавінія. — Та сьогодні вранці у класі вона буде вже не такою пихатою — після всього, що сталось. Її позбавили обіду вчора, й сьогодні їй теж не дадуть їсти.

Джессі була не такою вже й злою дівчинкою, а просто слабовільною. Вона різко схопила свою книжку.

— А я думаю, що це жахливо, — сказала вона. — Яке вони мають право морити її голодом до смерті?

Коли зранку Сара зайшла на кухню, кухарка зиркнула на неї скоса. Косували в її бік і покоївки. Однак Сара поспіхом минула їх. Правду кажучи, вона трішки проспала — так само, як і Беккі. Тож дівчатка не мали хвильки, щоби перекинутись навіть словом — вони квапливо спустилися сходами.

Сара зайшла до комірчини, де Беккі мила посуд. Служниця саме ретельно шкребла чайник і мугикала собі під ніс якусь пісеньку. Беккі підвела погляд — її обличчя сяяло.

— Ковдра була на місці, міс, коли я встала, — збуджено прошепотіла вона. — Справжня-справжнісінька, як учора вночі.

— Моя теж, — сказала Сара. — Нічого не зникло, все лишилось на місці. Доки я одягалась, устигла перехопити трішки з їжі, що лишилася.

— Боженько милий! — зойкнула Беккі й ледь не крикнула від захвату. А потім схилила голову над чайником — саме вчасно, бо до комірчини ввійшла кухарка.

Міс Мінчін сподівалась побачити Сару в класній кімнаті зломленою, так само, як і Лавінія. Сара лишалась для неї нерозгаданою таємницею, адже жодна жорстокість не здатна була довести її до сліз. Коли дівчинку вичитували, вона незворушно стояла і ввічливо слухала нотації, при цьому її обличчя нічого не виражало. Коли її карали, вона виконувала додаткову роботу або терпіла без їжі, але при цьому не скаржилась і не виявляла жодних ознак бунту. Те, що вона жодного разу не відповіла міс Мінчін у нахабному тоні, саме по собі здавалося нечуваним нахабством. Та вчорашнє голодування, жорстока сцена минулої ночі і перспектива провести ще один день без їжі точно мали зламати Сару. Було б не дивно, якби вона спустилася вниз із блідими щоками, червоними очима і нещасним, приниженим виразом обличчя.

Міс Мінчін цього ранку побачила Сару, коли та заходила до класної кімнати, щоб провести урок французької для своїх маленьких підопічних. Дівчинка зайшла до кімнати пружним кроком, на її щоках сяяв рум'янець, а кутики рота були підняті в усмішці. Сарин квітучий вигляд приголомшив міс Мінчін. Для неї це було справжнім потрясінням. Звідки в цієї дитини сили? Що все це означає? Міс Мінчін покликала Сару до свого столу.

— Ви виглядаєте так, наче не усвідомлюєте, що вас покарано за ницу поведінку, — сказала вона. — Невже ви зовсім втратили почуття вини?

Правду кажучи, будь-яка дитина — та навіть і дорослий — не може бути чи бодай здаватися нещасною, якщо вдалося ситно поїсти і солодко виспатись у теплі й затишку. А тим більше, коли засинати пощастило у казці, що виявилася дійсністю. Хіба ж тоді вдалося б стримувати вогники радості, що блимали в очах? Міс Мінчін була щиро вражена виразом Сариних очей, коли почула від дівчинки цілковито шанобливу відповідь.

— Перепрошую, міс Мінчін, — мовила Сара. — Я розумію, що мене покарано.

— Що ж, постарайтеся не забувати про це. Бо виглядаєте ви так, ніби отримали у спадок багатство, — з вашого боку це нахабство. І пам'ятайте, що вас сьогодні позбавлено їжі.

— Так, міс Мінчін, — відповіла Сара. Коли вона відвернулась, її серце гулко забилось від спогадів про вчорашній день. "Якби мене не врятували чари, — думала дівчинка, — сьогодні було би просто нестерпно!"

— Вона не виглядає аж такою голодною, — прошепотіла Лавінія. І насмішкувато додала: — Поглянь на неї. Може, вона вдає, ніби добре поснідала.

— Сара — не така, як інші, — промовила Джессі, спостерігаючи, як Сара проводить урок для менших учениць. — Інколи я її навіть побоююсь.

— Дурниці! — відмахнулась Лавінія.

Цілісінький день Сарині очі сяяли, а щічки пломеніли рум'янцем. Прислуга кидала на неї здивовані погляди й перешіптувалась, а в маленьких блакитних очицях міс Амелії стояло збентеження. Вона не могла збагнути, як дівчинці вдається так сміливо зносити вияви благородного гніву. Зрештою, це було властиво Сарі — уперто і хоробро зносити образи.

Ретельно все обдумавши, одне Сара вирішила твердо. Дива, що відбувалися, треба зберігати в секреті, якщо тільки вдасться. Якщо міс Мінчін забагнеться обстежити горище знову, звісно, все стане відомо. Проте не схоже, що вона принаймні якийсь час виявить таке бажання, якщо тільки не закрадуться якісь підозри. За Ерменґардою і Лотті наглядатимуть з усією можливою суворістю, тож навряд чи їм вдасться потай пробратись до неї в гості ще раз. Ерменґарді можна розповісти про все і довіряти, що вона збереже таємницю. Якщо Лотті про щось довідається, її теж слід буде переконати, щоб вона тримала язика за зубами. А може, чари й самі подбають про те, щоб захистити свої дива.

"Та хоч би що сталося, — цілий день казала Сара сама собі, — хоч би що сталося, у світі є добра душа, що називається моїм другом — моїм другом! Навіть якщо я ніколи не довідаюсь, хто це, не зможу подякувати йому, я більше не почуватимусь такою самотньою! Чари зробили для мене диво!"

Цього дня погода стала ще огиднішою, ніж раніше, — на вулиці було страшенно вогко, брудно, холодно. Сарі загадали безліч доручень, кухарка була дратівлива без міри — знаючи, що дівчинку покарано, вона не стримувала жорстокості. Та хіба все це мало якесь значення, якщо чари довели своє існування через невідомого друга? Вечеря, якою пригостилася Сара напередодні, дала їй сили, дівчинка знала, що сього дні знову спатиме в затишку й теплі. І хоча Сара, природно, зголодніла до вечора, все ж вона відчувала, що протримається до завтрашнього ранку, коли їй знову даватимуть їсти. Сара змогла піднятись до себе в кімнату лише пізно ввечері. Дівчинці наказали займатись у класній

кімнаті до десятої вечора, проте вона захопилась і засиділася за книгами допізна.

Сказати правду, коли Сара піднялася сходами і спинилась перед дверима на горище, вона відчула, що її серце б'ється швидше.

— Звісно, можливо, все вже забрали з кімнати, — прошепотіла вона, намагаючись набратися сміливості. — Може, все це позичили мені на одну жахливу ніч. Але диво сталось — і воно в мене було. Справжнє.

Вона штовхнула двері й увійшла. Тоді спинилася, притулившись до дверей спиною, зітхнула і стала оглядатися навсібіч.

Чари діяли знову. І це було справді так, бо тепер вони лишили по собі навіть більше, ніж раніше. Вогонь палав, язички полум'я танцювали в коминку навіть веселіше, ніж раніше. На горищі з'явились нові речі, й кімната змінилася до невпізнання — щоб повірити в це, Сарі закортіло протерти очі. На столику знову стояла вечеря — цього разу не забули й про тарілку та чашку для Беккі. Пишно розшита східними орнаментами парча накрила стареньку полицю, і на ній стояло кілька прикрас. Усе негарне й потворне в кімнаті, що можна було приховати драпуванням, закривала ошатна тканина. Зі стін звисали барвисті завіси, прикріплені гострими цвяшками — такими гострими, що їх вдавалося забити в дерево й штукатурку навіть без молотка. До стін прикріпили кілька великих віял, а на підлозі лежали великі подушки для сидіння. Дерев'яну скриню накрили килимом і поклали зверху кілька подушок — тож вона перетворилась на диванчик.

Сара повільно відійшла від дверей, сіла і заходилась роздивлятися дивовижні зміни.

— Таке враження, ніби ожила казка, — промовила вона. — Все точно, як у казці. Здається, якби я чогось побажала — жменю діамантів чи торбину золота, — воно б миттю з'явилося! Я б навіть не здивувалася.

Хіба ж це моя комірчина на горищі? А я — хіба та сама замерзла Сара, вбрана у дрантя? Подумати тільки, я все вдавала й вигадувала, і бажала, щоб усе це справдилося! Справді, моє найбільше бажання — щоб казка стала дійсністю. А тепер я й сама опинилась у казці. Наче я й сама — її частина, тож можу перетворювати все довкола.

Вона підвелася, постукала у стіну до в'язня із сусідньої камери, і в'язень з'явився.

Коли Беккі увійшла, вона ледве не перечепилась через подушки, що лежали на підлозі. Кілька хвилин служниця намагалась перевести дух.

— Милий Боженьку! — задихалась вона від надміру почуттів. — Міс, що ж це?

— Сама бачиш, — відповіла Сара.

Цього вечора Беккі сиділа на килимі перед вогнем і пила чай із власної чашки.

Коли Сара підійшла до ліжка, то виявила на ньому новий товстий матрац і великі пухові подушки. Її старий матрац і подушку дівчатка перенесли до кімнати Беккі, тож служниця могла тепер спати в небаченій розкоші.

— Звідки це все? — Беккі аж розплакалась. — Боженько, хто ж усе це робить?

— Давай навіть не питати, — мовила Сара. — Я б дуже хотіла подякувати цій людині. Проте дізнаватися, хто це, не хочу, щоб не руйнувати таємницю. Так усе виглядає навіть прекрасніше.

З цього часу життя щодень ставало кращим. Казка тривала. Майже кожного дня з'являлося щось нове. Щоразу, коли Сара ввечері відчиняла

двері на горище, вона помічала, що з'являються нові речі й прикраси. І вже за короткий час горище перетворилось на маленьку затишну кімнату, обставлену екзотичними й розкішними речами.

Обдерті стіни були закриті драпуванням і картинами, повсюди стояли складані речі, книжкова поличка наповнилась книгами. Нові поліпшення з'являлись одне за одним, доки почало здаватися, що вже й нема чого бажати. Коли Сара спускалася зранку вниз, то лишала посуд після вечері на столі. А коли поверталась на горище ввечері, то він дивом зникав, а натомість з'являлась нова вечеря. Міс Мінчін була незмінно жорстокою і прискіпливою, міс Амелія — такою ж дратівливою, а прислуга — грубою. Сарі наказували виконувати доручення за будь-якої погоди, лаяли на всі заставки й посилати туди й сюди, їй не дозволяли бодай словом перекинутись із Ерменґардою та Лотті. Лавінія насміхалась із лахміття, на яке перетворився її одяг, а інші дівчатка з цікавістю дивились на неї, коли Сара приходила до класної кімнати. Та хіба все мало якесь значення, якщо вона жила у прекрасній таємничій казці? Вона була найромантичнішою і найприємнішою з усього, що Сара вигадувала, аби заспокоїти свою спраглу дива душу й урятуватись від безнадії. Часом, коли дівчинку лаяли, вона ледве стримувалась, аби не посміхнутись.

"Якби ж ви тільки знали! — промовляла вона про себе. — Якби ж ви знали!"

Затишок і щастя, якими Сара насолоджувалася, надавали їй сил, тож вона з нетерпінням очікувала на них. Якщо дівчинка поверталась, виконавши доручення, змокла, стомлена й голодна, вона знала, що незабаром зігріється і добре попоїсть, коли підніметься до себе нагору. Навіть у найважчі дні вона тішилася думками про те, що побачить, коли відчинить двері на горище, й розмірковувала, чим смачненьким її сьогодні побавлять. За якийсь час Сара вже не виглядала дуже худою. Обличчя стало не таким блідим, і очі не здавались незмірно великими.

— Сара Кру виглядає навдивовижу добре, — з осудом зауважила до своєї сестри міс Мінчін.

— Авжеж, — відповіла простакувата міс Амелія. — Вона справнішає. Уже не виглядає, як заморене пташеня.

— Заморене? — зі злістю вигукнула міс Мінчін. — Чого б це вона виглядала замореною? Їй завжди давали їжі доволі.

— Та-ак, звісно, — несміливо погодилась міс Амелія, злякана, що знову сказала щось не в лад.

— Неприємно бачити такі вибрики від дитини її віку, — пихато вела міс Мінчін, звично напускаючи туману.

— Які вибрики? — ризикнула запитати міс Амелія.

— Поведінка, яку можна назвати задерикуватою, — відповіла міс Мінчін.

Вона відчула роздратування, бо чудово розуміла, що вчинки, які її обурюють, зовсім не задерикуваті, проте не могла дібрати іншого образливого визначення. — Гординю і сваволю іншої дитини давно вдалося б упокорити і зламати. Тих змін, що з нею відбулися, для цього було б достатньо. Та, попри все, Сара зовсім не скорилася — поводиться, наче… Наче принцеса.

— А пригадуєш, — не подумавши, вставила своє слово міс Амелія, — що вона сказала тобі того дня в класній кімнаті. Що б ти робила, якби раптом виявилося, що вона…

— Не треба, — відрізала міс Мінчін. — Не кажи дурниць.

Та насправді вона пам'ятала дуже добре.

Звісно, Беккі теж почала поправлятись і вже не виглядала такою зляканою, як раніше. Вона теж була причетна до казки. Тепер у неї було два матраци, дві подушки, ковдри, а щовечора — гаряча вечеря й посиденьки на подушках біля вогню. Бастилія розтанула, мов сон, і в'язнів більше не існувало. Лишилося двійко задоволених дітей, які жили, мов у Бога за пазухою. Інколи Сара читала вголос книги, інколи вчилася, інколи просто сиділа, дивилась на вогонь, намагалась відгадати, ким може бути її таємничий друг, і розмірковувала, як добре було би висловити йому те, що лежало в неї на серці.

Згодом сталася ще одна чудова річ. У двері подзвонив посильний і лишив кілька пакунків. На кожному з них був напис: "Для дівчинки з горища (кімната праворуч від входу)".

Сару послали до дверей, щоб вона забрала передане. Дівчинка поклала два найбільші пакунки на столі в коридорі й читала, кому вони адресовані, коли сходами спустилась міс Мінчін і застала її за цим заняттям.

— Віднесіть пакунки юній леді, якій вони адресовані, — суворо наказала вона. — Нема чого на них витріщатись.

— Їх прислали мені, — повільно відповіла Сара.

— Вам? — вигукнула міс Мінчін. — Що ви маєте на увазі?

— Я не знаю, від кого вони, — відповіла Сара, — але їх прислали мені. Я сплю на горищі, в кімнаті, що праворуч. Беккі спить в іншій.

Міс Мінчін підійшла ближче і подивилась на пакунки. На її обличчі читався подив.

— А що всередині? — вимогливо спитала вона.

— Не знаю, — відповіла Сара.

— То відкрийте пакунки, — наказала міс Мінчін.

Сара зробила, що їй веліли. Коли пакунки було відкрито, здивування на обличчі міс Мінчін стало ще більшим. Усередині виявися доладний і зручний одяг на кожен випадок: взуття, панчохи, рукавички, тепле і ошатне пальто. Там був навіть симпатичний капелюшок, а ще парасолька. Усі речі були якісні і явно коштували чимало. До кишені пальта був причеплений папірець із написом: "Одяг на кожен день. Замінимо, коли буде потреба".

Міс Мінчін сполошилася. Цей випадок збурив несподівані припущення в її меркантильній голові. А чи не припустилася вона помилки, чи не має ця нікому не потрібна дитина якогось ексцентричного покровителя за спиною — може, хтось із родичів, про яких вона раніше не чула, раптово вийшов на її слід, і вирішив допомагати в такий незвичний, дивакуватий спосіб? Родичі й справді подеколи бувають дивними — особливо старі багаті дядьки-холостяки, котрі до пуття не знають, як дбати про дитину. Такий чоловік, без сумніву, надав би перевагу тому, щоб приглядати за своєю юною підопічною на відстані. Проте дядечко-холостяк, найімовірніше, виявиться норовливим і нестриманим, особливо якщо йому перечитимуть. Було б дуже неприємно, якби він довідався, чому Сара одягнута в такий зношений одяг, чому вона недоїдає і важко працює. Міс Мінчін відчула себе дуже незручно і кинула косий погляд на Сару.

— Ну що ж, — сказала вона тоном, яким не зверталась до дівчинки з часу звістки про смерть її батька, — хтось тобою опікується. Якщо вже все це прислали і ти отримала новий одяг, то можеш піднятись і перевдягнутися, щоб виглядати як належить. Коли переодягнешся,

можеш спуститись униз і повчити уроки в класній кімнаті. На сьогодні доручень більше не буде.

Десь через півгодини, коли відчинилися двері класної кімнати і зайшла Сара, усі вихованки пансіонату були ошелешені.

— Оце так! — вирвалось у Джессі, й вона штурхнула Лавінію ліктем. — Лишень поглянь на Принцесу Сару!

На Сару дивилися всі, а коли її побачила Лавінія, то миттю почервоніла.

Без сумніву, це була Принцеса Сара. Вона не виглядала так давно, ще з тих днів, коли й справді була принцесою. Дівчинка вже не здавалась тією Сарою, що спускалася сходами біля чорного входу кілька годин тому. Тепер вона була вбрана в сукню точнісінько таку, як ті, що колись викликали заздрість Лавінії. Сукня була чудово пошита, мала глибокий, насичений теплий колір. Ніжки взуті у пару добірних черевиків — таких, якими колись захоплювалась Джессі. А волосся — густі локони, що зазвичай вільно спадали на чоло й робили дівчинку схожою на поні, — було підняте і перехоплене стрічкою.

— Може, хтось лишив їй спадок, — прошепотіла Джессі. — Я завжди казала, що в Сари є якась таємниця. Недарма ж вона така дивна.

— Мабуть, знову з'явились якісь діамантові копальні, — ядуче сказала Лавінія. — Не будь дурною, не витріщайся так на неї!

— Саро, — зненацька пролунав низький голос міс Мінчін, — ідіть сюди. Сідайте!

І доки всі вихованки у класній кімнаті витріщалися, штурхали одна одну ліктиками й навіть не намагалися приховати цікавості, Сара

перейшла на своє колишнє почесне місце і знову схилила голову над книгами.

Цієї ночі, піднявшись до кімнати й ситно повечерявши разом з Беккі, дівчинка сиділа й довго задумливо дивилась на вогонь.

— Ви щось придумуєте в голові, міс? — шанобливо поцікавилась Беккі.

Коли Сара мовчки сиділа й замріяними очима дивилась на жаринки, зазвичай це означало, що вона вигадує щось новеньке. Та цього разу все було по-іншому, тож дівчинка похитала головою.

— Ні, — відповіла вона. — Я думаю, що мені робити.

Беккі знову уважно поглянула на Сару. Її сповнювала якась особлива повага до всього, що Сара робила чи казала.

— Я не можу не думати про свого друга, — пояснила Сара. — Якщо він хоче зберегти свою таємницю, було б невиховано пробувати дізнатись про те, хто він. Але ж мені так кортить сказати, яка я йому вдячна! Якою щасливою він мене зробив! Добрим людям завжди слід знати, що вони зробили когось щасливим. Це навіть важливіше, ніж просто подяка. Як би я хотіла… Дуже хотіла би…

Вона замовкла на півслові, бо раптом наштовхнулась поглядом на предмет, що стояв на столі. Ця річ з'явилась у кімнаті два дні тому — маленька скринька для письма, де лежали папір, конверти, ручки та чорнило.

— Звісно! — вигукнула дівчинка. — Чому я раніше не додумалась!

Вона підвелась, підійшла до столу і принесла скриньку до вогню.

— Я можу написати йому, — втішено мовила вона, — і залишити листа на столі. Може, людина, яка забирає посуд, візьме й листа. Я не буду ні про що запитувати. Та впевнена — мій друг не заперечуватиме, якщо я йому подякую.

Тож Сара написала листа. Ось про що в ньому йшлося:

"Сподіваюсь, моє бажання написати не здасться Вам неввічливим. Адже Ви волієте не відкривати себе — лишити все у таємниці. Прошу, не думайте, ніби я хочу втрутитись або щось вивідати. Усе, чого я прагну, — це подякувати Вам за доброту, яку Ви виявляєте, — неземну доброту. Дякую за те, що перетворили моє життя на казку. Я щаслива і без міри вдячна Вам — так само, як і Беккі. Вона теж хоче подякувати, адже все, що Ви робите, тішить і її. Ми були такими самотніми, замерзлими й голодними, а зараз… Щиро дякуємо за все, що Ви для нас зробили. Дозвольте просто сказати ці слова. Мені здається, я повинна їх сказати. Дякуємо… Дякуємо… ДЯКУЄМО!

Дівчинка з горища".

Наступного ранку вона лишила листа на столику, а ввечері його там уже не було. Вона знала, що Чарівник отримав послання, і була від того щаслива.

Сара читала Беккі одну зі своїх нових книг перед сном, аж раптом почула дивний звук, що долинав від вікна. Відірвавши очі від сторінки, вона помітила: Беккі теж щось почулось, адже вона підвела голову і стурбовано прислухалася.

— Там є щось, міс, — прошепотіла Беккі.

— Так, — повільно відповіла Сара. — Звук такий, наче це кіт… Хоче сюди залізти.

Вона підвелась зі стільця і підійшла до віконця. Дивний звук, схожий на шкряботіння, справді долинав звідти. Сарі дещо пригадалось, і вона засміялася. Одного разу на горище вже пробиралась непрохана гостя. Дівчинка бачила її сьогодні — вона сумно сиділа на столі, визираючи крізь вікно в будинку індійського джентльмена.

— Думаю, — прошепотіла Сара радісним голоском, — це може бути мавпочка. Певно, вона хоче пробратися до нас. Як би мені цього хотілось!

Вона вилізла на стілець і зацікавлено визирнула крізь віконце. Цілий день ішов сніг, і на кучугурі просто біля вікна скоцюбилась крихітна фігурка — вона страшенно тремтіла, а маленьке чорне личко жалібно скривилося, коли з'явилась дівчинка.

— Це мавпочка! — вигукнула Сара. — Вона вибралась назовні крізь ласкарове вікно і прийшла на світло.

Беккі підбігла ближче.

— Ви її впустите, міс? — запитала Беккі.

— Звісно, — радісно відповіла Сара. — Надворі надто холодно для мавпочок. Вони — чутливі створіння. Я спробую заманити її.

Вона обережно висунула руку назовні й заходилася вмовляти бешкетницю спокійним голосом — саме так Сара розмовляла з горобцями й Мельхиседеком, ніби й сама була дружньою тваринкою.

— Ходи сюди, мила мавпочко, — казала вона. — Я тебе не скривджу.

Мавпочка знала, що її не скривдять. Вона зрозуміла це ще до того, як протягнула дівчинці свою м'яку лапку й залізла на її руку. Мавпочка знала, якими бувають привітні людські руки, завдяки Рам Дассу, — і

цього разу відчуття були такими ж. Мавпочка дозволила затягнути себе крізь віконце й опинилась на руках, що гріли її в дружніх обіймах. Дівчинка дивилась на личко маленької утікачки й наспівно примовляла:

— Хороша мавпочка! Хороша мавпочка! — і потім поцілувала її в маківку. — Ох, як же я люблю маленьких тваринок!

Мавпочка, без сумніву, зраділа, опинившись біля вогню. Коли Сара присіла, тримаючи її на руках, вона почала розглядати обох дівчаток поглядом, у якому поєдналися цікавість і вдячність.

— Вона така негарна, правда, міс? — сказала Беккі.

— Виглядає, наче потворна дитинка, — засміялася Сара. — Ти вже вибач нам, мавпочко. Добре, що ти — не дитинка. Інакше матуся не змогла б тобою пишатись, і ніхто б не наважився сказати, що ти схожа на когось із родичів. Ох, як же ти мені подобаєшся!

Сара відкинулась на спинку стільця і задумалась.

— А може, вона й сама не рада, що така потворна, — мовила дівчинка. — Може, вона весь час про це думає. Цікаво, чи вміє вона думати? Мавпочко, моя радосте, ти вмієш думати?

Проте мавпочка тільки підняла свою крихітну лапку і почухала голову.

— А що ми з нею зробимо? — спитала Беккі.

— Вона поспить тут цієї ночі, а завтра я занесу її назад до індійського джентльмена. Мені дуже шкода віддавати тебе, мавпочко, але так треба. Тобі слід бути вірною власній родині. Я ж не твоя власниця.

І коли Сара готувалась до сну, вона влаштувала для мавпочки кубельце у себе в ногах. Мавпочка скрутилась калачиком і заснула, цілком задоволена своєю домівкою, наче й справді була дитиною.

Розділ 17

"Та дівчинка!"

Наступного ранку трійко дітлахів із Великої Родини сиділи в бібліотеці індійського джентльмена, щосили стараючись його розвеселити. Їм дозволили прийти сюди й порозважати хворого на його особисте запрошення. Індійський джентльмен уже чимало днів жив у напруженому чеканні, й сьогодні мала статися подія, що неабияк його хвилювала. Сьогодні мав повернутися з Москви містер Кармайкл. Його приїзд із-за кордону відкладався з тижня на тиждень. Одразу по приїзді до Москви йому не вдалося вийти на слід родини, яку він шукав. Коли ж розшуки нарешті увінчались успіхом і містер Кармайкл навідався до їхнього будинку, йому сказали, що їх зараз немає — вони подались у мандри. Усі спроби зв'язатись із ними виявилися невдалими, тож він вирішив лишитись у Москві й зачекати на їх повернення.

Містер Керрісфорд сидів у зручному кріслі. Дженет примостилась на підлозі біля нього — ця дівчинка була улюбленицею індійського джентльмена. Нора знайшла собі стільчик для ніг, а Дональд осідлав тигрову голову, якою увінчувався килим, зроблений зі шкури хижака. Треба визнати, що вершник із Дональда вийшов дуже завзятий.

— Не можна гратись так галасливо, Дональде, — сказала Дженет. — Коли приходиш у гості, щоб підбадьорити хворого, кричати не слід. Може, ми занадто голосно вас підбадьорюємо, містере Керрісфорд? — дівчинка повернулась до індійського джентльмена.

Та він лише поплескав її по плечу.

— Нічого страшного, — почулася відповідь. — Ви просто відволікаєте мене від зайвих думок.

— Я буду поводитись тихше! — закричав Дональд. — Ми будемо сидіти тихо-тихо, як миші.

— Від мишей нема такого галасу, — зауважила Дженет.

Дональд зробив зі свого носовичка вуздечку й гойдався на тигровій голові.

— Якщо мишей багато, то є, — весело вигукнув хлопчик. — Якщо їх тисячі!

— Навіть від п'ятдесяти тисяч мишей не було б такого галасу, — суворим тоном промовила Дженет. — А нам слід сидіти тихо, як одненька мишка.

Містер Керрісфорд засміявся і знову поплескав дівчинку по плечу.

— Тато незабаром приїде, — сказала вона. — Може, поговоримо про ту зниклу дівчинку?

— Мені здається, що я не зміг би довго говорити про щось інше, — відповів індійський джентльмен, стомлено нахмуривши чоло.

— Вона нам дуже подобається, — мовила Нора. — Ми називаємо її маленькою неказковою принцесою.

— Чому? — поцікавився індійський джентльмен. Вигадки дітлахів із Великої Родини дуже добре відволікали його.

Відповіла Дженет:

— Це тому, що вона не з казки, але буде казково багатою, коли знайдеться, — точнісінького як принцеса з якоїсь чарівної історії. Спочатку ми називали її казковою принцесою, але так не підходило.

— А це правда, — спитала Нора, — що її татко віддав усі гроші другу на діамантові копальні, а потім друг подумав, ніби розорився, й утік, бо почувався злодієм?

— Ти ж знаєш, насправді він не був злодієм, — поспіхом додала Дженет.

Індійський джентльмен швидко взяв її за руку.

— Так, злодієм він не був, — промовив він.

— Мені шкода цього друга, — сказала Дженет. — Дуже шкода. Він же не хотів, щоб так сталося. Певно, йому тепер дуже погано. Думаю, він почувається нещасним.

— Ти правильно все розумієш, Дженет, — відповів індійський джентльмен і стиснув її руку.

— А ви розказували містеру Керрісфорду, — знову закричав Дональд, — про Дівчинку-Яка-Не-Жебрачка? Ви йому розказували, що в неї тепер є новий одяг? Може, вона теж загубилась, а тепер її знайшли?

— Екіпаж! — вигукнула Дженет. — Він під'їхав до дверей! Це тато!

Діти підбігли до вікна й визирнули надвір.

— Так, це тато, — оголосив Дональд. — Але дівчинки з ним нема.

Трійко дітлахів, не стримуючи радості, вилетіли з кімнати і поспішили до передпокою. Вони звикли саме так зустрічати свого тата. Згодом чутно було, як діти підстрибують, сплескують у долоні, а тато їх піднімає на руки й цілує.

Містер Керрісфорд спробував підвестися й без сил опустився на крісло.

— Не виходить, — зітхнув він. — Я перетворився на руїну!

Голос містера Кармайкла чувся вже біля дверей.

— Ні, діти, — казав він, — зайдете пізніше, коли я закінчу розмову з містером Керрісфордом. А зараз ідіть пограйтеся з Рам Дассом.

Двері відчинились, і містер Кармайкл увійшов до кімнати. Його щоки були ще рум'яніші, ніж зазвичай, — здавалось, що разом з ним до покоїв увірвався повів свіжості й здоров'я. Та в очах містера Кармайкла світились розчарування і стурбованість, коли вони зустрілися зі спраглим новин поглядом хворого. Чоловіки обмінялись потиском рук.

— Які новини? — запитав містер Керрісфорд. — Дівчинку справді взяли за прийомну доньку ті росіяни?

— Дівчинка виявилась не тією, яку ми розшукуємо, — відповів містер Кармайкл. — Вона молодша за доньку покійного капітана Кру. А звати її Емілі Керью. Я з нею бачився і розмовляв. Росіяни розказали мені всі подробиці.

Яким зомореним і нещасним виглядав індійський джентльмен! Його рука безсило впала.

— І знову все спочатку, — промовив він. — Шукатимемо знову… Сідайте, прошу вас.

Містер Кармайкл присів. Поступово він прихилився душею до цього нещасного чоловіка. Він сам був такий щасливий, оточений радістю й любов'ю, що спустошеність і підірване здоров'я здавались йому просто нестерпними. Якби в цьому будинку лунав веселий дитячий голосок, самотність обов'язково розвіялася б! А так йому доводиться жити з думкою про те, що на ньому лежить відповідальність за зруйновану долю дитини, — це просто неможливо витримати!

— Ну ж бо, не переймайтесь, — сказав містер Кармайкл підбадьорливим голосом. — Ми ще знайдемо її.

— Треба почати негайно. Не будемо витрачати часу, — схвильовано відповів містер Керрісфорд. — У вас є якісь припущення, міркування…

Містеру Кармайклу не сиділось: він підвівся й заходився крокувати по кімнаті. На його обличчі відображалися задума й непевність.

— Що ж, можливо, — відповів він. — Не знаю, чи цінна ця думка, проте… Мені не дає спокою ідея, що спала на гадку, коли я їхав потягом із Дувра…

— Яка ідея? Якщо дівчинка жива, вона десь є…

— Так, справді, вона десь є. Ми вели розшуки в паризьких школах. Облишмо цей напрямок, а натомість пошукаємо в Лондоні. Ось, власне, моя пропозиція — пошукати в Лондоні.

— Тут багато пансіонатів, — мовив містер Керрісфорд. Він раптом стрепенувся, пригадавши дещо: — Між іншим, один пансіонат — просто по сусідству з нами.

— От з нього і почнемо, якщо вже він так близько.

— Ні, — сказав Керрісфорд. — Там є одна дівчинка, що зацікавила мене. Але вона навіть не учениця. Крім того, вона дуже смаглява — навряд чи донька бідолашного Кру мала б таку смагляву шкіру.

Можливо, саме цієї миті знову подіяли чари. Здавалось, що саме так і було. Що ж інше могло привести до кімнати Рам Дасса саме в цю мить, коли його господар вів розмову? Ласкар шанобливо поклонився, приховуючи в своїх темних, сяючих очах вогники захвату.

— Сагібе, — мовив він, — дівчинка прийшла. Дівчинка, яку Сагіб жаліє. Вона принесла мавпочку — бешкетниця втекла і по даху залізла на її горище. Я попросив дівчинку лишитись. Подумав, що Сагібу буде приємно побачити її та поговорити.

— А хто це? — поцікавився містер Кармайкл.

— Одному Богу відомо, — відповів містер Керрісфорд. — Та дівчинка, про яку я згадував. Прислужниця в пансіонаті.

Він махнув рукою Рам Дассові і звернувся до нього:

— Так, я би хотів її побачити. Приведи її.

Потім містер Керрісфорд повернувся до Кармайкла.

— Доки вас не було, — пояснив він, — я був на межі відчаю. Дні стояли похмурі й, здавалось, тягнулися безкінечно. Рам Дасс розказав мені про злигодні, в яких живе ця дитина, і разом ми вигадали романтичний план, як їй допомогти. Може, це було не надто по-дорослому. Та завдяки нашій вигадці я мав чим відволіктися. Але без допомоги спритного, безшумного жителя Сходу, Рам Дасса, цей план не спрацював би.

Тут до кімнати ввійшла Сара. Вона тримала мавпочку на руках — тваринка явно не збиралася злазити з її рук самотужки. Мавпочка тулилась до дівчинки і верещала. Сара розчервонілась від хвилювання — було так дивно потрапити до кімнати індійського джентльмена.

— Ваша мавпочка знову втекла, — промовила Сара своїм приємним голоском. — Минулої ночі вона пробралась до мого вікна. Надворі було дуже холодно, тож я вирішила її спіймати. Я б іще вчора принесла її назад — проте було вже надто пізно. Я знаю, що ви хворієте, тож не хотіла вас турбувати.

Індійський джентльмен затримав на дівчинці зацікавлений погляд утомлених очей.

— З вашого боку це було дуже завбачливо, — зауважив він.

Сара поглянула на Рам Дасса, що стояв біля дверей.

— Віддати мавпочку ласкарові? — спитала вона.

— А звідки ви знаєте, що він ласкар? — усміхнувшись, запитав індійський джентльмен.

— Я знаю, хто такі ласкари, — мовила Сара, передаючи мавпочку, яка пручалася. — Я народилась в Індії.

Індійський джентльмен миттю виструнчився і змінився на обличчі. Сару на якусь мить приголомшила така разюча зміна.

— Ви й справді народились в Індії? — вигукнув він. — Підійдіть сюди, — додав індійський джентльмен і простягнув дівчинці руку.

Сара підійшла ближче і простягнула йому свою ручку, адже їй здалося, що він хоче саме цього. Вона стояла нерухомо, лише її зелено-сірі очі зацікавлено спостерігали за його поглядом. Здавалось, ніби з індійським джентльменом щось відбувається.

— Ви живете по сусідству? — заходився розпитувати він.

— Так. Я живу при пансіонаті міс Мінчін.

— Але ви — не одна з її учениць?

На Сариних вустах ковзнула дивна посмішка. Дівчинка якусь мить вагалася.

— Я й сама до пуття не знаю, хто я, — відповіла вона.

— Чому ж так?

— Спершу я була ученицею, займала окремі кімнати, а тепер…

— Ви були ученицею? А що ж ви робите тепер?

Сара знову сумно посміхнулась.

— Сплю на горищі, поряд із посудомийкою, — сказала вона. — Бігаю містом, виконуючи доручення кухарки — роблю, що вона накаже. І викладаю для менших учениць.

— Кармайкле, спитайте в неї, — вигукнув містер Керрісфорд, відкидаючись назад на сидіння, мовби його раптово полишили сили. — Спитайте, бо я не можу.

Великий, добрий батько Великої Родини знав, як слід спілкуватись із дівчатками. Сара зрозуміла, що він добре знається на цьому, коли він заговорив до неї приємним, підбадьорливим голосом.

— А що ви маєте на увазі, коли кажете "спершу", мила дівчинко? — поцікавився він.

— Спершу, коли мене сюди привіз мій татко.

— І де ж ваш татко зараз?

— Він помер, — дуже спокійно промовила Сара. — Він втратив усі свої статки й нічого мені не лишив. У мене нема нікого, хто дбав би про мене й платив міс Мінчін.

— Кармайкле! — голосно скрикнув індійський джентльмен. — Кармайкле!

— Не треба її лякати, — поспіхом сказав йому містер Кармайкл упівголоса. А потім знову звернувся до Сари: — Тож вас переселили на горище й примусили стати служницею. Вийшло саме так, правда ж?

— У мене не було нікого, хто міг би про мене подбати, — пояснила Сара. — Я лишилась без грошей і без рідних.

— А як ваш батько розорився? — уривчасто дихаючи від хвилювання, спитав індійський джентльмен.

— Він не сам розорився, — відповіла Сара. Її цікавість із кожною миттю зростала. — Він мав друга, якого дуже-дуже цінував. І цей друг забрав усі його гроші. Мій татко занадто довіряв другові.

Індійський джентльмен схвилювався ще більше.

— Можливо, цей друг не хотів завдати шкоди, — промовив він. — Усе це могло бути просто помилкою.

Сара навіть не здогадувалась, як безжально пролунає її відповідь. Якби вона знала, то заради блага індійського джентльмена пом'якшила б свої слова.

— Але мій татко дуже страждав, — казала вона. — І це вбило його.

— Як звали твого батька? — спитав індійський джентльмен. — Скажи мені.

— Його звали Ральф Кру, — відповіла Сара, дещо стривожена. — Капітан Кру. Він помер в Індії.

Виснажене обличчя індійського джентльмена скривилось, наче від болю, й Рам Дасс кинувся до свого господаря.

— Кармайкле, — зітхнув хворий, — це та дівчинка! Та дівчинка!

На якусь мить Сарі здалося, що він ось-ось помре. Рам Дасс накрапав ліки з пляшечки і підніс йому до рота. Сара стояла поблизу й не могла стримати тремтіння. Вона зачаровано поглянула на містера Кармайкла.

— Про що… він говорить? — затинаючись, промовила вона.

— Він був другом вашого батька, — пролунала відповідь містера Кармайкла. — Не лякайтесь. Ми розшукуємо вас уже два роки.

Сара притулила долоньку до чола. Її губи затремтіли. Вона сказала, наче уві сні:

— А я весь цей час жила в міс Мінчін, — і додала напівпошепки. — Просто по той бік стіни.

Розділ 18

"Я намагалась нею бути"

Приємна, вродлива місіс Кармайкл пояснила все Сарі. По неї негайно послали, і добра жінка перетнула площу, щоб пригорнути дівчинку в свої теплі обійми й розказати їй усе, що сталося. Потрясіння від такого неочікуваного відкриття забрало всі сили містера Керрісфорда, і він дуже ослаб.

— Чесне слово, — сказав він стомленим голосом містерові Кармайклу, коли хтось запропонував відвести Сару до сусідньої кімнати, — я боюся бодай на мить відвести від неї погляд.

— Я подбаю про неї, — пообіцяла Дженет, — а мама прийде за кілька хвилин.

Тож саме Дженет вивела Сару.

— Ми такі раді, що ти знайшлася, — сказала вона. — Ти навіть не уявляєш як.

Дональд стояв, засунувши руки в кишені, і пильно дивився на Сару — в його погляді відбивались задума і докір самому собі.

— Якби ж я запитав, як тебе звати, коли давав тобі той шестипенсовик! — похитав головою він. — Ти б сказала мені, що тебе звати Сара Кру, і тоді ти відшукалася б за одну секунду!

Саме в цю мить увійшла місіс Кармайкл. Вона була дуже розчулена і зненацька обійняла дівчинку й поцілувала її.

— У вас вигляд, як у зачарованої, бідна дівчинко, — мовила вона. — І це не дивно.

Сара розмірковувала лише про одне.

— А він, — сказала вона, кинувши погляд на зачинені двері бібліотеки, — він зрадив мого батька? Прошу, скажіть мені!

Місіс Кармайкл заплакала й поцілувала дівчинку ще раз. Вона відчувала, що зараз цілувати її слід дуже часто, адже бідолашну ніхто так довго не цілував.

— Він нікого не зраджував, мила моя, — відповіла жінка. — І він не втратив гроші, що належали вашому батьку. Він лише думав, що так сталося. А тому, що він дуже любив його, горе підкосило містера Керрісфорда і на якийсь час відібрало розум. Він ледь не помер від запалення мозку, а коли через багато днів почав поступово одужувати, ваш батько вже помер.

— І він не знав, де мене шукати, — пробурмотіла Сара. — А я була зовсім поряд.

Їй не давала спокою думка про те, як близько вона була весь цей час.

— Він думав, що вас віддали до школи десь у Франції, — пояснила місіс Кармайкл. — Та ще й хибні сліди весь час заводили в оману. Він шукав вас повсюди. А коли бачив, як ви проходите повз його дім, така сумна й занедбана, навіть і не здогадувався, що ви — донька його бідолашного друга. Проте йому було вас шкода, і він хотів чимось

допомогти. Він сказав Рам Дассові пробиратись крізь віконце на ваше горище і приносити речі, що поліпшували вам життя.

Сара відчула себе дуже втішеною — її вигляд миттю змінився.

— То це Рам Дасс приносив усі ці речі? — вигукнула вона. — І це був план індійського джентльмена? Це він втілив мої мрії в життя?

— Так, моя дівчинко, так! Він має добре серце, тож перейнявся вашою долею заради Сари Кру.

Двері до бібліотеки відчинились, і на порозі з'явився містер Кармайкл. Він жестом підкликав до себе Сару.

— Містеру Керрісфорду вже краще, — сказав він. — Він просить вас зайти до нього.

Сара не примусила чекати на себе. Індійський джентльмен уважно дивився на неї, коли вона заходила, і помітив, що її обличчя просто сяяло.

Вона зайшла і спинилась біля його стільця, схрестивши руки на грудях.

— Це ви присилали мені всі ці речі, — веселим голосом, сповненим радості, промовила вона, — усі ці чудові-пречудові речі? Це були ви!

— Так, бідне моє дитя, це був я, — відповів він.

Індійський джентльмен був слабкий і знесилений тривалою хворобою та клопотами, але дивився на неї поглядом, який вона пам'ятала в батькових очах. Люблячий погляд, у якому світилось бажання обійняти. І дівчинка опустилась на коліна перед ним, так само,

як колись опускалась на коліна перед своїм батьком — у ті часи, коли вони були найкращими друзями у світі.

— То це ви були моїм другом, — сказала вона. — То це ви — мій друг!

Вона схилила обличчя до його схудлої руки й раз за разом її цілувала.

— Він повністю одужає за три тижні, — спостерігаючи збоку, промовив містер Кармайкл до своєї дружини. — Поглянь на його обличчя.

І правда, він змінився. Поруч із ним була "маленька хазяєчка", і тепер багато що слід було обдумати і спланувати. Першочерговою справою була міс Мінчін. Треба було зустрітися з нею, щоб розповісти про зміни, які відбулись у житті її підопічної.

Сарі більше не дозволили повертатись до пансіонату. Індійський джентльмен дуже наполягав на цьому. Вона повинна лишитися тут, а містер Кармайкл сходить на зустріч із міс Мінчін сам.

— Я рада, що не мушу повертатись, — зізналася Сара. — Вона дуже розізлиться. Вона не любить мене. Може, це моя вина — бо ж і я не люблю її.

Та на превеликий подив, міс Мінчін зняла з містера Кармайкла обов'язок приходити до неї — прийшла сама, розшукуючи учениці. Їй для чогось знадобилася Сара, і на запитання, де вона, міс Мінчін почула приголомшливу відповідь. Покоївка бачила, як дівчинка скрадалась, приховуючи щось під одягом, а потім піднялась по сходах до сусіднього будинку, і зайшла туди.

— Що це означає? — кричала міс Мінчін до міс Амелії.

— Я навіть не знаю, сестро, — виправдовувалась міс Амелія. — Хіба що вона заприятелювала з тим джентльменом, бо він теж мешкав у Індії.

— Це так на неї схоже — нахабно увірватись, щоб спробувати завоювати його симпатію, — пхикнула міс Мінчін. — Вона там уже дві години. Я цього не допущу. Піду туди, поцікавлюсь причиною такої поведінки і примушу її вибачитися за вторгнення.

Сара сиділа на підставці для ніг біля містера Керрісфорда й слухала, як він розповідає їй одну з багатьох історій, які, на його думку, їй слід було почути, коли Рам Дасс повідомив про відвідувачку.

Дівчинка мимоволі підвелась і зблідла. Але містер Керрісфорд помітив, що вона зберігає спокій, — не виказує свого страху, як це властиво дітям.

Міс Мінчін увійшла до кімнати — сувора, сповнена почуття власної гідності. Вона була добре одягнута, поводилася стримано, з підкресленою ввічливістю.

— Перепрошую, що змушена вас потурбувати, містере Керрісфорд, — сказала вона, — проте мушу дещо пояснити. Я міс Мінчін, власниця пансіонату для юних панночок, що розміщений по сусідству.

Індійський джентльмен пильно дивився на неї якусь мить. Він був людиною гарячої вдачі, але зараз хотів стриматися від необдуманих вчинків.

— Отже, ви міс Мінчін? — сказав він.

— Саме так.

— У такому разі, — відповів індійський джентльмен, — ви прийшли саме вчасно. Мій адвокат, містер Кармайкл, саме збирався навідатись до вас.

Містер Кармайкл злегка кивнув, а міс Мінчін поглянула на містера Керрісфорда з неабияким здивуванням.

— Ваш адвокат! — вигукнула вона. — Не розумію. Я прийшла сюди, щоб виконати свій обов'язок. Виявилося, що до вас без дозволу прийшла одна з моїх учениць — я тримаю її з милості. Отже, я прийшла до вас, щоб пояснити, що її вторгнення відбулося без мого відома.

Директорка повернулась до Сари.

— Негайно додому! — обурено наказала вона. — Вас буде покарано з усією жорстокістю. Негайно додому!

Індійський джентльмен обійняв Сару і погладив по руці.

— Вона не піде.

Міс Мінчін здалося, ніби вона втрачає розум.

— Не піде? — перепитала вона.

— Ні, — підтвердив містер Керрісфорд. — Вона не піде додому, якщо ви зважуєтесь називати так ваш будинок. Надалі її дім — тут, зі мною.

Міс Мінчін відсахнулася, вражена й обурена.

— З вами? З вами, пане? Що все це означає?

— Кармайкле, поясніть, будь ласка, причини, — мовив індійський джентльмен. — І, якщо можна, чимшвидше.

Він усадовив Сару і взяв її долоньки у свої — так само робив і її татко.

Тоді містер Кармайкл пояснив — у спокійній, зваженій, послідовній манері людини, яка розуміє, про що говорить, і добре знається на юридичних тонкощах. Міс Мінчін недарма була діловою жінкою — вона одразу втямила, що до чого, і це їй дуже не сподобалось.

— Містер Керрісфорд, пані, — пояснював він, — був довіреним другом покійного капітана Кру. Вони були партнерами в одній значній інвестиції. Багатство, яке, на думку капітана Кру, було втрачено, насправді збереглось і зараз перебуває в руках містера Керрісфорда.

— Багатство! — вигукнула міс Мінчін і миттю пополотніла. — Сарине багатство?

— Це багатство і справді належатиме Сарі, — холодно відповів містер Кармайкл. — Воно вже зараз їй належить. Завдяки певним обставинам статки Сари неабияк зросли. Вкладення у діамантові копальні виправдало себе.

— Діамантові копальні! — видихнула міс Мінчін. Їй здавалося, що скільки вона себе пам'ятає, такого страхіття ще ніколи з нею не ставалось.

— Діамантові копальні, — повторив містер Кармайкл і, не стримавшись, додав з легкою посмішкою, що зовсім не пасувала б статечному юристу. — Не так багато є принцес, що можуть похвалитися більшим багатством, ніж ваша учениця, яку ви тримаєте з милості, міс Мінчін. Містер Керрісфорд розшукував її зо два роки. Зрештою він знайшов дівчинку і тепер дбатиме про неї.

На цих словах він запросив міс Мінчін присісти, щоб можна було їй детально все пояснити. Сара мала цілком забезпечене майбутнє, статки, котрі вона нібито втратила, насправді зросли вдесятеро, а містер Керрісфорд відтепер стане опікуном і другом дівчинки.

Міс Мінчін була жінкою невеликого розуму і, не тямлячи себе від хвилювання, зробила марну спробу виправити помилку. Вона збагнула, що надто багато втратила через власну непрозорливість.

— Я дбала про цю дівчинку, — запротестувала вона. — Я все для неї робила. Якби не я, вона б умирала від голоду на вулиці.

Тут індійський джентльмен не витримав.

— Вмирати від голоду на вулиці, — докинув він, — їй було би краще, ніж на вашому горищі!

— Капітан Кру залишив її на мою відповідальність, — далі сперечалася міс Мінчін. — Вона мусить бути зі мною, доки не досягне повноліття. Я поверну їй кімнати, котрі вона займала.

Їй треба здобути освіту! Закон буде на моєму боці.

— Заждіть, заждіть, міс Мінчін, — перебив тираду містер Кармайкл. — Закон нічого такого не передбачає. Проте якщо Сара сама забажає повернутися до вас, я впевнений: містер Керрісфорд їй не відмовить. Рішення лишається за Сарою.

— Тоді, — мовила міс Мінчін, — я звертаюся до Сари. Може, я вас і не балувала, — вона почувалася незручно, розмовляючи з дівчинкою, — але ж ви знаєте, що ваш татко був задоволений вашими успіхами в навчанні. І ще… гм… я завжди вам симпатизувала…

У Сариних зелено-сірих очах промайнув саме той дивний вираз, який так дратував директорку.

— Невже, міс Мінчін? — запитала дівчинка. — Я цього не знала.

Міс Мінчін почервоніла й підвелась.

— Вам слід би було це знати, — сказала вона, — але діти, на жаль, самі не розуміють, що для них буде найкраще. Амелія та я завжди казали, що ви — найбільш здібна учениця в нашому пансіонаті. Невже ви не виконаєте свій обов'язок перед вашим бідолашним батьком і не повернетесь додому зі мною?

Сара ступила крок уперед і спинилася. Вона згадувала той день, коли їй сказали, що вона лишилася сама-самісінька в цілому світі й тільки з ласки її не викинуть на вулицю; думала про довгі години в холоді й голоді, проведені на горищі разом з Емілі й Мельхиседеком. Дівчинка невідривно дивилась на міс Мінчін.

— Ви знаєте, чому я не повернуся з вами, міс Мінчін, — мовила Сара. — Ви добре це знаєте.

Густий рум'янець залив розлючене обличчя директорки.

— Тоді ви більше ніколи не побачите своїх подруг, — почала вона. — Я зроблю так, щоб Ерменґарда й Лотті трималися подалі від…

Містер Кармайкл перебив її — ввічливо, проте несхитно.

— Перепрошую, що втручаюся, — сказав він, — проте дівчинка бачитиме того, кого забажає. Батьки учениць, з якими дружить міс Кру, напевно, не заперечуватимуть проти їхніх візитів до будинку її опікуна. Містер Керрісфорд подбає про це.

Міс Мінчін аж здригнулася. Це було значно гірше, ніж ексцентричний дядечко-холостяк із гарячою вдачею, що міг би вирішити, ніби з його племінницею обходяться не так, як слід! Міс Мінчін була схильна оцінювати все меркантильно, тож вона миттю збагнула, що більшість людей не відмовляться від того, аби їхні діти товаришували з маленькою спадкоємицею діамантових копалень. А якби містер Керрісфорд вирішив розповісти опікунам пансіонату, як погано обходились із Сарою Кру, це б загрожувало міс Мінчін чималими неприємностями.

— Ви берете на себе нелегкий обов'язок, — сказала вона індійському джентльменові, вже повертаючись до виходу, — незабаром ви це збагнете. Це брехлива і невдячна дитина. Певно, — докинула директорка Сарі, — ти зараз знову почуваєшся принцесою.

Сара опустила очі й трішки зашарілася, бо думала, що незнайомим людям — хай навіть дуже милим — нелегко ось так одразу зрозуміти її фантазії.

— Я намагалася завжди нею бути, — стиха відповіла вона, — навіть коли мерзла й була голодна… Намагалась нею бути.

— Тепер уже не доведеться намагатися, — ядуче докинула міс Мінчін, доки Рам Дасс ввічливо випроваджував її з кімнати.

Директорка повернулась додому і подалась до своєї вітальні, пославши по міс Амелію. Вони просиділи там решту дня, і, до речі, бідолашній міс Амелії довелось пережити не одну гірку годину. Вона пролила чимало сліз і без кінця витирала очі хустинкою. Одне необережне зауваження дуже розлютило її сестру — та ледве не знесла їй голову. Проте подальший розвиток подій став для міс Мінчін несподіванкою.

— Я не така розумна, як ти, сестро, — мовила міс Амелія, — і я завжди боялася сказати щось зайве, аби тебе не розлютити. Може, якби

я не була такою боязливою, то це було би краще для школи й для нас обох. Мушу зізнатися, що я частенько думала: тобі слід бути не такою суворою до Сари Кру. Її слід було краще, зручніше вдягати. Я знала, що дівчинка працює надто тяжко, як на дитину, і знала, що вона не наїдається…

— Як ти наважилась таке казати! — вигукнула міс Мінчін.

— Сама не знаю, як наважилась, — відповіла міс Амелія, піддаючись необдуманій сміливості. — Та якщо вже почала, то закінчу, хоч би що зі мною сталося. Ця дівчинка завжди була розумною і хорошою, і вона би сповна віддячила тобі за доброту, яку ти виявила б до неї. Але ти ніколи ні на краплину не була до нею доброю! По правді, вона виявилась для тебе занадто розумною, і саме за це ти її незлюбила! Вона бачила нас обох наскрізь…

— Амеліє! — люто процідила старша сестра. Здавалося, вона готова надавати сестрі ляпасів і збити з неї чепчик — розправитись з нею, як із Беккі.

Однак розчарування довело міс Амелію до істерики, і тепер їй було байдуже, що станеться.

— Авжеж! Так і було! — кричала вона. — Сара бачила нас обох наскрізь. Вона знала, що ти — меркантильна особа з жорстоким серцем, а я — просто слабка дурепа. І що ми обидві такі ниці, що готові були повзати на колінах перед її грошима, а потім зірватись на ній, коли гроші раптом зникли… Хоча Сара поводилась, як принцеса, навіть тоді, коли була бідна, мов жебрачка! Вона була… була… як принцеса!

Міс Амелія закотила істерику — вона сміялась і плакала водночас, розхитуючись у різні боки.

— А тепер ти її втратила, — диким голосом верещала вона. — Вона буде вчитися в іншому пансіонаті й усі свої гроші забере туди. І якби вона була такою ж, як інші діти, то всім розповіла б, як із нею тут поводилися. І тоді з нашої школи втекли б усі учениці, а ми самі з торбами пішли би по світу… І ми би цього заслужили! Ти — навіть більше, ніж я. Бо ти — безсердечна людина, Маріє Мінчін, ти жорстока, егоїстична, меркантильна людина…

Міс Амелія так кричала, що її сестрі довелося взяти нюхальну сіль і валер'янку, щоб заспокоїти її, замість того, аби зірвати злість за надмірну сміливість.

Та й згодом старша міс Мінчін почала побоюватися сестри, яка насправді виявилася не такою дурною, а тому, зірвавшись, могла говорити в очі правду, чути яку дуже не хотілося.

Того вечора, коли учениці за традицією перед сном зібралися разом біля каміна у класній кімнаті, зайшла Ерменґарда з листом у руці. На круглому обличчі дівчинки застиг дивний вираз — радісне збудження змішалося з неймовірним здивуванням. Здавалось, ніби вона щойно пережила величезне потрясіння.

— Що сталося? — воднораз закричало кілька голосів.

— Це якось пов'язано з недавньою сваркою? — з цікавістю запитала Лавінія. — У кабінеті міс Мінчін стояв такий крик! У міс Амелії сталась істерика — її аж вклали в ліжко.

Ерменґарда відповіла повільно, ніби й досі не впоралась із потрясінням.

— Я щойно отримала листа від Сари, — сказала вона, показуючи аркуш паперу, на якому було написане довге послання.

— Від Сари! — вигукнуло безліч голосів.

— А де вона? — ледве не верескнула Джессі.

— По сусідству! — сказала Ерменґарда. — В індійського джентльмена.

— Як?.. Де?.. Її що, вигнали?.. А міс Мінчін знає?.. Через те вони й сварилися?.. А що вона написала?.. Розкажи! Розкажи!

Зчинився неймовірний галас, а Лотті аж розплакалась.

Ерменґарда повільно відповіла, наче сама намагалася збагнути найважливішу частину цієї історії.

— Діамантові копальні були, — сміливо сказала вона. — Вони справді були!

Учениці від невимовного подиву аж роти повідкривали.

— Справжні копальні, — мерщій заходилась пояснювати Ерменґарда. — Сталася велика помилка. Справи пішли не в лад, і містер Керрісфорд подумав, що вони збанкрутували…

— А хто такий містер Керрісфорд? — закричала Джессі.

— Індійський джентльмен. Капітан Кру теж так подумав і від горя помер. А містер Керрісфорд захворів на запалення мозку й утік. Він сам ледве не помер. І навіть не здогадувався, де може бути Сара. А потім виявилося, що в копальнях є мільйони й мільйони діамантів — половина цього багатства належить Сарі. Воно належало їй і тоді, коли вона жила на горищі сама-самісінька, її другом був лише Мельхиседек, а кухарка понукала нею. Сьогодні містер Керрісфорд її відшукав. Сара переїхала

до нього і ніколи не повернеться. Тепер вона ще більше принцеса, ніж була! У сотні, тисячі разів більше! І я збираюся завтра до неї в гості. Ось так!

Навіть сама міс Мінчін не змогла би впоратись із галасом, що зчинився на цих словах. І хоча вона й чула, який почався безлад, та навіть не пробувала вгамувати дівчаток. Вона була не налаштована сьогодні когось заспокоювати — їй вистачило того видовища, яке вона бачила у своїй кімнаті. Міс Амелія плакала у своєму ліжку. А директорка збагнула, що новини якось загадково просочилися крізь стіни школи, і тепер уся прислуга й кожна учениця розмовляли тільки про це.

Тож майже до півночі цілісінький пансіонат, якимось чином збагнувши, що всі правила відкладено, згуртувався довкола Ерменґарди у класній кімнаті й слухав, як читали й перечитували листа, що містив історію майже таку ж чарівну, як і ті, що їх вигадувала сама Сара. Та особливої чарівності їй додавало те, що сталася вона з Сарою і загадковим індійським джентльменом, котрий жив по сусідству.

Беккі теж чула про диво. Їй вдалося раніше, ніж зазвичай, пробратися сходами нагору. Беккі хотіла втекти від людського ока і ще раз поглянути на чарівну кімнату — вона ж не знала, що з нею станеться. Навряд чи її залишать для міс Мінчін. Напевно, все це заберуть, і горище знову стане порожнім та непривітним. Радіючи за Сару, вона все ж не могла стримати сліз, що навертались їй на очі. У горлі стояв клубок. Сьогодні не буде вогню в коминку, ні рожевого світла лампи; не буде вечері й не буде принцеси, що сидить у сяйві, читаючи чи розповідаючи історії. Не буде принцеси!

Беккі тяжко зітхнула, відчинила двері на горище й раптом притишено скрикнула.

Лампа світилася, вогонь палав, на столі чекала вечеря. А посеред кімнати стояв Рам Дасс, усміхом зустрічаючи її злякане обличчя.

— Міссі Сагіб не забула, — промовив він. — Вона про все розповіла Сагібу. Вона хотіла, щоб ви знали про багатство, яке на неї впало. На таці для вас є лист. Це вона написала. Вона би не хотіла, щоб ви лягали спати засмучені. Сагіб переказував вам, щоб ви прийшли до нього завтра. Ви будете служницею Міссі Сагіб. А сьогодні я по даху перенесу всі ці речі назад.

Сказавши все це із сяючим обличчям, він поклонився їй і вислизнув крізь віконце на горищі — так спритно й безшумно, що Беккі одразу зрозуміла, як легко йому давались попередні візити.

Розділ 19

Енн

Ще ніколи в дитячій кімнаті Великої Родини не панувала така радість. Діти навіть не думали, що так заприятелюють із Дівчинкою-Яка-Не-Жебрачка. Одна лишень оповідь про її страждання і пригоди була неймовірно захопливою. Усім хотілося, щоб вона раз за разом переповідала про все, що з нею сталося. Коли ти сидиш біля теплого вогню в затишній, сповненій світла кімнаті, дуже приємно слухати про холодне темне горище. Втім, і там ставалися захопливі речі — холод і обдерті стіни здавалися таким дріб'язком, коли велася розповідь про Мельхиседека або про веселих горобців та інші дива, якими можна було милуватися, якщо вилізти на стіл і просунути голову крізь віконце на горищі.

Та найбільше всім подобалась історія про бенкет і мрію, що справдилася наяву. Вперше Сара розповіла її наступного дня після того, як її відшукали. Кілька дітлахів із Великої Родини прийшли до неї в гості на чай, і доки вони сиділи або вовтузились на великому килимі перед коминком, вона розповідала цю історію, а індійський джентльмен уважно слухав. Коли Сара закінчила розповідь, вона поглянула на нього й поклала руку на його коліно.

— Це моя частина історії, — сказала вона. — А тепер чи не хотіли б ви, дядечку Том, розказати свою частину? — Це він попросив дівчинку називати його "дядечком Томом". — Я й досі не знаю, як усе сталося, — впевнена, це дуже цікаво.

Тож він розповів усім, як сидів на самоті, як йому було сумно і тривожно, а Рам Дасс пробував його розрадити, описуючи випадкових перехожих. Одна дівчинка проходила повз будинок частіше, ніж інші. Вона зацікавила його — частково тому, що він увесь час думав про загублену дівчинку, а частково тому, що Рам Дасс переказав йому пригоду на горищі з мавпочкою-утікачкою. Ласкар описав, як безрадісно виглядає помешкання дівчинки, і з якою гідністю вона при цьому поводиться. Крок за кроком Рам Дассові вдалося розвідати подробиці її нещасного життя. Він ви явив, як легко здолати невелику відстань по даху, щоб дістатись до віконця на горищі, і це відкриття потягнуло за собою решту див, що відбулися. "Сагібе, — сказав він якогось дня. — Я зможу пройти по черепиці й розвести вогонь для дівчинки, доки її нема вдома. Коли вона повернеться, змокла й холодна, і побачить, як палає вогонь, то подумає, що це зробив якийсь чарівник". Ідея звучала так заманливо, що сумне обличчя містера Керрісфорда проясніло від усмішки. Рам Дасс страшенно зрадів і заходився пояснювати своєму господареві, як легко буде здійснити й інші дива. Він з дитячим захватом віддався своєму задумові. Приготування до втілення цього плану зайняли багато днів, хоча для хворого вони минули зовсім непомітно. Того вечора, коли відбувся раптово перебитий бенкет, Рам Дасс стежив за вікном. У його кімнатці на горищі вже були приготовлені всі потрібні речі. Разом із ним розташувався помічник — так само зацікавлений у перебігу цієї дивовижної пригоди. Рам Дасс розтягнувся на даху й зазирав у віконце, спостерігаючи, яким провалом закінчився бенкет. Він був упевнений, що після такого розчарування Сара порине у глибокий сон. Потім із притіненим ліхтариком він прокрався до кімнати, а його напарник очікував надворі й подавав йому речі. Коли Сара крутилась уві сні, Рам Дасс приглушав ліхтарика й лягав долілиць на підлогу.

Діти випитували багато таких дивовижних подробиць, просто засипаючи тисячами питань.

— Я така рада, — казала Сара, — така рада, що саме ви виявилися моїм другом!

Вони й справді дуже подружились. Якимось дивовижним чином вийшло так, що вони чудово ладнали. В індійського джентльмена ще ніколи не було друга, з яким би він так легко знаходив порозуміння, як із Сарою. Уже через місяць, як і провидів містер Кармайкл, він став зовсім іншою людиною. Йому завжди було весело й цікаво, і він почав знаходити розраду в багатстві, яким володів, — а ще зовсім нещодавно воно здавалось йому огидною, нестерпною ношею. Містер Керрісфорд увесь час вигадував маленькі дива для Сари. Вони між собою жартували, начебто він — чарівник, тож одна з його розваг полягала в тому, щоб придумувати сюрпризи для неї. Дівчинка знаходила нові квіти, що росли в її кімнаті, діставала з-під подушки вигадливі подаруночки. А одного разу, коли вони сиділи поряд увечері, почула, як чиясь важка лапа шкребеться у двері. Сара пішла подивитися, хто це, й побачила великого собаку — чудового дога, з розкішним ошийником, зробленим зі срібла й золота. На ошийнику красувався напис: "Мене звати Борис. Я служу принцесі Сарі".

Найбільше індійський джентльмен любив згадувати про ті часи, коли маленька принцеса змушена була ходити в лахмітті. Вечори, коли разом збирались і Велика Родина, і Ерменґарда, і Лотті, проходили дуже затишно. Але й ті години, коли Сара та індійський джентльмен сиділи лише вдвох — читали або розмовляли, — мали для них особливу привабливість. Під час таких посиденьок траплялося чимало цікавого.

Одного вечора містер Керрісфорд, відірвавши погляд від книги, зауважив, що його маленька приятелька якийсь час сидить нерухомо і пильно вдивляється у вогонь.

— Про що це ти мрієш, Саро? — запитав він.

Сара відвела погляд і почервоніла.

— Я поринула у спогади, — сказала вона. — Пригадувала той голодний день і дівчинку, яку я тоді зустріла.

— Але ж у тебе було багато дуже голодних днів, — зауважив індійський джентльмен, і в його голосі вчувався сум. — Про який із них ти згадувала?

— Я забула, що не казала тобі. То й день, коли моя мрія справдилась.

І дівчинка розповіла своєму опікунові про булочну, про чотирипенсовик, знайдений у хляпаниці під ногами, про дівчинку, що була ще голодніша, ніж сама Сара. Вона переказала історію просто, кількома словами. Та індійський джентльмен змушений був прикрити очі рукою й опустити погляд на килим.

— Тому я обмірковувала один план, — повідомила Сара, закінчивши оповідь. — Мені би хотілось дещо зробити.

— Що саме? — неголосно поцікавився містер Керрісфорд. — Ти можеш зробити все, що тільки забажаєш, принцесо.

— Я міркувала… — і далі вагалася Сара. — Ти знаєш, ти казав, що в мене стільки грошей… Тож я міркувала, чи не можна було б відвідати власницю булочної і попросити її про послугу. Коли голодні діти — особливо якщо надворі така жахлива погода — приходять до її крамнички й сідають на сходах, або зазирають у вітрини, чи не могла б вона запрошувати їх, чимось годувати, а рахунок відсилати мені? Можна так зробити?

— Зробимо так, як ти кажеш, завтра зранку, — сказав індійський джентльмен.

— Дякую, — мовила Сара. — Розумієш, я добре знаю, як це — бути голодною. Тоді тобі дуже важко, навіть вдавати не виходить.

— Так, так, моя дорогенька, — погодився індійський джентльмен. — Певно, що так. Спробуй забути про це. Іди сюди, сідай на стільчик поближче до мене і пам'ятай лише про те, що ти — принцеса.

— Так, — усміхнулася Сара, — і тому я можу роздавати булочки і хліб простим людям.

Вона підійшла поближче, сіла на стільчик для ніг, а індійський джентльмен (йому подобалось, коли вона його подеколи так називала) поклав її темну голівку собі на коліна й погладив по волоссю.

Наступного ранку міс Мінчін, визирнувши у вікно, побачила видовище, що не принесло їй ані найменшого задоволення. Екіпаж індійського джентльмена, запряжений доглянутими кіньми, під'їхав до сусіднього будинку. Сходами спустився їхній власник і впізнавана маленька постать, загорнута у м'яке, розкішне хутро, що нагадало міс Мінчін минулі дні. Дівчинку супроводжувала ще одна знайома постать, сам вигляд якої неабияк роздратував директорку. Це була Беккі — у ролі постійної компаньйонки вона супроводжувала свою юну господиню, несучи її речі. Обличчя Беккі стало кругленьким і приємно порожевіло.

Незабаром екіпаж зупинився перед дверима булочної. І дивно — саме тоді, коли з нього виходили пасажири, власниця булочної принесла піднос із гарячими паруючими булочками, щоб виставити їх на вітрину.

Коли Сара увійшла до крамнички, жінка повернулась і поглянула на неї, а потім, облишивши булочки, підійшла до конторки. Спочатку вона

розглядала Сару напруженими поглядом, а потім її добре обличчя проясніло.

— Певна, я вас пам'ятаю, міс! — промовила вона. — Але…

— Так, — сказала Сара, — якось ви дали мені шість булочок на чотири пенси, і…

— Ви віддали п'ять із них маленькій жебрачці! — перебила її жінка. — Мені це з голови не виходить. Мені спочатку аж не вірилось.

Вона повернулась до індійського джентльмена і сказала:

— Вибачте мені, пане, але зараз рідко хто з молодих помічає голодне обличчя… Я ж то не раз про це думала. Ви вже пробачте мою вільність, міс, — глянула вона на Сару, — але у вас тепер рум'янець з'явився… Ви виглядаєте краще, ніж тоді… коли…

— Мені зараз справді краще, дякую вам, — мовила Сара. — І ще я… значно щасливіша. А прийшла я, щоб дещо у вас попросити.

— У мене, міс? — вигукнула господиня булочної, весело усміхнувшись. — Оце несподіванка! Звісно, міс, чим я можу бути корисною?

І тоді Сара, схилившись до конторки, розповіла про свій задум, про холодні дні, голодних жебраків і булочки.

Жінка дивилась на неї приголомшено і уважно слухала.

— Оце так не чекала! — промовила вона, вислухавши пропозицію. — Зроблю все з величезною втіхою. Я працюю сама на себе й не можу зробити багато власним коштом, а горе й біда на кожному кроці. Та

наважусь вам сказати, що після того дня я роздала багато шматків хліба. Це ви мене надихнули… Ви так змерзли і виглядали такою голодною, та все ж віддали булочки, наче та принцеса.

Індійський джентльмен мимоволі усміхнувся. На вустах Сари теж з'явилася легка усмішка — вона пригадала, що казала сама собі, коли клала булочки на обдертий поділ голодної жебрачки.

— Вона виглядала дуже голодною, — сказала дівчинка. — Навіть голоднішою за мене.

— Вона вмирала від голоду, — погодилась жінка. — Вона мені багато разів розказувала, як вона сиділа там під дощем і відчувала, як голод, наче вовк, роздирає її нутрощі.

— То ви її ще бачили відтоді? — вигукнула Сара. — Ви знаєте, де вона тепер?

— Авжеж, — відповіла жінка, і її усмішка ще більше подобріла. — Вона тут, у задній кімнаті, міс. Живе в мене вже місяць. Стала такою чистенькою, роботящою дівчинкою, і так допомагає мені в крамниці й на кухні, що важко й повірити, знаючи, як вона жила раніше!

Жінка ступила до дверей невеличкої задньої кімнати і гукнула помічницю. За мить вийшла дівчинка і наблизилася до конторки. Це й справді виявилась та сама жебрачка, але тепер на ній був чистий, охайний одяг. Схоже, їй уже не доводилось голодувати. Вона дуже соромилась, але мала вродливе личко, і не виглядала такою грубою — з її очей зник колишній здичавілий вираз. Дівчинка відразу ж упізнала Сару — спинилась і не могла відвести від неї очей.

— Розумієте, — сказала жінка, — я запропонувала їй приходити, коли вона буде голодною.

І коли вона прийшла, доручила їй якусь роботу. Працювала вона ретельно, і якось так вийшло, що я звикла до неї… Зрештою я поселила її в себе. Тепер вона мені допомагає, добре поводиться — чемна і вдячна дівчинка. Її звати Енн. А прізвища вона не знає.

Дівчатка стояли й дивились одна на одну кілька хвилин. Зрештою Сара вийняла з муфти свою долоньку, простягнула її над конторкою. Енн прийняла її, і їхні погляди зустрілися.

— Я дуже рада, — сказала Сара. — І ось про що я подумала. Може, місіс Браун дозволить, щоб саме ти роздавала булочки і хліб дітям. Може, тобі це було б до душі — адже ти й сама добре знаєш, як це — бути голодною.

— Так, міс, — промовила дівчинка.

І якимось чином Сара відчула, що вони порозумілися, хоча дівчинка мовила лише два слова, і тільки стояла та дивилась. Енн не відводила погляду навіть тоді, коли Сара з індійським джентльменом вийшла з крамнички, сіла у свій екіпаж і від'їхала.

Примітки

1

Ласкар — матрос-індієць, який служить на європейському судні. — Прим. пер. (тут і далі).

2

Бунгало — одноповерховий будинок, оточений верандою; слово індійського походження.

3

Селям — мусульманська форма вітання. Це глибокий поклон, при чому права рука мусить бути прикладена до чола.

4

Сагіб — в Індії поштиве звертання до чиновника-європейця, означає "господар, хазяїн".

5

Раджа — княжий титул в Індії.

6

Comme elle est drole! (фр.) — "Яка ж вона кумедна!"

7

Воттс — Ісаак Воттс (1674–1748), англійський священик, богослов, релігійний поет і моралість.

Кольридж — Семюел Тейлор Кольридж (1772–1834), англійський поет і мислитель.

Шекспір — Вільям Шекспір (1564–1616), один із найславетніших драматургів світу. У поезії відомий завдяки циклу зі 154 сонетів.

8

"Non, monsieur. Je n'ai pas le canif demon oncle" (фр.) — "Ні, пане. У мене нема собаки мого дядечка".

9

Ярд — британська одиниця виміру відстані, що дорівнює 91,44 см.

10

Хіндустані — мова, поширена в Індії; поєднує основні слова головних індійських мов хінді й урду.

11

Дрожки — легкий чотириколісний відкритий візок для недовгих поїздок.